

М. МАЙ-ЮНИ 2012 Г.

АДВОКАТСКИ ПРЕГЛЕД

5-6

ИЗДАНИЕ НА ВИСШИЯ АДВОКАТСКИ СЪВЕТ

СЪДЪРЖАНИЕ

Адвокатът, адвокатът-общественик и адвокатският морал*	3
--	---

---

* Отпечатано през 1928 г. в гр. Пловдив, в печатница „Хр. Г. Данов“.

АДВОКАТЪТ,

АДВОКАТЪТ-ОБЩЕСТВЕНИК

И

АДВОКАТСКИЯТ МОРАЛ

*(Беседа, държана в Салона на изкуствата и печата
в Пловдив, речите на адвокатите: **Н. Балтов, Г. Чернооков,**
Илия Т. Атанасов, Д-р Ал. Пеев, Т. Алтънков,
Ст. Протохристов и Гавр. Начев, взели участие в разискванията,
и репликите на **Н. Балтов и Н. Д. Каблешков**)*

Беседата ми не е един строго научен труд. Тя се състои от набързо, безсистемно нахвърлени факти, примери, мисли и разсъждения, които исках да споделя, в тесен и интимен кръг, с колегите, съдии и адвокати в Пловдив.

По решение на адвокатския съвет, аз я държах публично на 4.I.1928 година в *Салона на изкуствата и печата*. Съветът допустна и разисквания по нея, които станаха на 18, 24 и 26 I. с. г. в същия салон.

По настояването на мнозина приятели и колеги, реших да напечатам беседата и станалите по нея разисквания, като един актив, макар и малък, на Пловдивската колегия, в която и аз имам голяма чест да бъда скромнен участник.

Ще бъда особно щастлив, ако с това помогна да се тури начало на още много други *беседи* и *публикации*, чрез които добрият, честен и трудолюбив наш народ ще се запознае с важната и свещена мисия, която се възлага на адвоката в обществото и в съда, като борец за истина, за право и за справедливост, изобличител на тираните, подписниците, грабителите народни, защитник на преследваните, слабите, онеправданите. Ще бъда щастлив, ако спомогна да се разбере, че *безкористнето* на адвоката, както и на всеки обществен и политически деятел, е, което му носи *душевна* наслада, *слава* и *почит*, а *голямата алчност* може да провали и най-надарените таланти и най-гениалните хора. *Особено* в адвокатската колегия нямат място политическите и обществени *аферисти*, *спекулантите* и *търгашите* на словото. За тях има политическа и много други арени за лесно забогатяване, за евтина слава.

„Адвокатурата води към *почит*“, а не към богатство“ (Камюс, стр. 5, писмо 1). „Първото условие, за да заслужи адвокатът уважението на достойните хора, е да ги убеди, че той презира професиите, които са по-доходни, повече пъти не толкова трудни и изискват по-малко работа, а се предава на дейност, която дори при най-големите успехи, принася само *уважение!*“ – Молло.

Н. Балтов

Уважаеми госпожи и господа, драги колеги, съдии и адвокати.

Всички говорят и пишат за дявола. Живописци, поети, писатели го изобразяват черен, страшен, отвратителен. Но кой в същност го е видял? Никой.

По същия начин рисуват, окарикатуряват и злословят адвоката, като да е най-грозен дявол, най-отвратителен сатана. Кой, обаче, си е дал труд да изучи добре и да знае какво нещо е адвокат, каква обществена служба върши той и какъв е неговият морал?

Целта на беседата ми е да хвърля една малка светлина по тия въпроси.

Адвокатът.

Названието *адвокат* води своя произход от латинската дума *advocatus*. Тя е съставена от *ad* – пред, към, и *vocatus* – *новикан, призван*. Според значението на самата дума, човек, за да стане адвокат, трябва да е призван за такъв. Той трябва да чувства в себе си небесна искра, сила и дарба, които да го въздигнат до такава степен умствено и нравствено, щото да е в състояние да защитава с достойнство от всякакви посегателства живота, имота, честа, свободата и другите блага на гражданите, на обществото, а много пъти и на самата държава.

Римляните, обаче, са казвали: „*Orator fit, poeta nascitur*“, което значи, че всеки с труд, наука и постоянство може да стане оратор, адвокат, когато, напротив, поетът се ражда поет.

За доказване на тази мисъл се сочи *Демостен*, като типичен пример. Той, когато за пръв път се явил да говори публично, бил подигран жестоко, освиркан и принуден да напусне трибуната. Гласът му бил слаб, произношението мъчително, движенията отегчителни, дишането кратко – принуждавал се да прекъсва периодите, за да поема въздух; заеквал, изреченията му били много дълги, щото никой не можал да чуе и да разбере речта му.

Той, обаче, не се отчаял. Захванал смела борба с себе си, за да оформи своя глас, за да усилва гърдите си, да поправи движенията си. Той по цели дни декламирал покрай морето с уста пълни с дребни камъчета, за да заглуши с гласа си бучението на вълните. Закачил остър меч да виси над тялото му, за да поправи неправилните си движения. Затворил се цели месеци у дома си с глава полуостригана, за да противостои на изкушението да напусне своето уединение, дето 8 пъти преписал Тукидида, мъчил се да го произнася ораторски, съчинявал речи за всякакъв случай, декламирал, размишлявал.

По този начин, с труд и постоянство Демостен достигнал да стане един от най-красноречивите оратори, адвокати и общественици на древността.

Този пример действително е твърд поучителен за всички, които искат да изучат някой занаят или друга професия, но не и адвокатската. Аз подържам, че без вродена наклоност, без особена дарба, Демостен не е можал да се прояви такъв, какъвто ни го сочат вековете.

Трябвало е само един случай, за да се възпламени небесната искра в слабия организъм на малкия момък, останал сирак още на 7 годишна възраст.

Знаменитият адвокат Калистрат защищавал пред съда в Атина каузата на града *Оротус*. Делото, поради своята важност и поради таланта на адвоката, привлякло всички учени в съда. Демостен помолил своя учител да заведе и него. На децата не било позволено, както и сега, да посещават съдилищата. Учителят, обаче, бил познат с разсилния, който дал на ученика едно място, от гдето той можал да чуе всичко, без да го забележат.

Речта на Калистрата била бляскава. Тя предизвикала възхищението на всички слушатели, които съпроводи́ли оратора с бурни ръкопляскания.

От тази минута Демостен захвърлил всички други науки, послушал своя вътрешен глас, гласът на свещеното призвание, да стане адвокат и народен трибун.

И за оратора, прочее, както и за поета, се изисква да са призвани, да са родени за такива. И единият, и другият, обаче, без наука, без сериозен труд и постоянство не могат да развият дарбите си, не могат да имат успех, да добият слава и име. Те трябва да познават *omnium rerum magnioram atque artium* науката за всички велики неща и изкуства. Колко таланти са пропаднали, защото не са били разработени, не са намерили условия и почва да виреят и се проявят!...

Съдебната власт.

Съдебната власт е тъй стара, както и човеческият род. Тя, според Библията, има божествен произход: „И вдигна се Кайн върху брата си Авела и го уби. И рече Господ Кайну: де е Авел брат ти? А той отговори: страж ли съм на брата си? Отвеща Бог: Какво си сторил? Гласът на братовата ти кръв вика към мене за възмездие. Проклет да си от земята, която отвори устата си да приеме кръвта от твоята ръка... Скитател и бежанец ще бъдеш на земята...“

Да, божествена е функцията на съдията да раздава правда и възмездие тука на земята!

„Най-хубавата длъжност на човека – казва Волтер – е да раздава правосъдие. Но няма и мисия по-тежка и по-отговорна от тая, на която е поверено да бъде регулатор, арбитър на своите подобни, да разполага суверенно с техния имот и техните най-свещени права“. *Д' Агисо*: „Да осигури царството на законите и мира между гражданите; да остане безпристрастен посред сблъскването на страстите и на вълненията на спорящите страни, да заповяда, да забранява, да наказва в името на обществото, каква мисия, Господа!...“

Съдът, прочее, е призван да бъде безпристрастен посредник между страните, които преследват различни противоположни интереси, еднакво важни и свещени. Интересът на обществото, което иска наказанието на виновника за извършеното от него престъпление, и интересът на обвиняемия, личните права на когото, в името на същото това обществено благо, трябва да бъдат гарантирани от всякакви посегателства, които не са предизвикани от нуждите на справедливостта.

Съдилищата са клиника, дето се показват, обясняват и церят недъзите и язвите обществени. Те са училище, което дава уроци, строги, страшни, но справедливи на тия, които нарушават обществената хармония, тъпчат законите и правата на другите.

Моралът на един народ се цени по неговите понятия за справедливост и законност. Цицерон казва: „Искате ли да изучите състоянието на една държава, вижте какви решения издават съдилищата“.

Считало се е, счита се и днес, и то с право, че правосъдието е основа на държавите – „*Justitia fundamentum regnorum*“.

Когато гражданинът е уверен, че, бъде ли онеправдан от когото и да било, ще може да прибегне до съда, дето ще намери правда, той благославя държавата, която го прави равен пред законите и с най-силния властелин и най-богатия милионер.

В правовата държава трябва да има една власт, която да олицетворява волята и разума на цялото общество. Тя трябва да е облъчена в такава сила, щото да пази свободата, самостоятелността на всеки гражданин, на всяка организация и корпорация, признати от законите. Тя има нравствено задължение да даде възможност на всички да достигнат успех и благополучие в живота, без да причиняват вреда на другите.

Законите на една добре уредена държава трябва да са израз на действителните нужди на обществото. Всяка неправда руши основите на държавата. Справедливостта се стреми да създаде и поддържа ред, хармония, сигурност, мир и доверие, условия необходими за прогреса на едно човешко общество.

Въдворяването на тази справедливост, когато тя е накърнена от когото и да било, е предоставено на съдебната власт – на правосъдието.

Адвокатският институт.

Истинско, безпристрастно правосъдие е немислимо, без честна, просветена и добре организирана адвокатура. Адвокатите са, които упътват съдиите, като формулират доводите на страните, като посочват контроверсите в законите, юриспруденцията и пр.

Професор *Фойници* казва: „...И без това е мъчно положението на съдията, който е длъжен да даде мнение за изслушаните от него щателно формулирани доводи на обвинението и защитата; но това положение би било хиляди пъти по-мъчно, ако

съдията би бил задължен да търси оправдателни доводи в полза на обвиняемия. За да извърши успешно това, съдията би бил длъжен да проникне в всичките лични интереси на обвиняемия, нещо, което не би могло да стане без ущърб на неговото безпристрастие, без ущърб на противоположните интереси на обвинението“.

Още в първобитното човечество, когато бащата е бил абсолютен господар и съдия на своите чада, любящата ги майка е била тяхната естествена защитница. Защитата, прочее, е тъй стара, както и правосъдието, тъй благородна, както и майчиното сърдце.

Филип Дюпенъ: „Нека проследим историята на всички страни, дето животът, имотът и свободата се считат за нещо, там правосъдието се явява обиколено с хора великодушни, които имат призвание да защитават другите“.

Защитата е едно от необходимите условия за истинско правосъдие. Без нея самият съд губи от съществените си свойства и става подозрителен. Нито сам подсъдимият, нито съдията, нито прокурорът могат да заменят специално подготвения защитник, който всякога, по силата на своето независимо положение, може с по-голям успех да се възползува от *всички законни средства*, за да защити преследваното лице. Държавата е длъжна, поне в по-важните случаи, да не оставя пред съда без защита никого.

Разкопките, извършени през последните години в *Месопотамия*, доказват, че повече от 25 – 30 века преди Христа, там е цъвяляла *Сумероакадската култура*, при която правосъдието било достигнало до голяма висота – съдилищата са функционирали образцово. Гражданите били добри, кротки, справедливи. На съдийското и адвокатско звание се посвещавали най-достоините, най-просветени и най-честни *граждани* и *граждани*, които са били на голяма почит и уважение.

Защитата в древна Гърция и Рим се е ползувала с пълна свобода. Красноречието на защитниците от онази епоха заслужава и днес нашата адмирация.

Защитниците се делили на *patroni, advocati* и *laudatores*. Истинските, обаче, представители на страните са били патроните (*oratores, defensores*). Адвокатите не са взимали участие в пренията. Те присъствували в съда и са съдействували на едната или другата страна с своите юридически съвети или пък мълчаливо са седели на скамейките и по този начин са изразявали своето съчувствие към една от страните.

Laudatores произнасяли хвалебни речи в полза на обвиняемия и говорили почти изключително за живота и поведението му

Съдебните оратори се ползували с голяма почит. Много велики хора, чрез адвокатурата, са се въздигнали на арената на политическия живот и са станали знаменити държавници.

До смъртта на Юстиниана, съдебните оратори не са съставлявали особено съсловие. Всеки даровит и заслужаващ доверие гражданин е можал да бъде защитник. Също и всека жена. До дето досадливостта на *С. Афрония* не предизвикала да се издаде закон, с който се запрещава на жените да бъдат адвокати.

В това време не се изисквало от съдебните защитници да бъдат вещи в законите, потребно е било само общо образование.

Патроните не получавали възнаграждение за защитата, но по закона *Cinicia* могли да приемат подаръци.

Римските съдебни оратори се ползвали с голяма свобода в съда. Речите им, обаче, по едно време били измервани с некакви си водни часовници, наречени *кленсидри*, които се употребявали само по твърде важни дела.

В времето на *Помпея* с закон било постановено обвинителят да говори не повече от два часа, а защитникът най-много три часа. Ограничението било предизвикано от това, че адвокатите често говорили по цели дни.

В втория императорски период адвокатите съставляват отделно съсловие – *corpus togatorum*, състояще се от определено число юристи. Съсловието се ползвало с големи привилегии. Членовете му подлежали на дисциплинарно наказание – глоба и запрещение да упражняват професията си за определено време. Едно от най-големите нарушения, което се наказвало строго, било *prevercatio* – когато адвокатът, защитаващ едната страна, получавал пари и от другата, или когато той на глед защищавал клиента, а в същност подготвявал неговото осъждане.

През времето на императора *Клавдий* се срещат *Senatus Consultum*, определящи размера на възнаграждението за труда на адвоката.

Последующите законоположения имат за цел да определят само максималния размер на възнаграждението. Адвокатското съсловие продължава още да заема видно и почетно място в обществото и пред властта. Мнението на учените и опитни адвокати се счита за източник на правото – *responsa prudentia*. От тях се вербува магистратурата.

С течение на времето обаянието от адвокатите намалява. Речите им губят прежното си красноречие и жар, стават сухи, строго формални.

*

* *

В средните векове, през време на страшната инквизиция, дето с мъки и изтезания се изтръгвало самопризнанието на обвиняемия, в основата на процеса лежала мисълта, че съдът е най-добрият защитник на невинния и че намесата на адвоката само затруднява производството.

По едно време изчезва от процеса всека публичност. Обвинените лица се лишават не само от защита, но и от правото да изучават поне сами следствените актове. „*Следствият процес се обърна на гробница*“ – казва Wargha.

*

* *

Адвокатският институт в Франция е организиран в XII век, когато адвокатите трябвало да полагат клетва и добили корпоративно устройство. Адвокатското звание се ползувало с големи права, както и в Англия, и откривало пътя към магистратурата и други държавни санове.

*
* *

Считам за излишно да излагам устройството на адвокатурата в други страни, както и почетното място, което адвокатите имат там.

У нас, след освобождението, Императорският руски комисар на 2 август 1878 г. издава журнално постановление, с което се позволява всекиму да защитава избягалите през войната турци за въвеждане в владение на недвижимите им имоти, а на 27 август с. г. утвърждава Вр. Съд. правила, ст. 98 на които гласи: „Всяко правоспособно лице може да се явява пред съдилищата или саму или чрез повереник. *Повереник може да бъде всяко лице, което е достигнало пълнолетие и не е опорочено по съд* (чл. 31, п. 4 от От. н. зак.).

Мнозина неграмотни и незнаящи официалния език са били признати за адвокати. Станало неизбежно, щото с княжески указ № 651 от 7 ноемврий 1880 год. статия 98 да претърпи следното изменение:

„Повереник или адвокат може да бъде всеки, който е достигнал съвършеност, знае официалния език и не е опорочен по съд. Изключват се лицата от съдебното ведомство. Чуждите поданици могат да бъдат повереници по дела на чужди поданици. *Всеки адвокат трябва да представи в съда свидетелство от общината си, че е лице правоспособно да ходатайствува по чужди дела пред съда*“.

Кметовете, прочее, стават компетентни да издават *дипломи* за адвокатска правоспособност.

Първият закон за адвокатите, обнародван в Д. в. бр. 140 от 24 декемврий 1888 г., определя в чл. 4: Адвокати могат да бъдат, след като издържат установения съгласно настоящия закон изпит:

а) лицата, които притежават свидетелства за свършване курс на средно учебно заведение;

б) Лицата, които имат поне трикласно образование и са практикували три години независимо или при някой адвокат.

Чл. 5. Адвокати могат да бъдат без изпити:

а) Лицата, които имат свидетелство от някое висше учебно заведение, че са свършили курса на правните науки;

б) Бивши министри;

в) Лицата, които до издаване на настоящия закон, са прослужили като съдии, прокурори и техни помощници, непрекъснато не по-малко от четири години;

г) Лицата, които се занимавали с адвокатство при мировите, окръжните и по-високите съдилища и, до издаването на настоящия закон, имат тригодишна адвокатска практика.

Чл. 6 – предвижда и адвокатски помощници.

На 14 март 1898 год., член 4 бе изменен:

„Адвокати за напред могат да бъдат само лица, които са свършили юридическите науки в висшето училище или в някой университет и са издържали предвидени в чл. 98 от закона за устройството на съдилищата държавен изпит (чл. 110 от новия закон), а чл. 5–6 бяха отменени.

Стамболийски ограничи правата на адвокатите с следните закони:

Закон за подвижни мирови съдии стр. 327, сбор. 1920:

Чл. 5. По делата пред мировите съдии адвокатската защита не се допуска. Страните действуват лично.

Чл. 6. Мировият съдия упътва страните върху нуждата от извършване на необходимите процесуални действия.

Закон за допълнение на Закона за подвижни мирови съдии (Д. в. брой 290 28/ III 21 г.)

§ 2. След чл. 5 се прибавя нов чл. 5а: В исковите молби и тължбите, които се подават на мировите съдии, истецът и тължителят не са длъжни да посочват закони, на които се основават техните искания, нито да дават юридическа квалификация на същите; погрешна юридическа квалификация не може в никой случай да има за последица прекратяване на делото или отхвърляне на иска. Исковата молба може да бъде поправяна писмено или устно в първото по делото заседание.

Закон за изменение и допълнение на закона за адвокатите от 1888 год. (Д. в. брой 38 от 14/V 1921 год.).

§ 1. Към чл. 1 се прибавя следната:

Забележка. По дела пред Върховния административен съд адвокатска защита не се допуска.

§ 2. Към чл. 7 се прибавя п. и с следното съдържание:

Тези, които са избрани като общински и окръжни съветници, или народни представители, до като трае мандатът им.

Забележка. Нарушителите на тоя член се наказват с лишение от адвокатско звание за винаги.

Закон за селските съдилища (Д. в. брой 30 от 11/V 22 г.)

Чл. 8 – Селско-общински съд разглежда лични искиове, цената на които не надминава същия размер.

Чл. 12 – На селско-общ. съд са подсъдни дела за нарушения на наказ. закон, извършени в пределите на общината, за които наказ. закон предвижда само глоба до 250 л.

Чл. 17 – Страните се явяват лично пред съда. *Адвокати и повереници не се допускат.*

Закон за изменение и допълнение на закона за гражданското съдопроизводство (Д. в., брой 58 от 16/VI 22 год.).

§ 1. Цифрата „3000“ в п. п. 1 и 2 на чл. 15 става „10,000“.

§ 57 след чл. 238 се притуря следният нов чл. 238а ...

Страните при водене делата си не могат да опълномошават повече от един повереник.

Това ограничение не се отнася до държавата, когато тя е страна.

Сегашният *закон за адвокатите*, приет от XXI-то Обикновено народ. събрание и обнародван в „Държавен вестник“, брой 78, от 8.VII.1925 год., е една голяма придобивка за правосъдното дело.

В закона са прокарани принципите и традициите, които са легнали в основа на почти всички модерни закони, уреждащи същата материя у другите просветени народи. Той има за цел да създаде една здрава, стегната и високо морална организация, заслужаваща доверие и почит в обществото и да повдигне интелектуално, морално и материално адвоката. Приравнява адвоката с съдията, колкото се отнася до дължимото му уважение и санкциите, чрез които той трябва да намери удовлетворение за нанесена му обида при и по повод изпълнение на важната обществена мисия, възложена му от закона, пред съдебните и всички други места и лица в царството.

От адвоката се изисква ценз и морал равно с ценза и морала на съдията. Адвокатът е задължен да упражнява съвестно професията си и чрез своето поведение да бъде достоен за почит и уважение, като от своя страна уважава законите, магистратурата, властта и пази коректни отношения с колегите, колегията и клиентите. За да може едно лице да стане адвокат, не стига само да е дееспособен български гражданин, да се ползува с граждански и политически права, да е свършил правните науки, но трябва да прекара и две годишен стаж при съд или адвокат, да издържи теоретико-практически държавен изпит, да положи установената от закона клетва и една анкета да установи, че той притежава необходимите *морални качества*.

За да не попадне в колегията лице с съмнителен морал, което може да урони нейния престиж, законът запрещава да бъдат адвокати и даже стажанти:

а) Осъденият на затвор за лъжовна клетва и лъжесвидетелствуване, разврат, кражба, обсебване, грабеж, разбойничество, изнудване, измама, злоупотреба на доверие, подправка на документи, лекарски свидетелства, марки, печатни и други знаци, банкрутство, престъпления по служба и по адвокатското звание, макар да е бил освободен от наказание, помилване или давност;

б) ...; в) търговецът, член-делегатът в управителен съвет на търговски дружества, управителят на фирма и търговския пълномощник; 2) Невъзстановеният в правата си несъстоятелен; д) ползуващият се с лошо и опозорено име в съда, адвокатската колегия и обществото и е) изключеният от адвокатската професия по закон,

при съда или постановление на дисциплинарния състав на адвокатския съвет“ (чл. 2 от закона).

От коя друга професия, от кой друг обществен деец се изисква по-висок морал и по-голям ценз?

Можете да бъдете министър-председател, председател на народното събрание, депутат, окр. управител, окръжен и общински съветник, без да се изисква от вас висок ценз и морал, но не и адвокат. Това показва каква важна, свещена роля се пада на адвокатата в обществото.

*

* *

Ще изложа в кратки и бегли черти някои от основните принципи, върху които почива съвременната адвокатска защита.

Правосъдието е акт на *справедливост, на милост, а не на мъст*. Прочее, пред съда всеки престъпник има право да се защитава. Колкото защитата е по-добре организирана и по-свободна, толкова в очите на народа се повдига нравственият авторитет на съдебните присъди и решения.

Колкото и гнусно и отвратително да е едно злодеяние, колкото и да е низко нравственото падение на човека, щото да предизвика презрението и възмущението на цялото общество, висшите интереси на правосъдието изискват да му се даде защита.

Адвокатът, като защитава едно углавно дело, не става нравствен съучастник в престъплението, щом като защитата му се гради на правни основи, както изисква законът, общественият морал и обществената съвест.

В всички свои действия защитникът е дължен да има пред вид, че той е призван да изпълнява една задача на правосъдието, да помага за откриването на материалната истина. Правосъдието има за цел да наказва, и то справедливо, действително виновния, а не невинния. Няма нещо по ужасно от колкото да се накаже един невинен човек, или да се наложи някому наказание по-тежко от колкото в същност той заслужава. По-добре е да се оправдаят десет виновни, от колкото да се накаже един невинен. „*Погрешиките в съдилищата* – казва *Леополд Катчер* – са толкова чести, щото против това зло трябва да се борят всички: законодателят с подобрене нормите на наказателния закон и на съдопроизводството; съдията – с бдителност и строгост при оценка на доказателствата; защитникът – с по-голяма енергия в изпълнение на своя дълг; съдебният заседател – с усилено внимание; свидетелят – с най-осторожна преценка на своите думи и обяснения“.

Висшите цели на правосъдието трябва да се постигнат с законни и морални средства. Не може да се поддържа, че целта оправдава средствата.

Адвокатът не трябва да заблуждава съда, не трябва да изопачава фактите и истината. Той е дължен да избягва лъжата, в каквато форма и да било, като вредна за

интересите на правосъдието и противна на правилата на етиката. Най-после той не може да говори пред съда против своето убеждение, нито да доказва невинността на подсъдимия при дълбокото убеждение в противното.

„Славата на адвоката – казва Лувил – както и на всеки обществен деец, не се състои само в едно изкуство, а в твърдостта и строгата последователност на идеите, които той поддържа“. А професор Фойницки: „Обществото уважава само тези хора, които имат известни убеждения и ясно и откровено ги защитават, а не ги изменят според нуждата и интересите, които преследват. Съдиите, като членове на обществото, ще уважават само тази защита, която се ръководи от едни принципи, без да гледат на каква маса стои, а не тази, която, според масата, изменя и убежденията си“.

Ако тъй всички ние разбираме и практикуваме адвокатското звание – прав е D' Aguesseau като възкликва: „Адвокатското съсловие е тъй благородно, както и добродетелта, тъй необходимо, както и правосъдието“.

*

* *

Щом като адвокатската професия е тъй необходима за правосъдието, тъй благородна, както и добродетелта, защо от най-старо време и до ден днешен адвокатите са предмет на сарказми, иронии и най-отвратителни епитети и преследвания? Защо за тяхното унищожение са издавани в разни страни и в разни времена специални закони?

Казват даже, че някой от знаменитите църковни отци бил рекъл: „Нито един адвокат няма да влезе в Царството небесно“.

Това съвсем не е утешително за нас адвокатите, които живеем на тази грешна земя, работим, мъчим се, боледуваме, страдаме както всички хора, ако знаем предварително, че когато склопим очи и измореният ни дух отлети към мястото „идеже нест болезнь ни печаль, ни въздыхание, но жизнь безконечная“, Св. Петър, държащ ключовете на дверите небесни, ще ни повърне само за това, че сме адвокати!..

И като адвокат, по навик, търся мотивите на това проклятие на нашата професия, която считам високоблагородна, полезна за обществото и за истинското правосъдие.

Още не намерил тия мотиви, пред очите ми се изпречва следния стих:

„Advocatus et nou latro, Res miranda valde“ – адвокат и да не е разбойник е нещо за очудване.

Ето и турчинът каква дефиниция дава:

„Адвокат не демектър?“ – Какво нещо е адвокат?

„Юзу утанмаз“ – няма срам на лицето си.

„Съзю тюкенмез“ – думите му не се свършват... .

Народът ни пък мълви: „Криви си душата като адвокат“, „адвокатска работа“, „адвокатщина“, „адвокатски маниери“, „адвокатски джуки“ и пр.

Уважаемият наш съгражданин, общественик и писател г. *Ив. П. Кенов* – в своята книга „*Нашата действителност*“, стр. 136, ето какво пише за адвокатурата: „Преди всичко тая професия, разрасла се до неимоверни размери у нас, създава люде студени, жестоки, упорити, безпринципни, които в всички случаи застават на безлична почва; тя създава софисти от най долна проба, всякога готови да докажат, че и слепият от рождение има представа за цвят, че и глухороденият има представа за звук и тон. Те са свикнали всичко да отнасят за изгода на защитата, а не за социални блага... а с това действуват деморализираще и върху самия съд, и върху публиката, и върху общество“.

Паоло Монтегацо в книгата си **Лицемерният век** (*Secolo tartufo*) пише:

В нашето общество съществува една професия, която като че е създадена само за това, за да ни усъвършенствува в главолмно лицемерие на мисълта. Тази професия е адвокатската.

Да доказва невинността на обвиняемия – това е идеалът на адвоката; колкото е по-тежко престъплението, колкото по-убедителни са доказателствата, толкова повече се изостря умът на защитника, за да доказва, че обвиняемият е олицетворение на честността. Кажете, моля ви се, в какво може да се обърне човеческият мозък след няколко годишни подобни гимнастически упражнения; кажете ми, как могат да се закрепят понятията за истина и вяра в публиката, която вижда и слуша адвокатите на двете противни страни, борящи се на дуел с софизми, противоречия и лицемерия?

А много адвокати считат за обществен дълг, дело на висока хуманност да защитават даже отцеубийци, даже предатели на отечеството, даже престъпници, признаващи своето престъпление; такива сме ние ревностни нежни пазители на справедливостта.

И адвокатите принадлежат в днешно време към най-мощните граждани на нашия обществен организъм, защото, като държат от една страна в ръцете си ключовете на затвора и каторгата, те от друга страна разполагат с щастието и честта на всички, когато въпросът се касае до граждански дела. Но това не е всичко. Постоянното упражнение в красноречието и гимнастическата ловкост на мисълта ги прави особено вещи плаватели посред подмолните скали на голямото политическо море; особно в днешно време, когато словото е станало главното оръдие на държавните и парламентарни дейци“.

Свифт: „Адвокатското съсловие е сбор от хора, възпитани още в ранна възраст в изкуството да доказват на думи, ако е нужно като ги помножат, че бялото е черно и черното бяло в зависимост от полученото възнаграждение“.

Всякога почти е имало негодувание против адвокатите. При всичко това всякога и всички в нужда са прибегвали към тяхната помощ и защита.

Александър Македонски потеглил с войските си към Атина. Атиняните, изпоплашени, изпратили една депутация, която да го моли за снизхождение и мир. Александър повръща депутацията, като я натоварил да съобщи на атиняните, че иска да му предадат 8 души адвокати (оратори), между които бил и Демостен.

Тогава именно *Демостен* разказал на своите съграждани приказката за овцете, които предали кучетата на вълка, в която той сравнява себе си и другите оратори с верните кучета, които се борят за народа, а македонския цар – с вълка.

Атиняните били ужасени от искането на Александра, чудили се какво решение да вземат. Но ето, че *Демад*, който, впрочем получил от колегите си 5 таланта (около 25,000 лева), поима задължение сам да отиде при македонския цар и да измоли снизхождението му. Той действително успял да издействува прошка за ораторите и сподил атиняните с Александра.

Партията на *Лелеверите* в Англия през 17 век е искала унищожението на адвокатското съсловие.

Фридрихъ Велики е издавал декрети против адвокатите.

Адвокатското съсловие (l'ordre des avocats) било унищожено с чл. 10 на декрета от 2 – 11 септември 1790 година. Защитата на гражданите пред съдилищата била предоставена на официални защитници (*defenseurs officiels*), каквито някои искат и у нас. Закрит бил и факултетът на правото.

Зрелището, що са представлявали тия служебни защитници, без подготовка, без дарби, без дисциплина и морал, било такова, щото направило да се замислят всички.

След 5 годишен опит, *Мерлен* в един рапорт до директорията заключава: „*Правосъдието остана, тъй да се каже, без подкрепа и съдящите се без правосъдие*“.

И *Наполеон*, колкото и да мразил адвокатите, разбрал лесно опасността от това положение на работите, та с закон от 17/III 1804 год. възстановил факултета по правото и предписал да се съставят списъците на адвокатите при всеки съд. Законът бил въведен в сила с декрет от 14/XII 1810 год. Декретът заповядвал: „*Да се отрязва езикът на всеки адвокат, който говори против правителството*“.

Омразата на Наполеона към адвокатите, обаче, не му попречила да поиска съвета на своя юрисконсулт по въпроса за конфискацията на английските имоти. И благодарение на тоя съвет, той избягнал да извърши едно флагрантно нарушение на международното право.

Стамболийски, който през целия си живот води борба против адвокатите, който създаде специални закони против тях, назоваваше ги презрително кождери, мародери, паразити, като частно лице търсеше тяхната защита, а като Министър председател, когато се намирал в затруднение или искаше да отбягне отговорност, криеше се зад мнението на адвокатите – юрисконсулти. Тираните и узурпаторите на народ-

ните правдини винаги са се бояли от адвокатите, защото те са най-независимите и най-подготвените борци в защита на закона и правото.

*

* *

В издирванията, що предприех из прашните архиви на миналото, намерих, че и ние, адвокатите, не сме лишени от един защитник, който да пледира нашата кауза пред трона небесен. Той е патронът на французките адвокати *Св. Ив*, химнът на който гласи:

*„Sanctus Yvo
Erat Brito
Advocatus
Sed non latro
Res miranda
Populi.*

Св. Ив бе бретонец, адвокат, но не разбойник, нещо, което очудва народа.

Прочее, кой каквото ще да казва, щом като един адвокат се е удостоил да бъде причислен към ликовете на светиите, дверите на небесното царство не могат да бъдат затворени и за нас, ако водим живот честен, почтен и ако изпълняваме нашето призвание в хармония с предписанията на процесуалните и материални закони, както и с правилата на етиката.

*

* *

Омразата към адвокатите, както видехме, е съществувала и днес още съществува. На какво се дължи тя?

Освен изложените до сега причини, тя се дължи и на невежеството, на това, че обществото не познава добре адвокатите и тяхната важна задача при правораздаването, но най-главните причини, с които можем да си обясним скръбната неприязън към адвокатското съсловие, според мене, за жалост, лежат в самите нас: *алчността, безкрупулността и дисхармонията между речите и делата на неколцина от нас, възбуждат общественото негодувание против всички ни.*

Демостен, недостигнатия по своето красноречие оратор на древността, не ли е вършил престъпна търговия с това свое красноречие? Знаем, че той е съчинявал защитителните речи на *Формиона* и на *Аполодора*, двете противни страни по един процес; че е получавал злато от персите, за да задържа далеч от Азия македонския цар, като му създавал смутове от страна на гърците; че е подкупен от Харпалуса с един скъпоценен потир, обсипан с брилянти, зюмрюди и пр. и напълнен с злато, за да се изкаже против искането на Александра Велики за екстрадицията му; че позорно е

избягал от бойното поле, като е захвърлил оръжието си, в войната, предизвикана от самия него и пр.

Есхин, Филократ, Дамад и др. знаменити адвокати, общественици и политици са получавали редовно възнаграждение от *Филипа Македонски*, за да хвалят управлението му пред своите съграждани, атиняните, да отвлечат вниманието им от неговите завоевателни стремежи.

Можал бих да приведа хиляди такива примери от старо и ново време, но считам това за излишно, та ще пристъпя направо към изложение на нашата прескръбна действителност, която именно е важна за нас при решаването на зададения въпрос.

След като се дадоха стотици хиляди скъпи човешки жертви, руси и българи, и милиони злато, извоюва се свободата на целокупния български народ в границите на Сан-Стефанския договор.

На Берлинския конгрес, обаче, народът ни бе изново разпокъсан. Създаде се малкото *Княжество България* и подчинената на Султана област, наречената *Източна Румелия*, като автономни единици, а *Македония, Тракия*, и част от *Добруджа*, населени предимно с българи, останаха под чуждо иго.

И в двете свободни области се създадоха закони, които да гарантират свободата, честта, живота и имота на гражданите. Създадоха се съдилища, които да раздават истинско правосъдие, за което бе тъй петимен потиснатият и онеправдан през много векове българин. Създаде се, както видехме, и адвокатският институт при тия съдилища, без който истинско правосъдие е немислимо.

Създаде се парламент, който да изработва законите и да упражнява върховен контрол на цялото държавно управление. Избраха се видни хора за народни представители.

Родиха се, твърде естествено, и партии, тъй необходими при конституционното управление на една страна.

Народът от двете области, не след много години, си подаде братски ръка и премахна изкуствените граници между двете тия български области, що бяха поставени против неговата воля. Стана отдавна желаното от всички българи съединение на Южна с Северна България през 1886 год.

България стана значителна държава. Всички граждани работят усилено. Закипя живот и енергия. Творят се блага. Страната се развива и напредва в всяко отношение.

Цялото управление е в чисти, честни ръце. За никаква поквара и корупция не става и дума.

Тази девственост на държавници, общественици, адвокати, чиновници трае едвам 10–15 години. Червеят на покварата не закъсня да впие своето отровно смукало в обществения и държавен организъм. Вродената скромност, пестовност и почтеност,

наследени от бащи и деди, у нашите политици, общественици и граждани постепенно се замени с жаждата за лесно забогатяване, за охолен и разкошен живот.

В това направление, за жалост, насочиха своята енергия и своите дарби някои адвокати, които в същност съставляват и до днес болшинството от нашите политически и обществени дейци¹.

Адвокатът партизанин, адвокатът депутат или поне лидер от управляващата партия (не всички, разбира се, защото и между тях имаше и има почтени хора), си поставя за задача, преди всичко, да си нареди администрацията в своя периметър, която да е в негова услуга, след това да стане изборът на съдебните заседатели, тия които ще решават съдбата на гражданите по най-важните углавни процеси. А какви бяха те в своето мнозинство? – Хора готови, по един знак на силния на деня адвокат-партизанин, да оправдаят най-големия злодей, а да изпратят в затвора невинния, стига да е несимпатичен на правителствените лидери.

Знаййки това, населението, щом имаше нужда от защита пред съдилищата, прибегваше предимно към тия адвокати, мислящи, че те са всесилни пред съда. Много адвокати депутати и силни на деня, вместо да поучават простодушното население да има вяра в справедливостта на българския съдия, култивираха у него заблудата за тяхното всемогъщество. И наполеоните, и лирите – пазарлъците ставаха в тия златни монети – течеха в техните джобове.

Сами рядко защищаваха делата, защото нямаха време за това. Оставяха на тяхно място някой беден, скромен адвокат, който срещу 1–2 наполеона висеше цял ден по съдилищата.

Никога няма да забравя гаврата с правосъдието по едно твърде важно дело, по което аз бях участник, като представител на обвинителната власт.

Делото бе за предумишлено убийство. Обвиняваше се старши стражар, че убил кмета на едно село. Доказателствата са поразителни. Делото се разглежда цяла седмица в хубав околийски градец. Пледоарите се почнаха в събота след обед, подържах обвинението почти до 11 часа през нощта при една тържествена обстановка в големия читалищен салон, препълнен с народ.

Дава се дума на защитата. Вместо да захване, както е редът, да критикува документите на обвинението и да оборва доказателствата по делото, защитникът се обръща не към съда, а само към заседателите приблизително с следните думи: „Господа съдебни заседатели, вие знаете и разбирате, че моят доверител е невинен. Моля и настоявам да го оправдаете и вярвам че ще го оправдаете“.

Съдът се оттегли на съвещание. Публиката се вълнува. Всички добри граждани ме поздравяват за обвинителната реч. Радват се, горките, че ще бъдат избавени от един злодей, от золумите на когото трепери цялата околия.

---

¹ Най-малко 1/3 от депутатите винаги са били адвокати. В днешната камара има повече от 60 души адвокати.

В това време аз наблюдавах как съдебните заседатели си пушеха цигари на балкона и весело си шушукаха.

Не минаха 15 минути. Съдът се връща в заседателната зала и произнесе *вердикт*, с който подсъдимият бе признат за невиновен.

Видях веселите погледи, що се размениха между защитник и съдебни заседатели... Съзрях и мъката, изписана, на челата на коронните съдии, поради допуснатата, макар и не по тяхна вина, неправда...

Не съм в състояние да ви опиша смущението и ужаса на цялото гражданство от този вердикт.

„*За да се покаже ефектът на правосъдието*“, по искане на защитника, подсъдимият бе пуснат веднага на свобода съгласно закона.

Гражданство и съдии с наболяло сърдце напуснаха заседателната зала.

Узна се, че коронните съдии искали да разменят мисли с съдебните заседатели по делото, но те заявили, че е излишно.

Съдиите бяха останали на особено мнение, което стана причина да се повърне делото от касационния съд за повторно разглеждане, но това широката публика не можеше да знае. Тя прави своите заключения от резултатите по делото в онзи момент. При такива прескърбни факти, а те бяха множество, можете ли да убедите малокултурния българин, че правителственият депутат-адвокат не е всесилен?...

Тъй бях сломен и убит духом, щото се отделих и тръгнах за хотела.

Нощта бе тъмна. Минах през двора. Качвах се по тъмните стълби. Усетих, че някой ме следи.

Обръщам се и виждам освободения подсъдим.

На две крачки от мене, той произнесе по мой адрес, по адреса на блюстителите на законите, такива цинични думи, които не могат се побра в устата на порядъчен човек, а камо ли да се напишат или повторят публично. И се върна обратно.

На следующия ден същия тоя тип аз требваше да обвинявам по други няколко дела, които щяха да се разглеждат без съдебни заседатели и по които той бе осъден на 3 – 4 години затвор.

Утегчих ви с разказа на този процес, за което моля извинение. Не можа, обаче, да премълча друго едно обстоятелство, което хвърля още по-голяма светлина на тогавашните нрави.

Исках подам протест против присъдата. Не бях господар на времето си.

Последния ден на срока, след като всички излязоха от съда, затворих се в кабинета си, за да съставя протеста.

Пишех. Лампата с зелен абажур хвърляше слаба светлина в малката стая на паркета. Владееше пълна тишина. Потрепва се на вратата.

– Свободно, казах.

Влиза някой. Виждам пред себе си внушителната фигура на адвоката-партизанин, защитник на подсъдимия, против когото пишех протеста.

– Какво сте се затворили да работите по тъй късно време? Да не подавате протест по делото? – запитва той.

– Да – отговарям. Днес е последният ден.

– Чуда се на ума ти! Знаеш ли, че можем да те пратим при Митрова...

(Митров бе по-рано прокурор, когото бяха нападнали на улицата, нанесли бяха му побой и бе вече покойник, защото се бе самоубил преди няколко време).

Възмутих се тъй силно, щото извиках: „Марш, вълн от тука, ти, подлец, който си дошел да смущаваш моята съвест. Сега ще те арестувам“. Ударих звънеца. Никой се не яви. Разсилиният бе отишъл някъде, телефон нямаше тогава, но и неканеният гост избяга и ме остави на мира...

Сменен бе режимът. Княз Фердинанд от коня си пред събралото се гражданство пред двореца прокламира, че е настъпила нова ера, „*ера на законност, ред и свобода*“.

Лъч от надежда за по-светли дни озари лицата на добрите граждани. Но и при новия режим, макар в много отношения да имаше подобрения в управлението, вълчат апетит на някои правителствени лидери не захксна да се прояви.

Ето един документ, който говори твърде ясно:

Рапорт № 4568 от 16/XII 1894 год., с който прокурорът при Пловд. окр. съд прави изложение за нередовностите в затвора и заключава:

„Жалното е, че подведомственият ми Окр. затвор никога няма да се уреди и арестантите, вместо поправление, развърщават се повече и губят и капката нравственост, която е останала у тях. За какво поправление ще мисли арестантинът, когато гледа, че тези, които ще го поправяват, нямат никаква нравственост? Най-важният за тях акт е помилването от Княза. И този акт се откупува с пари. Преди време са се изнесли от затвора хиляди наполеони за тази цел от влиятелни тогава адвокати. Това е било преди години. Директорът, който е съдействувал тази работа, се намира на скамейката на подсъдимите. Представяни са тогава за помилване хора, които още не били лежали ни един ден в затвора, по добро поведение и семейно положение, само за това, че са били богати и са заплащали на силните на деня адвокати скъпо и прескъпо...

Намерили са се и тогава честни държавни служители, които, с риск на положението си, са открили временните беззакония. За това съществуват и нужните конфиденциални преписки в повереното Ви Министерство.

Сега, вместо да настане подобрене, същото се върши. Милостта на Господаря се откупува пак с пари. Доказателство за това са разписките, издадени от директора

за получените пари с цел да се предадат на влиятелни адвокати, които да издействуват височайшата милост на Господаря и пр“.

Ето и съдържанието на една от разписките:

Р а з п и с к а,

С която долуподписаният удостоверявам, че получих от Христос Колев като депозит *сто лева*, които ще дам г-ну ..... в случай, че той издействува за съвършеното му помилване.

Пловдив, 29 Октомври 1894 г.

(под) Карапетров

Много такива разписки са заловени и изпратени в Министерството. Какво мислите, че Министърът е направил вследствие на този рапорт?

Вместо анкета, която се иска от прокурора, с телеграма № 7560 му се съобщава:

С указ № 588 от 23-и того сте преместени за прокурор при Русен. окръжен съд. Предайте делата на паркета заместнику си и незабавно се отправете за Русе да приемете ония на тамошния паркет от помощ. прокурора и да встъпите в длъжност. № 12735.

Упр. М-вото .....

Пресата дигна голям шум по този скандал. Опозиционните вестници нападнаха силно правителството и неговите депутати – адвокати, които използват своето положение: „*Да обират и последния мангър на арестантите, за да им издействуват милост.*“, „*Знаме*“, броеве 42, 49, 52, 54/95 год.; „*Свобода*“, броеве 1589, 1598/95 год.; „*Народни Права*“, броеве 14, 17, 18, 20, 24/95 год.; „*Стара-Планина*“, броеве 8, 11, 15 и 16/95 год.; „*Мир*“, 61/95 год.; „*Борец*“ и др.

„*Мир*“ публикува рапорта на главния секретар на Министерството на правосъдието, натоварен по настояването на прокурора да направи анкета.

Ето няколко извадки: „*В Пловд. окр. затвор се констатира това*, което несъмнено съществува и в други някои затвори в Княжеството, а именно: злоупотреба с високия институт на помилването и безбожна експлоатация на затворниците. Тая търговия с нещастieto на каюците се грешници датира от блажените времена на либералния режим. Всесилните едно време правителствени адвокати, които отпосле станаха даже престолосъздатели, първи въведоха практиката да дерат по две кожи от своите клиенти. В миналия режим, който раздели нашия обществен строй в всичките му сфери, тая безчестна търговия е достигнала до апогеата на своето развитие.

... С една реч, всичко било така уредено, щото *живодеството* е било обезпечено от всички страни. До какъв размер се е злоупотребявало с положението на зат-

ворниците се вижда от обстоятелството, че у последните се е съставило убеждението, че само онзи, който има пари, ще бъде помилван...“.

Министерството на правосъдието издаде окръжно, публикувано в „Държавен вестник“, в което се казва: „Да, колкото да е печално, но трябва да го кажем, че в много наши затвори се върши една недостойна търговия с нещастieto на жителите от „Мъртвия дом“ и високият институт на помилването е станал предмет на осъдителна за правосъдието спекулация, която се върши с участието на самите директори на затворите. За да се тури за напред край на това скандално явление, предлагам на г-да директорите на затворите и респективните прокурори, че те под страх на лична отговорност не трябва да допускат каквито и да било сделки между адвокати и затворници по ходатайството за помилване“.

Това окръжно доказва по един безспорен начин, че безчестната спекула с помилване го на арестантите не се е вършила, както пише „Мир“, само в миналия режим.

„Да, колкото и да е печално, но трябва да го кажем, че в много наши затвори се върши една недостойна търговия“ – гласи окръжното. При това официално признание на Министерството, то е било длъжно да накаже директора, като го отстрани от длъжност и го подведе под углавна отговорност, а не го възстановява в длъжността му, след като е бил вече уволнен, както и да поиска наказание го на провинилите се адвокати – правителствени депутати, а не да мъсти и понижава прокурора, който е изпълнил своя дълг.

Тъй един *слабодушен* Министър на правосъдието, заплашен от своите съпартизани адвокати, пренебрегна своя дълг и по този начин стана причина злото, вместо да се изкорени своевременно, да вземе по-широки размери.

*

* *

Доживяхме да видим в злочеста България *Министър на правосъдието и пазител на държавния печат*, адвокат по професия за жалост, да върши такива злоупотребления с властта си, каквито надали са ставали в някоя културна държава.

За да не се помисли, че преувеличавам нещо, ще приведа само няколко данни от обширния доклад на анкетната парламентарна комисия до XIV-то обикновено народно събрание.

Г-н К. Панайодов, бивш адвокат в гр. Русе, е бил назначен с височайши указ № 2 от 18 август 1905 год. на длъжността Министър на правосъдието и пазител на държавния печат, която длъжност той заел още същия ден. Загрижен за своята адвокатска клиентела, на която, пред вид на новата си длъжност, той е съзнавал, че не ще може вече да услужва, г. К. Панайодов е сключили на 30 август 1905 год. писмен договор с бившия по това време заместник прокурор при Соф. окр. съд г. Бончо

Колев, според който договор г. Панайодов е предал на г. Б. Колев всичката си клиентела, която Б. Колев приел, по следните условия:

„... Бъдащият доход от възнаграждението, което би получил г. Б. Колев, както от старите, тъй и от новите дела ще се дели по наполовина между договарящите се ...“ „Ако работата тръгне добре, може да бъде присъединено по взаимно съгласие и друго лице за водене на делата ...“. Настоящият договор има сила до когато г. Панайодов бъде Министър на правосъдието, но в всеки случай не по-малко от една година“.

Ако този договор се касаеше само до предаване на своята клиентела на Б. К., нещо което, когато става с съгласие на клиентите, не съдържа нищо осъдително, но г. П. си уговорва правото на същински съдружник в бъдещата адвокатска професия на г. Б. К., понеже: а) *той взема половината част от възнаграждението, което Б. К. ще получи при воденето и защитата на бившите дела на г. К. П. („старите“)*; б) *той взема половината от възнаграждението, което Б. К. ще получи от „новите“, в уславянето и довършването на което К. П. няма никакво участие и пр.*

Така съставеното дружество пристъпва към работа, и ние, виждаме от страна на Министра да се развива дейност за реализиране на печалби, достойно за по-добро приложение.

1. Сам Министърът условия нови дела за съдружието и събира адвокатско възнаграждение.

... 3. На 17 декемврий 1905 год. Министър П. е условил в София горското дело № 287/1907 г. на жителите на село Кнежа против с. Бяла Слатина за мера-пасбище, за което в писмото си до Б. К. от 18 декемврий 1905 год. пише: „Вчера услових едно дело горско за 2000 лв. на с. Кнежа с Бяла Слатина за мера. Условието е: 1) 500 лева сега; 2) 500 лв. при назначаване на делото в I-та комисия; 3) 1000 лв. при назначаване на делото в II-та комисия. Получих 500 лв. и им издадох разписка от Ваше име. Като ми пратят пълномощно ще Ви го пратя“.

4. През февруарий 1906 год. г. Министър П., чрез посредничеството на Шуменския окр. управител г. Васил Попов, е условил за сметка на съдружието защита пред Върх. касац. съд на угл. дело № 326/925 год., по обвинението на Мустафа Хафъз Хасанов, от Шумен, за убийство, назначено за разглеждане на 1 септемврий 1906 г. ... С писмо от 22/VIII 906 год. Мустафа Хафъз Хасанов пише Колеву: „Както Ви е известно, моето дело ще се гледа в В. К. С. на 1 септемврий т. г. В съгласие с г. г. Панайодов и управителя, тук се определи за защитници на мен в касацията да бъдете Вие и г. Сава Иванчов. Сега ви изпращам 200 лв. зл., а сметката ще уравним, когато се срещнем в София. В писмото си от 15 септемврий 905 г. до г. Министра П., Шуменския окр. управител В. Попов пише: „Делото на Мустафа Хафъз Хасанов от г. Шумен, за убийство, което условихме когато бяхте тука, е насрочено в Русен. апелация за 19 того. То е условено за 40 наполеона. Той сега е приготвил 20 напол.,

които ще изпратя, дето Вие кажете. Моля да телеграфирате на Бончо Колев в гр. Русе, да изучи добре делото и да приготви сериозна защита. За остатъка 20 наполеона взех полица на името на Бонча“.

5. С писмо от 25 май 1906 год. М-рът на правосъдието пише на съдружника си Б. Колев: „Сега едно лице идва при мен и ми предлага да ви явя, че има едно дело за около 100 хиляди лева; делото го изучих; то е доста сериозно; услових го с 20 % в случай на печалба.

Няма да цитирам другите случаи, изложени в доклада. Който се интересува, може да прочете самия доклад, като ценен документ за нашите партизански нрави. Привеждам само заключението:

„Изобщо от събраната кореспонденция на министър Панайодов явствува, че където и да се намира в България или странство, в София, Варна, Рим, Ница или Париж, г. министърът се интересува най-живо от резултата на делата: печелят ли или губят, и в последния случай не скрива гнева си против съдиите, води преписка с клиентите си в затвора или на свобода, подканва ги да внасят пари Колеву, поръчал също на директора на затвора, или секретаря на съда, грижи се за редовността на сметките с Колева, с една дума, продължавал е да върши безспорно адвокатската си професия, което поради качеството му на министър и при драговолното съдействие на окръжните управители, народни представители, общински кметове и директори на затворите, секретари на съда и пр., е станала може би и повече доходна, отколкото по-рано ...“

*

* *

Видяхме по-горе какви заслуги има Шуменският окръжен управител В. Попов при улавяне дела за съдружието на министъра. Ето пък как управителят използва за партийни цели длъжността на същия министър: „Прокурорът Ив. Чанков – пише управителят на министъра – се държи добре; от сърдце съчувства нам и при даден случай ще се обяви за наш партизанин; всичко туй, като имахме пред вид, ние взехме решение, в случай на уволнение или местене на Ив. Атанасов, да молим да назначите на негово място Чанкова, а на мястото на Чанкова за прокурор някой добър или изпитан наш човек. Членът на съда Ради Иванов по жена си малко се сродява с мене; миналата година се ожени за дъщерята на съдружника на нашия приятел Моню Абаджиев от гр. Добрич и ако попадне в средата на приятели като Желяз и Моню Абаджиев, много за вярване е, че би се обявил за наш партизанин. Ето защо няма да бъде зле, ако го преместите в гр. Варна. В наш партиен интерес е, такива момчета, които не са още обявени за наши партизани, да ги привлечем към нас, да ги не изпускаме. Членът Велю Кючуков изглежда да съчувства на демокрацията и заедно с Радева и Ангела Николаев оправдаха Икономова, редактор на народняшката поква-

ра, за една статия оскърбителна за Н. Ц. В. Княза; те сега се разкайват, но нямат възможност да поправят грешката си. Ако Чанков стане председател на съда, всички тия млади хора ще тръгнат в един път и много е възможно някои от тях да се обявят явно за наши партизани.“ Министърът уважил тия мотиви и Чанков бил назначен за председател...“

Варненският окр. управител с писмо от 26 август 905 год. пише на същия Министър:

„Тук съдиите, освен прокурорът Тачев и членът д-р Начев, не са наши хора. Заместниците на прокурора д-р Бочев, върла сойка, и Гунев, върл народняк, трябва непременно да се преместят от тука и на мястото им да се пратят наши хора. Прокурорът при Разградския окр. съд д-р Т. Боев е наш човек, затова, моля Ви, преместете го тук, вместо Гунева“. Министърът е уважил всички тия партизански домогвания ...

Излишни са каквито и да било коментари, за да се убеди всеки в какви ръце е попадало у нас правосъдното дело и как се е решавала съдбата на служителите на Темида, от които гражданството чака безпристрастно правосъдие.

*

* *

Тук е мястото да изповядам това, което всякога съм поддържал, че българският съдия, с твърде малко изключения, а къде ли няма изключения, е носил и носи с достойнство тежкия кръст на своето съдийско призвание. От освобождението на България и до днес, макар да е имало съдии без нужната подготовка, без наследени традиции, е запазил добродетелите на нашите бащи и деди: трудолюбие, скромност, честност и неподкупност. Мизерно възнаграден, изложен на съблазни и всевъзможни угнетения, несигурен на поста си, той не се е подал – запазил е своята независимост.

В България има съдии, бедни, с тежки семейства, които предпочитат да ходят с оръфани палта, с вехти шапки и закърпени обуца, лишени от минимални удобства в живота, но да останат честни и безкористни в днешния век на поквара, разврат и разкош.

Такива, именно, съдии повдигнаха престижа на нашите съдилища в чужбина и станаха причина да се вдигнат капитулациите у нас преди много години.

*

* *

През властвуването на Стамболийски, който бе повдигнал бясна хайка против адвокатите и съдиите, като да са глутница от хищни зверове, не бяха ли помилвани, въпреки закон и правилник, повече от 2000 души престъпници, осъдени за най-вулгарни престъпления, между които и прочутият кърджалийски разбойник *Топал Кадир*, помилван защото се бил „разкаял“, макар че бил в бягство, продължавал е да

върши своите злодеяния и не е лежал в затвора нито една минута? – Как и защо са станали тия помилвания? – Благодарение на щедрото възнаграждение, което е било заплачено на правителствени лидери, депутати, адвокати и пр.

*

* *

Дохожда 8 юний 1923 год., когато режимът на Стамболийски бе съборен чрез един революционен акт. Гражданите посрещнаха промяната с радост, очаквайки, че ще настъпи едно управление на ред, законност, справедливост, след като цепеницата бе символ на тиранска, разсипническа и произволна власт.

И действително, въпреки противодействието на размирни и престъпни хора, които вдигаха бунтове, вършеха разбойничества, покушения и пр., страната тръгна донейде по пътя на своето нормално развитие. Отмениха се някои противоконституционни закони. Премахна се ограничението на адвокатската защита. Възвърна се правото на адвокатите да упражняват своята професия и когато са народни представители, общински и окръжни съветници и пр., отнето им с специален закон от Стамболийски.

Почти 1/3 от народните представители са адвокати, някои от които хем заседават в камарата и гласуват строги закони против разрушителните елементи и в защита на държавата, хем си гледат клиентелата, в която не рядко попадат и престъпници, дейността на които е насочена изключително към ограбване, компрометиране и събаряне на държавата и обществения строй.

Да ли по тая или други някои причини, не зная, но един ден дочакахме да четем в вестниците подмятания: „Народното събрание вчера не можа да заседава. В 4 часа, когато подпредседателят Б. Вазов откри заседанието, оказа се че няма quorum ... Голяма част от народните представители, които често пъти смесват своя обществен дълг с частните си работи, с своето тържествено отсъствие от вчерашното заседание красноречиво засвидетелствуват любовта си към голямата мисия, която им е възложена от избирателите“.

Вестник „Знаме“, брой 42, от 24.II.25 год., хроникара: „**Контрабанда 14 милиона лева.** Вчера окр. съд произнесе оправдателна присъда за членовете на управителния съвет на акционерното дружество „Слово“ Леон Самуилов, Исак Леви и Аврам Шемтов. Осъди директора, член делегата и самото дружество „Слово“ на 14 милиона глоба. Имотите на „Слово“ се конфискуват. Защитници на обвиняемите бяха г. *Иосиф Фаденхехт, Ал. Папанчев и Венелин Ганев*“.

Брой 44, от 26.II.1925 год., същият вестник хроникара: „**Камбиялната афера пред съда.** Днес сутринта IV углав. отделение на Софийския окр. съд започна да разглежда делото за голямата камбиялна афера, която преди два месеца се разкри от полицията. Като обвиняеми са привлечени: Жак Бежа, Алберт Халфон, Габриел

Коен, Пепо Бежа, всички чужди поданици – евреи. Привлечени са като помагачи и няколко търговци, български поданици.

Защитници на подсъдимите са: *Д-р Фаденхехт, професор Моллов и пр.*“

„Зора“, брой 1711 от 5.III.1925 год., **Край на камбиялната афера.** *Присъдата.* Соф. окр. съд снощи късно, след четириднешно разглеждане на делото по камбиялната афера, произнесе резолюция. С нея се осъждат:

Жак Бежа на 1 мил. лева глоба и 1 год. затвор.

Рафаел Халафонс – 200,000 л. глоба и 2 м. затвор.

Моис Родриг – 500,000 л. глоба и 6 м. затвор.

В случай на несъстоятелност, глобата им се заменява с 6 м. затвор.

След тия маловажни на глед съобщения, цялата почти преса се нахвърли върху колегите и професори г. г. *Фаденхехт и Моллов* и др., обвиняваха ги, че те използвали своето високо обществено положение, като лидери на управляващата партия, като народни представители, професори и адвокати, за да трупат богатство.

За да се види по-ясно до какво остръвление е достигнала критиката против нашите уважаеми колеги и против самата ни професия, ще цитирам само няколко извадки.

Г-н *Вл. Вазов, запасен генерал, председател на д-вото на запасните офицери, отличен войн, кмет на столицата*, в статията „**Защитници на злодеите**“ публикува в в. „*Отечество*“, *тише между другото*:

Международни и нашенски мошеници по контрабанден начин изнасят български левове и вършат незаконна търговия с чужди платежни средства, подбиват цената на лева, засилват стопанската криза, трупат без брой милиони в ущърб на Б. Н. Банка и народния поминък. И всичко това го правят с пълно съзнание, че ограбват и така бедния и разорен българин. Те знаят, че вършат тежко престъпление. Те са разбойници.

.....
Но има категория адвокати – общественици, които, ако съзнават своето положение и дълг към народа, не бива по никой начин да се нагърбват с защитата на отявлени злодеи, които са предизвикали всеобщо народно негодувание.

Това са тъй наречените „влиятелни“ адвокати, които в повечето случаи имат едновременно качество на народни представители – професори – бивши министри – влиятелни членове на партията.

.....
И хората си казват: не е случайно, че всички големи злодеи (с много наградени пари) бързат да ангажират се същите г. г. А., Б., В., ..., които имат титла: професор – бивш министър – влиятелен член на партия ...

.....

Нека знаят, че има етика на живота и аргументи на общественото мнение, които не бива да се бравират.

.....
 Те трябва да дават пример за безкористно, за съзнание гражданския си дълг в днешното размирно време. Те не бива да забравят, че рибата се вмирихва от главата и че тежко и горко на народа, когато солта обезсолнее.“

.....
 „И в последната колиба на най-затънтеното българско село се е чуло и разбрало, че:

– Хазнокрадството, изнудването, рушветлъкът и т.н. днес процъфтявали в България, защото те лесно намирали защита в средата на най-видающите се български адвокати.

Важно било едно само:

– Защищаваният престъпник да е запазил „придобивките“ от деянията, които адвокатът ще защитава.

По тоя начин, с агитацията на върли гонители на адвокатурата, се е съставило вече обществено мнение, че:

– Адвокатите, с безграничната тяхна свобода в защитата на най-безчестни и престъпни каузи, са станали почти ортаци на безчестниците и престъпниците.

*

* *

Знам, че ще бъда упрекнат в забравяне:

– „Свещения дълг на защитата“, горе-долу като дългът на лекаря.

Но аз знам и това, че в закона за такъв дълг не се говори.

Според закона за адвокатите:

– Адвокатът се нагърбва с защита по споразумение с които имат нужда от такава, или по назначение от съда.

Следователно, никой не може ме упрекна в незачитане на някакъв дълг.

– Ако откажа да защитавам едно дело, па даже и срещу позлатяване, щом не съм убеден в правотата на „каузата“.

*

* *

Тежко и горко на тая нация, в средата на която би се загнездило убеждението, че:

– Пред съдилищата няма едно единно право, а десетки и стотици, еднакво горещо защитаеми, стига да се плати добре защитата“. *Браун* (професор *Абрашев*).

в. „Мир“, 9/IV 1925 год.

.....

„В всеки случай, адвокатът не трябва да има неограничена свобода да нарушава моралните принципи и да възмушава обществото с своята безскрупулност“.

М. М-ов

Ориенталска приказчица.

На чистия понеделник, когато благочестивите християни говеят от всичко, но не и от политика, няколко души, събрани в една махленска кръчма на чаша ракия, критикуват обществениците *Моллов* и *Фаденхехт*, че в *Париж* ходили да защитават българската народна банка, а в *София* защитявали камбиялната афера, т.е. обирачите на българската народна банка! ...

Кръчмаринът слушал, слушал, па се намесил:

– Не сте прави!

– Зашо? питат го всички.

– Изслушайте внимателно следната приказчица, па ще разберете защо.

„В Гърция върлувала една разбойническа шайка, която обирала каквото ѝ попадне. През великите пости разбойниците влизат в една черква. Един от тях, като се спира в олтаря, прекръства се, прави метани и целува светото евангелие, което било покрито с злато и брилянти.

След това той откъсва позлатените корици на евангелието и ги пхва в торбата си. Вторият разбойник стъпва на същото евангелие и откачва едно златно кандило, което духнал като се прикръстил. Разбира се, че след тази процедура кандилото било турнато в чувала, който се беше вече натъпкал с черковни вещи.

Преди да напуснат черквата, двамата разбойници пак коленичили и дълго време се молили Богу.

Третият разбойник, комуто омръзнало да чака, върнал се в черквата и като видял другарите си коленичили пред олтаря много религиозно, прихнал да се смее толкова силно, че молящите се негови другари го смъмрали, като му казали:

– Занаятът си е занаят, вярата си е вяра! ...

в. „Юг“. *Сучурумски* (*Л. Пулиев*).

Изоставям статиите: *В. Т. Велчев*, в в. „Слово“, от 5/III 1925 год. „Адвокатство и държавничество“ на *П. С.*, в. „Адвокатски преглед“, брой 15/25 год., „Адвокати държавници; на в. „Знаме“ брой 50, от 6/III 1925 год., „Повече морал е нужен; на в. „Народ“, „Зора“ и пр.

Колко болезнено се свива сърдцето на всеки адвокат, като чете и слуша подобни жестоки обвинения и злословия против отделни наши видни колеги и против цялото адвокатско съсловие!

*

* *

Огорчен от своите критици и обвинители, колегата, народен представител и професор в нашата *Alma mater* Д-р **Фаденхехт**, публикува „*Едно обяснение*“ в в. *Демократически сговор*, брой 419, от 6 III 1925 год. В него, той между другото, казва: „Смятам се задължен да кажа няколко думи не за своя защита, а за да изтъкна голямото – непонятно за културни хора – заблуждение относително задачата и дължностите на адвокатската защита, като необходима предпоставка на всяко наказателно правосъдие. Говоря за заблуждението, в което се намират писачите на антрефилетата в споменатите вестници, ако те са искрени в своето възмущение, а не се движат от нечисти нашенски партизански съображения ... *тоз, който е пригърнал професията на защитник, е длъжен, в границите на физическата възможност, да даде своята защита на всекиго, който се обръща към него.*“ За подкрепа на тази теза привежда мнението на видния виенски адвокат *Едмунд Бенедикт*, който в книгата си *Die advocator unserer Zeit* (Съвременната адвокатура, 4 издание, стр. 70–71) казва: „*Адвокатът защитник (по углавни дела) е длъжен, именно по етични съображения, да приеме защитата на всекиго, който се обръща към него.*“ Цитира и *Ерскин (Erskine)*, виден английски адвокат, който казва: „*Когато адвокатът откаже да приеме защитата поради своето лично мнение досежно обвинението или защитата, той си присвоява ролята на съдия; той си я присвоява преди часа на присъдата.*“

Най-последно заключава: „Аз и моите колеги по делото, което предизвика нападките срещу нас, сме напълно спокойни, че сме честно и добросъвестно изпълнили своя дълг и не даваме право никому да ни укорява, че не сме отказали да поемем защитата пред отечественото правосъдие на няколко чужденци, обвинени в нарушение на закона за търговията с чужди платежни средства“.

Няма да укорявам колегата *Фаденхехт*, че е защищавал делото, за което вестниците го злословят и обвиняват, щом като той счита, че с това е изпълнил честно и почтено своя дълг като адвокат.

Възставам, обаче, против тезата, която поддържа, че адвокатът няма право да се откаже от каквото и да било углавно дело, щом като подсъдимият се отнесе към него и иска защитата му.

Този въпрос, който повдига обществената критика, няма, уважаеми колега, да се реши правилно с цитатите, които заимствувате от двамата, колкото и да са знаменити, адвокати, а от здравия разум, подкрепен от печалната наша действителност.

Но ето ви и цитати, които напълно оборват вашата теза:

– Адвокатът – казва знаменитият *Анри Робер*, бивш батоние, член на Френската академия на науките – не запазва ли пълната своя свобода, за да приеме или отхвърли едно дело? Зависе ли той от друго нещо, освен от своята съвест и от своето правосъдно чувство?

Един от най-прочутите наши колеги е можел да каже към края на своята кариера: *Аз не съм защитавал никога ни едно дело, което, като съдия, аз бих изгубил за моя клиент*“.

Прочее, адвокатът има тълна свобода да приеме или отхвърли защитата по едно дело, без да е длъжен да дава отчет освен пред своята съвест.

Да се поддържа противното, значи да се приеме една ерес – адвокатът е роб на клиентите, а не свободен гражданин, член на най-свободната, най-независима и най-благородна корпорация. Дано уважаемият колега пред своите студенти не поддържа тезата на г-н Бенедикта, та поне в бъдеще да не се явяват адвокати с убеждение, че богато платеното възнаграждение отнема свободата на адвоката да избира своите дела и клиенти по съвест.

Тезата на колегата Фаденхехт относно адвоката общественик и неговите права да защитава безразборно каквито и да било дела е разисквана доста. По нея е писал „Адвокатски преглед“, „Съдийски вестник“ и пр. Всички почти са се изказали, че адвокатът-общественик, адвокатът-държавник *именно* по държавни съображения не е длъжен да приема защитата на всекиго, който се обръща към него.

От адвоката политик, държавник, депутат се изисква голям такт и благоразумие. С нищо не трябва да дава да се помисли даже, че той използва тия свои качества пред съдилищата.

„Лентата на депутата не трябва никога да се забелязва под робата на адвоката“ – е казал един колега французин, виден политически лидер.

В дисциплинарната практика в Русия, I приемане дела, „Юридич. преглед“, брой 1, 1027 год. стр. 8:

„Адвокатът трябва да се стреми да поддържа своето достоинство, като се държи всякога открито пред обществото, е длъжен да бъде крайно внимателен в избора и приемането на работа или дела. Наистина, трудно е за адвоката, а понякога е невъзможно, като изслуша само едната страна, да схване скрития зад формалните доказателства мотив, истинския мотив на делото и преследваните от доверителя скрити цели. Но има работи, като тая, за извършване на която колегата е бил упълномощен, има работи, които при самото им приемане още не възбуждат съмнение. Обаче, като е приел пълномощно, за да ходатайствува по тази работа, и като е действувал пред градоначалника, колегата не е можел да не схване, че тя е противна на добрите нрави. За него, като адвокат, положил клетва да не пише и говори нищо, което би могло да разслаби обществото, семейството и добрите нрави, за него е трябвало да бъде ясно, че като е приел пълномощното и действувал с него, макар не в съда, той е извършил постъпка, която е от естество да компрометира адвоката“.

Знаменитият французки адвокат Аллу (Allou), за когото биографът казва: *„Той всякога се бори за великите идеи на прогреса, правото и свободата, към които бе тъй предан“*, е бил помолен от генерал Базен, по препоръка на председателя на ре-

публиката, да го защитава. Той отговорил на маршала: „Вярвам, че ще можете да се оправдаете по обвинението, което тежи върху вас, но много болезнено почувствах предаването на *Метц*, та не ми е възможно да ви дам моето съучастие“. Попитан най-после от самия председател на републиката *Тиер*: „Защо не се съгласихте да защитавате Базен? Базен е един лъв на бойното поле! Първият наш войник! Не знаете ли това?“

– Но, г-н президенте, това са политически сметки, когато *той* бе длъжен да мисли само за *Франция!*“ ...

– Не, не, не е истина, аз добре изучих делото му, няма нищо за упрек! – възразил президентът на републиката.

Адвокатът, обаче, не приел защитата. По-после той защитил честта на генерал *Трюшо*, защитникът на Париж, наклеветен от в. *Figaro*. За бляскавата защита, той получил саморъчно писмо от президента на републиката: „Прочетох прекрасната ви вчерашна защита и съм дълбоко трогнат. Съдебното красноречие не е създало нищо по-хубаво ...“

И *Тиер* запазил голяма почит и уважение към този адвокат, отличен гражданин и достоен член на бюрото, който не се съгласил за нищо на света да поеме защитата по едно дело, в разрез с своите политическа, човешка съвест и убеждение.

Адвокатът не е жалко платено оръдие на всяка кауза, а борец за правото. Принудителната защита не може да бъде убедителна. Как може адвокатът да затрогне съдиите, когато сам не чувства дълбоко в душата си, че изпълнява доброволно един дълг, една мисия, предоставена му от закона, в името на държавния ред и общественото благо?

Кой закон или право може да ме застави да защитавам убиец на моето дете, подпалвача на моята къща? Ще бъда ли свободен от чувството на омраза, от каквато адвокатът трябва да е свободен, за да изпълни добре и правилно своя дълг при защитата?

„*Красноречието на адвоката не трябва да бъде убежище на пирати, а спасително пристанище*“ – казва един древен адвокат.

*

* *

Длъжността на адвоката, преди всичко, е да бъде безкористен защитник на правото, правдата и истината. Той трябва да се притича в защита на слабите, онеправданите, бедните и злочестите, когато му се удаде случай за това. И ако адвокатът нямаше нужда да се препитава и да живее от своето призвание, тази би била единствената и най-благородна негова задача. По този начин той има най-голяма възможност да бъде полезен на ближния си, на обществото.

Философът *Панециус* казва за Демостена: „Ако към благородната амбиция, която го въодушевяваше в политиката, ако към великия дух, що проявяваше в ре-

чете си, той би прибавил малко войнишка смелост и *пълно безкористие*, той би бил поставен не само между най-големите оратори негови съвременници, като *Мироклес*, *Полиект* и *Хиперид*, но и на степен по-висока, наравно с *Симон*, *Тукидит* и *Перикъл*“.

Плутарх казва за Цицерона: „Състоянието ме бу скромно, но покриваше малките му разходи. Това, което очудваше всички, че макар с тъй малко средства, *той не получаваше за своите плодоарии нито възнаграждение, нито дарове (IX)*. Зестрата на жена му Теренция е била 120,000 драхми, имал и от наследство 80,000 драхми. С това скромно съкровище той живееше почтено, с мъдрост, дружащ с просветени гърци и римляни (XI). Изпратен претор в Сицилия, проконсул в Киликия и Кападокия, и то в време, когато жаждата за богатство не познавала никакви граници; когато обикновените кражби се считали за низост; когато преторите и генералите, изпращани в провинциите, грабили всичко насилнически; когато кражбата не се считала за позорно нещо; когато са били признателни към тия, които грабили с известна умереност; в това именно време *Цицерон е показал най-голямо презрение към богатството и направи да блесне в всички случаи неговата благост, безкористие и хуманност*“ (Плутарх – паралел на Демостена и Цицерона, IV).

Той бе изгонен от Рим, защото избавил отечеството от най-големите злодеи. И затова, когато напусна Рим, сенатът се облече в черно, носи дълго време траур и запрети да се гледа каквото и да било дело, докато народът не се произнесе за завръщането му (V). И действително той бе повикан в отечеството си и посрещнат от народа с царствени почести и наречен „*баща на отечеството*“.

Катон, като адвокат, не е получавал никакво възнаграждение за делата, които защищавал. Водил живот съвсем скромен, хранил се и обличал твърде просто. Обработвал земята с собствените си ръце, за да изкара препитанието си. Достигнал до най-високи длъжности. С право бил уважаван от всички. Въздигнали му паметник с надпис:

„В чест на Катона за това, че с спасителни наредби, с заведения и институти мъдри, в време на цензорство си спаси римската република, която покварата на нравите бе докарала до пропастта на загинването“.

*

* *

Първото, прочее, качество, което трябва да отличава адвоката, е неговото безкористие. Възнаграждението, що получава, трябва да е от признателност, благодарност за сторена услуга, за благодеяние, отколкото заплащане на труда.

Трудът на адвоката е неоценим. „L'honoraire n'est pas un salaire“.

Колко е жалко, че при днешните условия на живот, адвокатът често пъти е принуден да прави пазарлъци за своето възнаграждение, да се унижава и даже да

прибягва до съда за разрешаване спора му с клиент за възнаграждението. Тъй малко се цени днес умственият труд!

*
* *

Адвокатът трябва да има добро и милостиво сърдце, а според *Антония*, за него е нужно едно знание само – *това на човешкото сърдце*.

Тази мисъл е хубава и права. Но тя се нуждае от едно малко допълнение – адвокатът, като познава човешкото сърдце, дължен е да обладава и всички човешки знания, да бъде *енциклопедист*. Само по този начин, той може да бъде вещь по въпросите от всевъзможно естество, които се повдигат за разрешение в съдилищата и да даде компетентно мнение върху тях. Инак той не може да импонира на страните и на съда.

Горчиво се лъжат ония колеги, които мислят, че с университетския диплом са закръглили своите знания. Адвокатът е длъжен винаги да следи живота и науката, да използва всички техни придобивки. Инак те рано ще го напуснат и той ще увехне още млад.

Адвокатът е длъжен усилено да работи върху себе си, да наблюдава, да размишлява, да чете. Той не трябва да гледа на себе си само като на един обикновен съдебен защитник, но и като на обществен деец и борец. Няма дело, колкото и маловажно да е, в което да не се прояви обществен морал и интерес.

Като проследим речите и делата на всички почти знаменити адвокати от дълбоката древност и до днес, които са гордост на своите народи и на професията ни, ще се убедим, че те са служили не само на правосъдието, но и на обществото и на държавата.

Те не са се уповавали само на своя талант и на своето красноречие, а са работили безспирно. *Демостен* е работил по цели нощи. Всичките му речи били писани предварително, макар често да не са произнасяни тъй, както са били написани.

Това станало причина да го подиграват колегите му. Питеас един ден подигравателно му казал: „Съжденията ти миришат на дървено масло“. *Демостен* жлъчно му отговорил: „Питеас, твоето кандило и моето ни светят за съвсем противоположни неща“.

Цицерон е диктувал своите речи по няколко пъти, коригирал ги е и най-после били произнасяни в тази съвършена форма, в която ги четем и се възхищаваме днес. Речите пък на *Демад*, неподготвени, импровизирани, поради своята естествена, били винаги по-силни от речите на *Демостена*, обмислени и написани предварително. Философът *Теофраст* казва, че *Фокион* е бил по-красноречив от *Демостена*, защото с малко думи изказвал много мисли. *Демостен*, когато виждал, че *Фокион* става да говори против него, казвал на приятелите си: „*Ето бравдата се вдига да*

кастри моите речи“. Не, обаче, на красноречието на Фокиона Демостен прави алюзия, а на неговата мъдрост, призната от всички. Демостен вярвал, че една дума, един знак само от човека, който поради своите добродетели е заслужил обществено доверие, има по-силно действие отколкото най-хубавите и най-убедителни фрази.

Това добре трябва да се помни не само от всеки адвокат, но и от всеки, който борави с обществени работи.

Дългите речи, силните жестове, високият глас, предизвикателният тон допадат на тълпите. Те подхождат на площадните оратори, а донейде, за жалост, и на парламентарната трибуна, но не и на съдебната. Съдиите, хора с висок интелект и изработен вкус, винаги ще предпочетат малкото думи с много мисли, изказани в хубава форма от човек с добродетелни и установени принципи, заслужаващ внимание и доверие. В Франция адвокатите се ползват с голяма почит, речите им се четат с наслада. Не може да посети човек Париж, без да свали шапка пред величествения паметник на Гамбета. *Поанкаре* днес е най-силната и най-авторитетна личност в Франция. *Жюл Фавр*, *Жюл Греви*, *Лубе Фалиер*, *Милеран* и др. са заемали с достойнство най-високия сан в Франция – председател на републиката. Тава са адвокати, общественици от първа величина.

До сега у нас е имало 40 министерства, в 20 от които министър-председателите са били адвокати, а повече от половината министри са били тоже адвокати. Адвокатите са винаги заставали на чело на всички народни движения.

Помнете добре, че в Пловдив борбата против тиранския режим на Стамболийски се повдигна най-напред от адвокатите.

*

* *

Свободата на защитата е свещено право. Нейното ограничение е тирания. Адвокатът, когато пледира, трябва да помни, че е жрец в храма на Темида, че свещенодействува. Той трябва да бъде кратък, скромнен, въздържан, но винаги да пази своето достойнство, своята свобода и независимост при защитата. – „Колега, направете заключенията си“ – казал председателят *Новион* на адвокатата *Дюмон*, който още не бил довършил речта си. – Готов съм да направя заключението си – възразил адвокатът, но само ако съдът намира, че съм говорил достатъчно, за да спечеля напълно делото заедно с разноските“.

Младият адвокат *Алу* защитава един воденичар по съдебно дело за вода. Председателят, нервозен и нетърпелив, още в началото на защитата го прекъсва: „Воденица, воденица, и аз съм воденичар“.

Алу спокоен подел: „Тогава позволете, г-н председателю, да привлеча вашето благосклонно внимание към един ваш брат!“ Съдът се възмутил от тази дър-

зост. Председателят *Сегюе*, обаче, се свил в креслото си и защитникът свършил речта си без ново прекъсване.

Malesherbes в рапорта, представен на краля, по случай възобновяването на магистратурата, пише:

„... Вярвам даже, че *пропорционално с прогреса, що прави корупцията в нашите нрави, свободата на защитата от ден на ден става по-необходима... Всеки съд би станал мерзък, отровен и покварен, ако свободата на защитниците бъде унищожена*“.

Всеки добросъвестен адвокат се чувства смутен пред тежката отговорност, която поема върху си, когато ще защитава каквото и да било дело, предадено му с пълно доверие от доверителя. Когато случайно пропусне нещо в защитата, бива съкрушен след заседанието.

Цицерон: „Самата мисъл за момента, когато трябваше да взема думата, разклащаше душата ми и правеше да настръхне цялото ми тяло.“

След всичко това, какво да кажа за грамадните, *хонорари*, които нашите видни колеги, депутати, бивши министри, професори, г. г. *Д-р Данишлов*, *Д-р Фаденхехт* и др. сами са си определили по арбитражните дела? Такъв вой се почна против тях в печата, който не е от естество да повдигне престижа на нашата професия в очите на населението.

Да споменувам ли най-новото обвинение, което в „*Борба*“ хвърли против колегата *Д-р Данишлов*, като публикува в факсимиле и неговото писмо, затова, че той, след като се условил да защитава общината на с. *Болярски извор* по гор. дело № 224/21 год. пред Пловдив. апел. съд и Върх. кас. съд срещу едно възнаграждение от 50,000 лева, от което получил 5,000 лева в предплата, а остатъка щял да получи на два пъти, явил се и искал да бъде приет за защитник на противната страна – общината на с. *Княз-Борисово*? За вярване ли е това? Никак не ми се иска да повярвам, макар да се твърди, че имало и анкета!

Всички тия обвинения се хвърлят против хора, които стоят на върховете на професионалната, обществена, политическа и държавна стълба!

Хората се питат, дали не е бил прав *Стамболийски*, който лиши адвокатите-депутати, от правото да упражняват професията си докато трая мандатът им?! ...

Затова се посрещна с такива симпатии предложението на подпредседателя на народното събрание, наш колега г. *Д-р Борис Вазов*, което за жалост, остана в архива на камарата като тъжен спомен за днешните наши покварени нрави.

При това положение да изброявам ли факти от живота и делата на бедни, неизвестни почти никому колеги, които, за да изкарат своя скромен зальък, вършат по някога кокошкарски злоупотребления, нарушават професионалната етика, към които адвокатските съвети са винаги почти взискателни и спрямо които законът се прилага в всичката му строгост? И тук, като че ли се оправдава народната мъдрост:

„Законите са като паяжина, в която се уплитат малките мухи, а големите бръмбари я разкъсват, остават невредими, живи, здрави и по-нахални“.

Дължен съм, обаче, с радост да посоча от освобождението ни и до днес имена на отлични колеги, които с своя моралитет, с своята доброта и коректност са гордост за нашата колегия и за народа ни. Между тях има големи общественици и държавници, както и скромни съществувания, които с голям труд са изкарвали препитанието си и които могат да правят чест на барота на най-просветените народи: *Д-р Стоилов, Ст. Стамболов, Греков, Найчо Цанов, Алеко Константинов, Д-р Ал. Радев, Вл. Селджобалиев, М. Такев, Д-р Генадиев, Д-р Кръстев, Д-р К. Серафимов, Г. Юруков, Данаил Юруков, Христо Милев* и много други бяха адвокати и общественици от първа величина. Против тяхната коректност и безкористие, като адвокати, кой може да възрази? Стоилов, поради една обида или неправда, не отказа ли да се явява пред Върх. кас. съд до края на живота си, макар да му са предлагани големи суми за възнаграждение? Той бе *голям* адвокат, но не бе богат човек. Посочвам имената само на покойници, защото никой не знае додето е жив дали няма да се подлъзне, да падне низко, макар да познавам мнозина колеги, които могат с своята честност, трудолюбие и ерудация да служат за пример. Такива има в София, има в останалите градове на царството, такива виждам и тука в нашето събрание.

Неосведомените граждани, обаче, съдят за адвокатите и за нашата професия не по делата на скромните и почтени колеги, които са болшинство, а по делата и живота на тия, които изпъкват на чело. И тука се оправдава народната мъдрост: „Покрай сухото – гори и суровото“.

*

* *

Всеки вика против нравствената поквара, която царува почти в всички отрасли на управлението, но никой не посочва цяра. Няма здрава ръка, която да пипне хирургическия нож и да чисти всичко гнило, гангренияло в обществения организъм. Това е печалното. Това е, което свива сърдцето на всеки, който милее за обществото, народ, Родина и човечество.

В всички времена е имало нравствена поквара, злодеи, престъпници, но когато те са били презирани, наказвани, обезвредявани, обществото, държавата са били силни и цветущи.

Настане ли време, когато управлението е напълно подчинено на фразата и неразумните увлечения, когато порокът, подлостта, престъпниците, безчестниците и грабителите са на почит, държавата и обществото рискуват да загинат.

*

* *

Младият момък, свършил правните науки, изхарчил цяло състояние на родителите си, пълен с идеали, блянове, мечти се посветява на тъй благородното адвокатско звание, с намерение да бъде полезен на угнетените, слабите, онеправданите, на обществото и държава.

С смущение и трепетно вълнение той встъпва в лоното на любимата колегия, в храма на правосъдието. И ако тука не го посрещне приятен, топъл, освежителен лъх, а студенина, влага, мухъл, той веднага ще почувства огорчение, разочарование ...

Поверява му се един процес. Той не спи по цели нощи. Изучава всичките му тънкости. Съветва се с авторите, които има на ръка или които взема от библиотеката. Нарезда си защитата в една съвършена в всяко отношение форма. Изучава я даже на уст. Последната нощ е в трескаво състояние. Пледира даже на сън.

Най-после пристъпва плахо в празна съдебна зала. Никаква аудитория. Половината от въодушевлението му изчезва. Дохожда фаталният момент да пледира. Предупреждават го да бъде кратък, защото делото е ясно за съда, който има много други дела да разглежда. Студен душ го облива. Младият адвокат, па даже и старият, губи нишката на своите мисли. Захваща да говори смутено. Още не свършил, гледа, че нещо се разменява между съдиите за подпис. Дали това не е въпросният лист или резолюцията, готови преди да се изслуша защитата?! Де остава принципът *audiat et altera pars*, от който той тъй много се е възхищавал на университетската скамейка?

Разказват, че пред един съд, не отдавна, 5 души адвокати пледирали по твърде важен процес, за обяснението на който си били доставили специални съчинения, които не се намирали в библиотеката на съда, нито в народната библиотека. След приключване на дебатите, адвокатите предлагат книгите си за справка на съдиите. Те, обаче, с пренебрежение ги оставили в заседателната зала, и след няколко минути се завръщат с резолюция, която изненадва и двете страни.

Това са единични случаи, но много е желателно и те да не се повтарят, защото търпение, милост, кротост, любознателност и справедливост трябва да украсяват душата на съдията.

Добрят съдия, когато упражнява властта дадена му от закона, с благородно вълнение си спомнова не само своите права, но и задълженията и нравствените задачи, които тежат върху му. Властта за него не е сладък нектар, който го опиянява, приспива, умопомрачава.

Да се знае и помни добре, че от съда и от гражданството зависи твърде много моралното и интелектуалното повдигане на адвоката.

Когато гражданинът, кметът или престъпникът избират своя адвокат не че познаят и ценят неговите дарби, моралните и интелектуалните му достойнства, а затова, че е депутат, бивш или бъдещ министър, влиятелен член на властващата партия, като си въображават, че той е могъщ пред съда, с това те сами оронват престижа на

съдиите и стават причина да виреят в адвокатската колегия типове, забравящи своето свещено призвание.

Печално, но факт е, че у нас обществото, па даже и съдът, до известна степен, не цени тихите, скромни, просветени адвокати и общественици. На най-високите стъпала на всички почти отрасли на управлението се възкачват най-големите демагози, тия, що не държат сметка ни на думи, ни на принципи, ни на обещания, а менят своето мнение според времето.

И ако върви все тъй, не е чудно, че ще се сбъдне предсказанието на бележития мислител и писател на Велико-Британия в днешно време, *Херберт Уелс*, който в своя фантастичен роман *Освобожденият свят* предрича, че в половината на XX век, т.е. най-късно след 25 год. *адвокатите ще управляват целия свят*.

Ето свободен превод на неговите предсказания: „... Няма вече велики държавници. Навсякъде човек вижда енергични, амбициозни, ограничени, обикновени типове – адвокати да държат властта ... Абсурдите на съдилищата и нелепостите на представителното парламентарно управление, подпомогнати от широките възможности за други насоки за дейност, отдръпната постепенно най-добрите интелигентни сили от обществените работи. Управлението е попаднало, с малки изключения, в ръцете на превишаващата класа на адвокатите, които имат огромното преимущество да бъдат едва ли не най-подготвени за подобно управление: *юридическо, консервативно, безспорно, сяло, безразсъдно, непроизводително*. Професионалното им образование, подпомогнато от манипулацията с фантастично наивната избирателна система, чрез която те са се докопали до властта – поддържа тяхната нахалност, прави ги небрежни към фактите, кара ги съзнателно да претъпят съвестта си, държи ги будни и готови да грабнат всяка изгода за себе си, прави ги подозрителни към всяко великодушие...“
Вярвам, че всички събрани тук, съдии, адвокати, гражданки и граждани сме ужасени от картината на едно такова управление. И в името на общественото благо сме готови да положим усилия, щото то да бъде предотвратено. Това ще може да се сполучи, ако всички спомогнем, щото адвокатското съсловие да се постави на оная висота умствена и нравствена, която ще му даде възможност да играе спасителна, творческа, а не разрушителна роля, в съдбините на обществото, на народа ни, на човечеството.

*

* *

Драги колеги, искате ли да стоите адвокат с голяма клиентела, да спечелите пари, да станете много богат, не ви трябват много знания, нито етични правила. Имайте язвителна реч, гръмотевичен глас, не се спирайте пред нищо. Обещавайте всичко – не изпълнявайте нищо.

Взимайте безразборно всякакви дела, под предлог, че „по етични причини“ нямате право да отказвате защита на каквото и да било дело. Изгубите ли делото, казвайте: „добре, че спечелихме правото на касация“. Ругайте задочно съдиите.

Обвинявайте ги в невежество, а в тяхно лице ги ласкайте. Служете си с месити, които ще корят вашите колеги.

Ще има и за тях и за вас. Ще бъдете сит, добре облечен, уважаван и почитан от днешното общество, за което парата е кумир.

Искате ли, обаче, да станете адвокат с високи интелектуални и морални качества, доволен от своя вътрешен мир, посветете се на правните и други науки; казвайте всекому правото и истината; не жертвайте никога себе си, за да угодите на тълпата; пазете абсолютна коректност в частния, обществен и професионалния си живот; като съдебен и обществен деец, имайте винаги пълно съзнание на вашата отговорност. Съдебните прения водете с учтивост; избягвайте силните и оскърбителни изрази; пламвайте само когато искате да порицаете една неправда.

Млади колеги, картината, която ви обрисовах, която вие по-добре и от мене схващате, нека ви не стряска.

Това е едно временно умопомрачение, една епидемия, що е обхванала голяма част от всички обществени слоеве.

Аз силно вярвам, че в недалечно бъдеще ще изгрее слънцето на правдата и разума, което ще озари обществото и ще направи да изпъкнат релефно всички умни, способни и честни обществени сили, за да поведат народа към истинска просвета, самосъзнание, благоденствие, правда и прогрес.

А между тия сили сте и вие, млади, скъпи мои колеги, бъдещето и надеждата на нашата адвокатска колегия и на народа ни.

С общи усилия да заработим, драги колеги, за отстранение на пороците и за тържеството на добродетелите в нашата среда за повдигане престижа на съсловието ни в обществото и пред съда.

Нека помним всякога думите на Волтера: „*Желал бих да бъда адвокат – това е най-хубавото призвание на света*“. Или възклицанието на писателя *Berrier*: „*Noble profession que cell de l'avocat*“.

Граждани, граждани, колеги, нека винаги, в всички наши постъпки и дела, било в частния, било в професионалния, било в обществения ни живот, стои пред очите ни измъченият образ на нашата хубава Родина, покрусена от погроми и неправди, изнемогваща под економически и политически гнет, възлагаща надежда за по-светло бъдеще на своята интелигенция, младото поколение, на своите морално здрави и добри чада.

Нашата земя е рай. Тя може да даде благоденствие и благосъстояние на народ, на интелигенция, на държава, стига да се обработва рационално, благата ѝ да се разпределят благоразумно, да се управлява от хора умни и честни.

Нека вярата в доброто, в напредъка, в тържеството на социалната правда, на свободата сгрява нашите души и сърдца, възпламенява нашия идеализъм, подкрепя нашата дейност, за да допринесем и ние нещо в моралната съкровищница на човечест-

воту. Да опровергаем *Уелса*, думите на когото цитирах по-рано, като помогнем с дела светли и славни, щото в половината на този век, когато адвокатите, според него ще поемат управлението на света, да докарат златния век на човечеството, век на възвишена любов, век на социална правда, на братство, благоденствие и щастие между хората и народите.

Никола Балтов.

Драги колеги съдии и адвокати.

Заедно с сички Вас аз имах удоволствието да изслушам преди няколко дни на същото това място публичната беседа на нашия уважаем и мил колега г. Каблешков. Нека благодарим на г. Кабл., че той, който винаги застава начело на сички добри инициативи, с своята беседа туря началото на една хубава работа – професионална и колегиална критика в нашите редове.

Има два вида критика: 1. критика на широките маси, на тълпата, на улицата. това е критика на некомпетентните, на неосведомените, критика на чувствата и на завистта. Тя е много разпространена у нас, дето обществото, бидейки много безкритично, обича да съди и да отсъжда тъкмо за работи, от които нищо не разбира. Нека се отнесем с подобавашо пренебрежение към този род критика на безкритичните и некомпетентни „широки народни маси“.

2. Критика на колегията, на професията. Това е оная критика, която правят хора от нашата среда, които познават добре нашата работа и нашите етични задължения. Това е критика на компетентните, на осведомените. Тая критика е, или поне трябва да бъде, очистена от чувства и да съди за нещата спокойно, обективно и честно. На тая само критика отдавам цена и обръщам внимание.

Ако началото, което г. Кабл. постави с своята беседа, не остане само начало, нашата професия тук в Пловдив и правосъдието въобще би много спечелило. Като се сбирате и си говорите спокойно и открито, ние бихме могли да си кажем много полезни неща: ние адвокатите на Вас съдиите и Вие съдиите на нас адвокатите. Защото, справедливостта изисква да признаем, че, като си говорим през преградата, спазвайки и нарушавайки протокола, ние много пъти ще оставаме недоволни едни от други, без да имаме възможност да се обясним и разберем.

*

* *

След моя малък увод, позволете ми да пристъпя към излагане възраженията, които имам да направя на беседата на г. Каблешков.

Произходението на адвокатския институт има своите корени в застъпничеството, което баштата е правил за своите деца, и близки от един род за своя близък, когато тоя последният е трябвало да отговаря пред обществото за известна простъпка. Първият адвокат на децата пред баштата, който ги съди, е майката, която се застъпва за тях. Първите защитници на провинения пред примитивния съд на първобитното общество са близките на провинения, които са излизали да говорят вместо него, за да го оправдаят или да смекчат строгостта на санкцията или пък най-после да го защитят от кръвна мъст, като изложат своя собствен живот.

Когато общественият живот се е развил и правните отношения между хората са станали многобройни и разнообразни, адвокатството, наред с много други професии и занаяти, се е отделило и създало като отделна специалност, която може да се упражнява само от специално подготвени люде, които изпълняват тая обществена функция – да подпомагат правосъдието и гражданите в търсенето на правосъдие. Чрез института на адвокатите се достига възможността за възможно изравнение на страните в секи един процес.

За нас е по-важно да обърнем внимание на ролята на адвоката в наказателния процес. В наказателния процес адвокатът е *защитник* на подсъдимия, той се застъпва за него. Това застъпничество на адвоката, което се извършва първоначално от близките на подсъдимия, е израз на едно чувство на милост и състрадание.

В секи нормален човек живеят едно до друго две чувства: чувство на злоба и на мъст и чувство на милост и състрадание. Когато узнаем за едно престъпление, ние безспорно ще изпитаме едно чувство на възмущение и едно желание, щото на автора на това престъпление да бъде дадено възмездие за неговото лошо деяние. Но, колкото страшно и отвратително да е престъплението, което ни е поразило и възмутило, у нас не може да не се породи и едно чувство на милост и състрадание към престъпника, който е имал великото нещастие да падне тъй низко, че да извърши едно такова злодеяние и да навлече върху главата си негодуванието на обществото.

Ако тия две чувства живеят в душата на секи отделен нормален индивид, те живеят и трябва да живеят в секо *нормално* общество. Аз казвам нормално, защото има момент от развитието на народите – войни, революции, народни бедствия и пр., когато обществото преживява едно особено делирично състояние и бива психически ненормално. Колкото силно и да реагира срещу един престъпен акт и да гони и преследва неговия автор, в обществото се явява и трябва да се яви и едно чувство на милост и състрадание към тоя клетник, който пак е негов син. Нещастие то на тоя престъпник става още по-силно, когато той се изправи пред строгото и неумолимо правосъдие и застане лице в лице с представителя на обвинителната власт, който се явява орган на общественото възмущение и чрез тежестта на наказанието търси да даде удовлетворение на това възмущение и чувство на злоба и мъст.

Трябва в тоя момент да се даде израз и на чувството на милост и състрадание, колкото и слабо да е това чувство и колкото и малко да е неговото проявление. Обществото от друга страна е длъжно да не остави подсъдимия престъпник без защита срещу обвинителя, който е снабден с силата на знанието, с логиката и диалектиката с авторитета на властта и с симпатиите на обществото и който, плюс сичко това, има предимството да следи и поддържа обвинението спокойно и ловко, защото не играе с собствената си глава. Това задължение иде от обстоятелството, че, каквото и да е, престъпникът е продукт, е син на това същото общество.

Адвокатът-защитник става орган на това чувство на милост и състрадание. Аз Ви моля да спрете Вашето внимание върху тая извънредно хубава и благородна мисия на адвоката в наказателния процес. В съдебната зала, дето подсъдимият събира върху себе си враждебните погледи на сички – обвинител, съдии, публика, дори стражарите, които го конвоират, единствен адвокатът-защитник пристъпва към него, подава му ръка, разговаря с него, утешава го и го ободрява. „Защитникът, както казва проф. Владимирова, е светлина и топлина в безутешната зала на днешното жестоко правосъдие. . . . Той не е наемник, а благодетел на престъпника, който, по дълбоко мъдрия възглед на народа, винаги е нещастен, защото е причинил съзнателно зло на ближния си¹.

Ако ролята на адвоката е да бъде застъпник и защитник, пита се тогава: кого той ще защитава? Отговорът може да бъде само един – *виновния*. Когато чуя един обикновен гражданин да ни упреква, нас адвокатите, че ние защитаваме виновните, аз се усмихвам снизходително на тая свята простота, но, ако тоя упрек може да излезе от устата на един юрист, на един просветен гражданин, това може да извика само едно голямо удивление у мен. Ами естествено е: обществото е създадо адвокатурата като обществена служба, за да защитава провинените и само провинените, защото само те единствени имат и трябва да имат нужда от адвокатска защита, т.е. защита пред съда. В едно нормално общество изваждането невинен човек пред правосъдието ще бъде ненормално явление, т.е. едно рядко изключение. Обществото не създава институти за изключенията.

Когато слушам това твърдение, че ние трябва да защитаваме невинните и само тях, аз съм готов да отговоря така: да защитаваши невинния е такова също шарлатанство, каквото върши лекарят, когато лечи здрав човек. Както лекарят е за болните, така и адвокатът е за виновните. И нека да не се плашим от тая наша служба. Нека си спомним, *toutes proportions gardees*, че сам Христос не дойде на тоя свят за праведните, а за грешните и, че за да спаси последните, той пожертвува себе си.

Да защитаваши виновния, това е службата на адвоката, това е неговият обществен дълг, и тоя дълг за адвоката трябва да бъде един *свещен дълг, един нравствен*

---

¹ Проф. Владимирова – *Advocatus miles* – 49 и 53.

императив. Отстъплението от тоя дълг трябва да се счита като едно нарушение на тоя нравствен императив. Никакви съображения не могат да оправдаят един адвокат да откаже защитата на един престъпник, или да измени на тая защита. Когато адвокатът застане между съда и подсъдимия, той трябва да помни, че има само един единствен дълг: да защити своя подзащитен с сичката сила на своя талант, с сичката пламенност на своето чувство, подхранвано от дълбокото морално удовлетворение, което носи честно изпълненият дълг. В тая минута защитникът трябва да помни, че той не може да пренебрегне нито за момент интересите на своя клиент и да ги подчини на някакви други съображения, колкото благородни и да са те. Защото това би било отстъпление от професионалния дълг, нарушение на вишия нравствен императив.

Аз съм щастлив да мога да подкрепя пред Вас тая моя мисъл с два големи авторитета:

Проф. *Владимиров*: „Както за лекаря в неговата практическа дейност не може да има добри и лоши хора, заслужени и незаслужени болести, а има болки и страдания, които трябва да се облекчат, тъй и за защитника няма чисти и мръсни, прави и криви каузи, а има само повод, даден от обвинението, да се противопостави защитникът на доводите на прокурора с сичката сила и тежест на своята диалектика, служейки на близките интереси на клиента, без да се вглежда в далечния хоризонт на общественото благо“. (40).

В защита на кралица Каролина пред камарата на лордовете лорд *Брум* е казал: „По силата на своята свещена длъжност към клиента, при изпълнение на своя дълг, защитникът познава на света само един човек – своя подзащитен и никой друг. Да спаси тоя човек с сички целесъобразни средства, да го защити с опасност и вреда за други и даже за самия себе – това е една от вишите и най-безспорни длъжности на защитника“. Влад. 61.

Адвокатът няма право да откаже защита на един престъпник поради свои лични чувства: че се възмущава или гнуси от личността на престъпника или грозотата на престъплението. Ние не можем да търсим *симпатични престъпници* и *благородни престъпления*. „Защитникът, който е принуден да защитава известен престъпник, гнусното деяние на когото с своето зверство или подлост внушава ужас или непреодолимо отвращение, е не по-малко длъжен да изпълни своя тежък дълг; защитникът е борец за право, а престъпникът, какъвто и да е той, е човек – носител на нравствена възможност да се издигне от дълбоката бездна на порока до вишата степен на доброта, от разбойник – да стане светец“ (проф. Влад. 34).

Адвокатът няма право така също да държи сметка за общественото настроение към дадено престъпление и неговия автор. Общественото настроение е капризно и несправедливо. Много пъти то бива изкуствено монтирано.

Когато пък един народ преживее едно особено бедствие: злополучни войни, революция, епидемии и пр., обществената чувствителност бива много повишена,

капризна и несправедлива. В такива исторически моменти народите търсят лична отговорност – те търсят една личност или поне група от личности, върху които да стоварят вината и отговорността за преживяното бедствие, и по тоя начин да успокоят своята съвест и да се удовлетворят в своето чувство на мъст. Един народ, какъвто и да е той, както и да се управлява, никога не може да се убеди, да приеме, че той цял, изобщо, колективно е творец на своята история и виновен за нещастията, които са го сполетели.

В търсенето на тая лична отговорност обществото достига до едно делирично състояние на умраза към известно лице или група от лица и бива жестоко и несправедливо. То е готово да ги накаже без вина, без съд, без защита – то е готово да ги лиши от правосъдие и от защита. Разбира се, че в тоя случай повече отколкото при нормално състояние обществото съди повърхностно, прибързано и без познаване на нещата и затова, повече от всеки други път, греша. В своето морално побъркване и умствено помрачение обществото е готово да пренесе върху защитника част от умразата си към подсъдимия.

Има ли право адвокатът да се подаде на тия обществени настроения и да откаже защита на едно такъво лице? Разбира се, не! Ако стори това, той ще измени на своя адвокатски дълг и ще наруши своята професионална етика. Вън от това ние ще кажем, че човешки взето, това от негова страна не ще бъде доблестно. Дори ако адвокатът като човек и гражданин се е подал на тия чувства и настроения, които вълнуват неговия народ в тоя исторически момент, той е длъжен да ги подави в себе си, да се отзове на поканата на едно такова лице и да го защити с сичката сила на своя талант и диалектика.

Нека ми бъде позволено да се спра за един момент върху постъпката на адвоката Алу, който, въпреки молбите и настояванията на председателя на Републиката Тиер, е отказал да защитава маршал Базен, когато последният е бил съден за предаване на крепостта Мец. Тъкмо след франко-пруската война (1870–1871) французкият народ преживяваше такова настроение, за каквото говорим по горе. Той беше сломен от нещастната война и оскърбен в своята национална гордост, той търсеше лична отговорност, търсеше виновници, на които да отмъсти. Един от виновниците в съзнанието на народа беше маршал Базен, който беше защищавал крепостта Мец и беше я предал на прусите. Върху неговата глава се изля умразата на целия французки народ и неговото име биде заклеено с печата на позора. След франко-пруската война в Франция хората кръщаваха кучетата с името Базен, тъй както у нас ги кръщаваха с името Милан след сръбско-българската война в 1885 г. И ако след франко-пруската война беше нещастна цяла Франция, най-нещастният в Франция, навярно, беше маршал Базен.

Разбира се, че да излезеш да защищаваш маршал Базен пред съда в тоя момент, се изисква особена доблест, защото който и да си ти – се ще понесеш част от умразата

на възбуждения народ. Но никои адвокат, повтарям, нямаше право да му откаже адвокатска защита пред съда, без да наруши адвокатската етика. И затова аз си позволявам да не се възхищавам от постъпката на адв. Алу, а напротив да я не одобрявам.

В противовес на постъпката на адв. Алу ще изнеса пред вашето внимание друг един случай тъкмо противен. Когато в време на французката революция биде свален от престола Людовик XVI, затворен и изкаран на съд пред Конвента, той събираше върху себе си умразата и ненавистта на цяла революционна Франция, която единствено беше активна и меродавна тогава. Искаха да го обезглавят, за да убият в негово лице монархията и да затвърдят републиката. Людовик XVI беше предварително осъден от своите съдии – депутати на Конвента. Да се явиш да го защитаваши, беше в голяма степен сигурно да го последваш на ешафота. И ето тогава старият Малазерб какво писмо отправи до нещастния крал (цитирам по памет): „Господарю, когато Вие бяхте могъщ и щастлив, Вие ми направихте честта да ме имате дълго време за Ваш министър и съветник. Аз не мога да Ви остава сега, когато сте свален от престола и нещастен. Позволете ми да се явя като Ваш защитник пред вашите съдии, пред Конвента“. Малазерб се яви пред Конвента и заедно с Тронше и де Сез защитава нещастния крал, комуто било писано да изплати греховете на цялата Бурбонска династия. За тоя подвиг добродетелният Малазерб заплати с своята побеляла и мъдра глава, която биде отсечена от гилотината няколко месеца по-късно. Ето това аз наричам честно и доблестно изпълнен адвокатски дълг.

На трето място адвокатът няма право да се влияе в своята адвокатска дейност от политическите борби. Известно е, че политическите борби, особено в страни като нашата културно изостанали, се изразяват в особно остри, болезнени форми. В своята борба партиите не се задоволяват да се победят, те търсят да се унищожат. За тая цел те не се поколебават да си послужат с правосъдието: създават се особени закони, специални съдилища, нагласяят се състави, монтират се процеси, подготвя се настроение и пр. Адвокатът трябва да бъде на своя пост, – той не трябва да забравя, че е *помощник на правосъдието и борец за право*.

Тук аз дохождам до един деликатен въпрос. Моето убеждение е, че, за да остане верен на своя дълг, на своята професионална етика, адвокатът трябва да бъде независим от политическите течения и неутрален към партийните борби. Животът обаче е така сложен, че много адвокати са активни партийни дейци и се мъчат да носят две дини под една мишница. Това не може да мине без неудобства и без ущърб за двете тия съвместно вършени занятия, – аз говоря за етичната страна, разбира се.

Един такъв адвокат може много често да постави себе си в колизия своите двойствени задължения: на адвокат и на партизанин. Той може да жертвува, които иска. Ако пожертвува своите задължения на адвокат, за сметка на своите партийни задължения и съображения, той нарушава *адвокатската етика*. Ако направи обратното – той ще наруши партийната дисциплина. Ние адвокатите не можем да се интере-

суваме от втория случай, но ние имаме право да взискваме за първия случай, ако държим строго на адвокатската етика.

Госп. Каблешков говори и за насилията, които адвокати партизани са вършили и продължават да вършат върху нашето правосъдие. Той ни приведе в това отношение много интересни лични спомени. Това е за съжаление една обща и злокачествена болест на нашия извънредно похабен политически свят. Вършили са го и неадвокати. Но ако то е осъдително, когато се върши от неадвокати, от лаици за правосъдието то е два пъти по-осъдително и по-възмутително, когато се върши от адвокати, които забравят че са служители на правосъдието. Нека да кажем, че тия „адвокати“ не са адвокати и да ги отменим с съжаление и презрение.

Драги колеги,

Аз свършвам своите възражения по реферата на г. Каблешков. Аз искам да резюмирам и да заключа: адвокатът е длъжен да защитава всеки престъпник, всяко престъпление, – той не може, той не трябва да си избира процесите. Не е каузата, която ще подигне или понижи достойнството на адвоката, а това как адвокатът ще защити дадена кауза. Ако той се държи в рамките на закона, следва пътя на логиката, използва честно и добросъвестно фактите по делото, тълкува правилно и разумно закона, служи си умело с данните на науката, неговото достойнство е запазено и издигнато, колкото и отвратително да е престъплението, което защитава. Но, ако, напротив, адвокатът си служи с незаконни средства, ако не следва пътя на една здрава логика, (ако използва недобросъвестно доказателствата по делото, ако тълкува неправилно и пресилено закона, ако не си служи честно и умело с данните на науката, неговото достойнство е понижено, та ако ще каузата му да бъде най-благородната в света.

Георги Чернооков.

Уважаеми колеги,

Напълно съм съгласен с основното начало, проведено в изложението на колежата Н. Балтов, че моралното задължение на адвоката да определя своето отношение към даден процес, не се обуславя от естеството на престъплението – предмет на този процес, а от положението на адвоката в обществото. Всякой престъпник има право на защита, защото механизмът на право раздаването е построен по начин, че защитавайки противоположните интереси на страните в процеса, се достига всеобщото освет-

ление на фактите и следователно, най-правилната и справедлива присъда. Поемане защитата на един престъпник, съвсем не означава солидаризиране с неговото деяние. Напротив, когато съдът стовари тежките санкции на закона върху него, след една добросъвестна и енергична защита, в съзнанието на обществото се установява убеждението, че престъпникът действително е заслужил наказанието си. Оставен без всякаква защита, той естествено би възбудил съжаленията на обществото и строгостта на присъдата няма да намери обществено одобрение. В такъв случай, престъпникът може да мине за онеправдан и мъченик.

За адвоката-политик, обаче, трябва да съществуват ограничения при избора на съдебните процеси. И тези ограничения му се налагат от неговото положение в обществото, а не от неговия професионален дълг, да защитава интересите на онази страна в процеса, която желае да му ги повери.

Адвокатството и политиката са две различни обществени деятельности. Когато те се извършват, обаче, от едно и също лице, то не може и не бива да бъде раздвоено. Нравствената личност на адвоката и на политика е една единна и цялостна.

Адвокатът-политик не може по един и същи процес, като адвокат в съдебната зала да заема едно отношение към престъпника и неговото деяние, а противоположно като политик в печата, публични изявления или в парламента.

Не може адвокатът-политик да сочи едно лице като виновно за някое обществено бедствие, а след това да се яви като негов защитник в съда, за да пледира неговата невинност. Всеки би разбрал в такъв случай, че той не е искрен в убеждението си и следователно, неговите доводи като изкуствено построени, няма да имат никаква морална стойност, нито достатъчна убедителност както пред съда, така и пред обществото, пред които той ще пледира каузата на обвиняемия.

Погрешно е, обаче, да се определят нравствените ограничения на адвоката-политик в зависимост от законите, на които се базира обвинението или гражданската претенция, защото както адвокатът, така и съдът, по всички процеси, се основават на съществуващите закони. Добри или лоши, законите са базата на съдебните функции за всички органи на правосъдието.

Следователно, ограниченията, които адвокатската етика налага на адвоката – бил той политик, или само професионалист, не могат да произтичат от естеството на закона. Съдилищата разглеждат само конкретни престъпления и конкретни правни отношения – те не обсъждат доколко една обективна и абстрактна норма, предвидена в закона, е справедлива и морална. Ето защо, съвсем неточно е, когато се казва: „Еди кой си адвокат е бил за гласуването на този закон, пък защитава подсъдими, които са обвинени по този закон!“. Адвокатът-политик може да е против много закони, обаче, когато те са вече публикувани и станат задължителни за съдилищата и за всички, адвокатът, пък и всеки гражданин, трябва да оценява дадено деяние като законно или незаконно, не според своите индивидуални морални схващания, а според постановлението на приетия закон. Адвокатът, прочее, каквото и да е неговото положение в об-

ществото, не би изпълнил моралния си дълг като адвокат, ако, като пледира в съда, не изхожда от постановленията на съществуващите закони.

Адвокатът, без да бъде политик, е против всички престъпления и е съгласен да се наложат санкции на престъпниците, обаче, той защитава всички престъпници, защото въпросът, който има да се реши от съда с помощта на защитниците, е преди всичко да се установи фактичката страна в процеса: доказано ли е, или не, че дадено лице е нарушило закона.

Ето защо ограниченията за адвоката-политик се налагат не от законите, а от процесите и то от процесите, които имат политически или обществен характер. По тези процеси адвокатът-политик не може да заеме защитата на друга страна, освен на тази, за която се е изказал като политик, че е правата страна.

Други ограничения за адвоката-политик, освен общите постановления на професионалната етика, аз за себе си не ги чувствавам като справедливи и оправдани нито от гледище на адвокатската, нито от това на гражданската етика. Да се иска повече от адвоката-политик, значи да се плаща данък на демагогията и на временните настроения в обществото, които нямат нищо общо с едно правилно организирано правосъдие.

Илия Г. Атанасов.

Почтаемо събрание,

Не споделям възгледите на колегата Балтов. Струва ми се, че той греши в много отношения.

Преди всичко неправилно е да се търси оправданието и смисълът на института на защитата в углавния процес в чувствата на милост и състрадание, които престъпникът заслужавал. Неправилно е да се счита обвинителната власт като олицетворение на злобата и отмъщението и да се представя углавният процес като борба на тия противоположни чувства – злоба и отмъщение против милост и състрадание. Обвинителната власт не мрази престъпника, а цели да се вземат мерки, за да стане той безвреден, да се поправи чрез наказанието и да се устрасат престъпните среди от наложеното наказание. Не чувство на злоба и отмъщение я вдъхновяват, а желание да се запази обществото и да се превъзпита, както то, така и престъпникът. В противовес ней, защитата цели да ограничи тия мерки, това накърнение на свободите и правата на личността на престъпника, само до толкова, до колкото той наистина е извършил престъпление и само дотолкова, до колкото той наистина заслужва наказание. Чувствата на обществото и на личностите безспорно имат значение, но не в тях е разумът и оправданието на адвокатския институт.

Смисълът на този институт е в необходимостта да се изравнят силите на страните в процеса. Такова изравняване е имало дори и в съдебния двубой. Когато от страна на обвинението се явява прокурорът, който владее правото, който има голяма култура и владее словото, който може спокойно да разглежда нещата, необходимо е нему да се противопостави също така добре подготвен борец, който да защити подсъдимия, защото този последният не би могъл да стори това – той обикновено е неграмотен, слаб, смутен и развълнуван.

Смисълът на адвокатския институт е и в необходимостта спорът за фактите и за правото да се осветли от различни страни, от страна и на обвинението и на защитата, за да се намери материалната истина и за да се приложи правилно и справедливо законът.

Адвокатската защита е необходим етап в развитието на процеса. Тя съществува в него и за него, а не против него. Тя не цели да изтръгне престъпника на всяка цена от ноктите на правосъдието, а да помогне на правосъдието да бъде наложено наказанието само, ако обвиняемият е извършил престъплението, само, ако той следва да отговаря за него, и само в такъв размер наказание, колкото трябва.

Неуместно е да се сравнява подсъдимият с болника и да се поддържа, че адвокатът е длъжен да употреби всички средства, най-безогледно, само и само да го спаси, защото така правел лекарят. Аз не вярвам, тъй да правят лекарите. Напротив убеден съм, че те не позволяват на болника и не употребяват при церението средства, които биха увредили на други лица, на обществото. Вън от това болестта, против която се бори лекарят, и обвинителната власт, против която се бори адвокатът, не могат да се сравняват, нито идентифицират. Болестта цели унищожението на болника, обвинителната власт – намиране престъпника и неговото поправление чрез наказанието. При това и целите на борбата на лекаря и на защитника са различни – при болника – да се спаси на всяка цена той, в процеса – да се намери материалната истина и да се определи онова наказание, което престъпникът трябва да понесе, за да се превъзпита той или за да стане обществено безвреден. Погрешно е да се мисли, че адвокатът трябва да цели на всяка цена да оправдае доверителя си, да го отърве от ръцете на правосъдието, да саботира, да пречи на правосъдието. Не, той помага на правосъдието, като изтъква всичко, което е в полза на неговия клиент и предпазва по този начин съдът да не би да издаде несправедлива присъда. Прокурорът и адвокатът са добре изпълнили своята задача, не когато е издадена строга присъда и не когато е издадена оправдателна присъда, а когато е издадена справедлива присъда. Лекарят е добре изпълнил своята задача, когато болният е оздравял. Явно е, прочее, че сравнението на адвоката с лекаря е ефектно, но нелогично.

Адвокатската защита е една необходимост. Необходима е тя не като олицетворение на милостта и състраданието. Такива чувства могат и трябва да изпитва и съдът и обвинителят дори. Необходима е тя, за да се намери истината и за да се раздаде

правдата. От тая необходимост, обаче, съвсем не следва, какво всеки адвокат е длъжен да защитава всеки престъпник, щом последният поиска това. Адвокат защитник трябва да се намери и ще се намери. Ще се намери такъв, който иска да защитава обвиняемия или който се съгласи да го защитава. Но да е длъжен адвокатът да защитава всеки, който се обърне към него – това защо? Общественият интерес налага да има защитник. Но няма защо той да бъде първият посочен от обвиняемия. Ако той не се съгласи, може да бъде вторият, третият, петнадесетият, най-сетне, ако никои не е съгласен, може да се назначи служебно. Вън от това не е в интереса на обвиняемия и не е в интереса на правосъдието да се яви защитник против своята воля, против своите убеждения, против своите чувства. Той не ще може да прояви нито оная милост, нито онова състрадание, нито трудолюбие, нито жар да защити натрапилия се доверител и не ще бъде полезен нито на подсъдимия, нито на правосъдието.

Всички сме съгласни, че адвокатът може да откаже защитата, ако не му платят. А спорим може ли да откаже, ако тя е в противоречие с неговите чувства и убеждения? Парите са достатъчно уважителна и извинителна причина за отказ, вътрешните убеждения, чувствата не. Нима такъв възглед не е една обида за адвоката? Нима адвокатът трябва да поставя парите по-високо от своите убеждения и чувства?! Мисля, че адвокатът е винаги свободен да се откаже от защитата.

Въпросът би трябвало да се постави инак. Може ли адвокатът да защитава против своето убеждение и против своите чувства? Няма ли нещо неморално в такова едно поведение? За да уясня моята мисъл, ще разгледам няколко случая. Първия случай вземам от съчинението на Анри Робер, член на френската академия на науките „Адвокатът“, стр. 50–51. (чете) Вие виждате поставения и разрешения от Анри Робер конфликт. Конфликт между убеждението на адвоката, че доверителят му е извършил престъплението и нуждата, интереса на същия доверител защитникът да пледира недоказаност на престъплението. Конфликтът е разрешен с отказ на адвоката от защитата.

Ще си послужи и с друг пример от нашата действителност. Депутат в камарата поддържа, че законът за народната катастрофа не е противоконституционен. Същият, обаче, като защитник на подсъдимия пред Държавния съд, поддържа, че законът е противоконституционен и моли съда да откаже приложението му, да съди подсъдимите по ония наказателни закони, които са били в сила през време на извършване приписваните им деяния. Позволено ли е на адвоката като депутат да говори едно, като защитник противното? Когато един обикновен гражданин говори тук едно, там друго, когато той мени своите възгледи, наричат го непостоянен, несериозен. Ако той върши това за някакви облаги, за пари, наричат го продажник, шарлатанин. С същата мярка обществото мери и учения и журналиста, и общественика. Да мениш своите убеждения и чувства без дълбоко обмисляне и сериозни причини, е непостоянство, повърхност, да ги мениш за пари е продажност. И то има право.

Този свой критерий обществото прилага и към адвоката. И понеже ние работим за пари, всяко противоречие се квалифицира като продажност. И обществото има право. Ако наистина защитата на Вашия клиент изисква по някакъв въпрос да се поддържа възглед противен на този, който Вие сте поддържали и поддържате, откажете се от защитата. Тогава интересите на Вашия клиент ще бъдат защитени, защото ще се намери адвокат, който искрено поддържа полезния за клиента възглед и който ще го защити в съда с жар на искреността и дълбокото убеждение по-добре от Вас, който бихте пресилвал себе си, в чиито думи би звучала фалша на неистината. Съдът нему може да повярва, но Вам не. Пожертвувайте възнаградението си и Вие ще дадете възможност и на клиента да спечели своята кауза и Вие не ще попаднете в тежкото положение да Ви наричат човек, който за пари всичко може да говори.

Примерът, с адвоката Алу, който ни цитира колегата Каблешков, е много уместен. Тоя адвокат, въпреки богатото възнаграждение, отказал да защитава генерал Базен, защото предаването на Метц било силно накърнило неговото чувство на патриотизъм, защото го било много заболяло, защото не можел да изпитва друго чувство освен антипатия към тоя генерал. Правилно ли е постъпил Алу? Разбира се, да. Защото не влязъл в противоречие с своите чувства. Когато подсъдимият ти е антипатичен, когато го мразиш, не ставай негов защитник, не влизай в противоречие с себе си. За да бъдеш защитник необходимо е подсъдимият да ти е симпатичен, да можеш да се пристрастиш към неговата кауза. Инак ти не ще изпълниш дълга си.

Примерът на колегата Балтов иде да подкрепи горната мисъл. Бившият министър на Людовик XVI, въпреки общественото негодувание и остървение, се явил да го защитава пред съда. За тая своя смелост по-късно платил с живота си. Постъпил е доблестно. Нашият поклон. Но защо? Защото останал верен на своите убеждения и чувства. Роялист и близък на краля, той му служил до край. Но съвсем друга би била нашата преценка, ако тоя човек беше не бившият министър на краля, а напр. Дантон. Той, който е искал в събрания и речи съденето и наказанието на краля, един ден да се яви богато платен защитник на същия крал пред съда. Па нека след това и да го гилотинират. Бихме ли се възхитили от такава постъпка? Разбира се, не!

Не може адвокатът в частния си живот да поддържа един възглед, в съда друг, в парламента трети. Както не може по път в църквата да говори за религия, във против нея, както не може прокурорът да бди за реда и в същото време да разбойничествува. И адвокатът като всички хора не трябва да попада в противоречие с своите чувства и убеждения, нито поради лекомислие, нито заради материални облаги. Всяко нагаждане на чувствата и убежденията към материалните облаги е неморално. Неморално е то и когато се върши от адвоката.

Д-р Ал. Пеев.

Уважаеми колеги,

Беседата на колегата г. Н. Каблешков на тема: адвокатът – адвокат общественик и адвокатски морал, както и репликата на колегата г. Н. Балтов, според мен, само повдигат пред нас известни въпроси относно ролята на адвоката в съда и в обществото, без да им дадат осветление с оглед на реалния живот, който се развива около нас. Главният от тези въпроси, който собствено и ангажира дебатите, е:

Свободен ли е адвокатът да избира клиентите, които ще защитава пред съда, или той е длъжен да приема защитата на всяка кауза?

Колегата г. Н. Каблешков застава на гледището, че адвокатът, особено адвокат-общественик, не е длъжен да приема защитата на всяко дело, без разлика, а само на тези, които не са в противоречие с неговия морал и неговите убеждения. За илюстриране на тази своя мисъл той приведе французкия адвокат *Алу*, който решително отказал защитата на генерал Базен, когато последният след Френско Пруската война в 1871 год. бил изправен да отговаря пред военния съд за капитулация на Мец. Опорната точка на г. Каблешков е в един вътрешен, бихме казали, универсален морал, който като-че-ли съществува неизменен в човека през вековете, извън времето и пространството, и който трябва да регулира неговата дейност. Заслужава да се констатира, че беседата на г. Каблешков беше твърде богата, даже изобилна, откъм исторически примери и в това отношение тя действително представлява една хубава колекция от правноетични илюстрации, обаче нека ми бъде позволено да я сравня с стар персийски килим, в който няма участие съвременната машина, индустрия и модерните цветове. Там г. Каблешков ни даде и извънредно ценни спомени от своята младост, от преди повече от 30 години, когато и той е бил, като прокурор, насилван, за щастие безуспешно, да изневери на правната си съвест. Но хронологията на неговото изложение, за жалост, се спъна в този пункт, макар че, уверен съм, че ако той се би приближил с по-голяма откровеност в нашите дни, би могъл да ни даде покрай тези хубави примери от миналото и една по-реалистична картина на съвременното състояние на адвокатурата.

В своите критически бележки по интересуващия ни въпрос колегата г. Н. Балтов застана на едно коренно различно гледище от това на г. Каблешков. Той счита, както и колегата Фаденхехт против мнението на който възстава г. Каблешков, че адвокатът няма правото и свободата на избор в делата си, а е длъжен да се притече на помощ на всеки подсъдим, щом последният дири неговото съдействие. Тъй както лекарят не може да откаже да цери болния поради характера на болестта, и духовникът – когато някой поиска неговата протекция пред Всевишния. За да илюстрира тази своя мисъл г. Балтов отхвърля примера с Базена от френско-пруската война, ось-

ди поведението на адвоката Алу и отиде още по-навътре в дебрите на историята, за да се спре върху защитата на Людовика XVI пред революционния съд. Та даже намери за неполитично да разгледа по-отблизо ролята на адвокатите държавници в франпантния случай с нещастния български лев (камбиалната афера). Тази негова въздържаност и отношение на нашата непосредствена печална действителност вярвам и на други направи впечатление.

Предпочитанието на г. Балтов падна върху стария 80 годишен адвокат Малерб, който сам предложил услугите си на Людовика XVI да го защитява пред революционния съд. Понеже върху този пример се гради и едно според мен неправилно заключение, то нека ми бъде позволено и аз да се спра на него с няколко думи. Вие си спомняте от историята, че след несполучливия опит на французкия крал да избяга от Франция, той е бил изправен пред революционния съд в Париж. г. Балтов нарече, странно защо, Людовика XVI един от най-невинно погиналите личности в Франция по време на великата френска революция, тогава, когато революцията се разрази именно поради неотстъпчивостта на краля да даде конституция и когато Франция беше блокирана от всички страни с неприятели, насъсквани и забягнали в чужбина роялисти. Все пак, тогава на бившия крал се дало право и възможност да си избере защитници, и той посочил имената на двама видни адвокати и бивши свои министри Троше и Тарже. Троше приел тази тежка наистина мисия, а Тарже поради страх или защото е станал републиканец, отказал да се яви в защита на бившия си повелител. Тогава старият Малерб, който в „щастливите времена“ е бил на два пъти министър на Людовика XVI, се е разчувствал и с едно вярно поданическо писмо, свидетелствуваше много ясно за отношенията между бившия суверен и слугата му, предложил услугите си, но какво собствено практически е можал да направи този 80 годишен старец, вече с единия крак в гроба? И затова Людовик Капет подирил още един защитник, когото намерил в лицето на бележития на времето си оратор и адвокат Раймонд де Сез. Потомъкът на много поколения царски прокурори, Раймонд де Сез приел с готовност поканата, макар и да е знаел от вестниците тежките условия за защитата и на какви големи рискове се е излагал. Той в същност изнесъл на плещите си защитата на краля. Обаче въпреки неговото красноречие, кралят бил осъден на смърт, Малерб по-късно гилотиниран и Раймонд де Сез преследван през време на терора и затворен от революционерите.

Но тук нито в случая с Малерб, нито в случая с Раймонд де Сез, според мен, не съществува тази психологическа предпоставка (конфликт между съвестта и дълга на защитника), която би могла да ползува тезата на г. Н. Балтов. Затова, защото и Малерб и де Сез са били отявлени роялисти, които много естествено се явяват да защитяват една кауза близка до разбиранията им. Напротив, техният отказ би бил равен на малодушие и подлост. Понеже примерите са вземени все от френската адвокатура, нека и аз посоча един пример от там, който ще ни приближи повече към въпроса. След поражението на Наполеона в 1815 г. при Ватерло и реставрацията на

старата монархия, роялистите с настървение преследвали и искали да накажат най-строго всички тези, които подпомогнали възвръщането на Наполеона от о. Елба. Първата жертва е бил храбрият маршал Ней, който набързо е бил осъден на смърт и екзекутиран. След него е бил подведен да отговаря за държавна измяна пред военния съд известният генерал Камброн, шеф на императорската гвардия. С неговата защита се е нагърбил адвокат Пиер Берие, роялист по убеждение. Речта на Берие, казва неговият биограф Лисл, беше истински образец на красноречие и диалектика. Без да се бои от това, че и сам се излага на отмъщението на някои разпалени роялисти, той очерта подвизите на генерала на бойните полета и доказва неговата невинност. След тази блестяща реч, съдът издал оправдателна присъда за Камброна.

Вече при Берие ние имаме на лице едно по-голямо или по-малко противоречие между политическите му убеждения като роялист и каузата на един своего рода революционер, която той се нагърбва да защитава – в който случай само може да става въпрос за избор. Господин Балтов ще похвали такъв един адвокат, това ще бъде уцърб на престижа на адвоката-гражданин и адвоката-общественик.

Адвокатската професия, като един обществен институт, създаден от нуждите наменящите се исторически епохи, еволюира заедно с тях. И по естеството на работата и по поставените му задачи, адвокатът не може и не трябва да се сравнява нито с лекаря, нито с свещеника. Действително, за последните двама нормално няма оправдание, ако те откажат да отидат при леглото на болния. Така ли е обаче и с адвоката? Всички знаем, че според чл. 1 от наказател. закон престъпление е само това деяние, което се класифицира от закона като престъпно. Не е като с болестите, с физическите страдания. Има, разбира се, известна категория деяния, които в един по-дълъг период от време се считат за престъпни. Това са голяма част от тъй наречените вулгарни престъпления, като убийството, разврата, кражбата и пр. Но и тук, колко разтегливи и даже противоречиви са мненията за тези престъпления? При това в доктрината няма спор относно това, че престъпникът не се ражда такъв, а е плод на социалната среда. През време на войните хората се убиват най-безмилостно един друг и даже по закон се наказват с смърт тези идеалисти, които отказваха да вземат в ръце пушките за да избиват братята си. У нас многоженството се наказва, а до вчера в Турция и в много други източни страни и днес съществуват харемите. Всички вярвам си спомняте примерите, които дава Зудерман в пиесата „Чест“ с онзи европейец, който е щял да бъде убит за оскърбление на семейната чест на един главатар на племе в Африка, защото не приел да спи на едно легло с жената на главатара, съгласно тамошните понятия за гостоприемство. Ако се замислим върху всекидневните случаи на нарушение нормите на даден наказателен закон, ние не можем да не признаем, че даже в най-ординерни простъпки квалифицирани като престъпни, има много несъобразности с здравия разум и социалната правда.

Колегата г. Н. Балтов излезе от естественото право и родовата самозащита на първобитните общества, за да обясни чак от там произхода на адвокатурата и нейната роля като изразител на общественото милосърдие. Аз мисля, че не е нужно да се отива толкова далече, когато ще разглеждаме адвокатурата, тази *par excellence* институция на цивилизованите общества. В миналото, па и днес, законите са се създавали от материалните, или както ги нарича Владимиров в *Advocatus miles*, благодарствующите обществени класи, които по този начин са ограждали от покушенията на гладуващите и подтиснатите. И понеже адвокатът се явява само тълкувател на тези преходни закони, в това се ограничава и неговата, по-обективно казано, твърде посредствена роля. Сляпата Темида съществува в въображението на поетите. Ние поне, адвокати и съдии, които сме титулувани като служители на тази Темида, не можем и не бива да живеем с такава илюзия. Вечни истини, уви, няма в рамките на действующите закони. Всяка историческа епоха си изработва кодекс, в който силните установяват временни норми. Известно е, че и най-великият философ на древността, Платон, идеализирайки тогавашното общество в своята „Република“, като член на робовладелческа град-държава, не е могъл и в идеалната република да мине без роби.

Темата на колегата г. Каблешков: „Адвокатът – адвокат-общественик и адвокатски морал“, заслужава да бъде разгледана най-подробно и да се дискутира между съдии и адвокати, не толкова в нейната историческа част, както тъй цветисто разви г. референчикът, а в нейната актуалност – от там именно, където спряха и г. Каблешков и г. Балтов.

Има адвокатско съсловие въобще, адвокатска колегия в едно място и адвокати като личности, членове на колегията. Демостеновците и Цицероновците олицетворяват отделни исторически епохи, а останалата маса безименни труженици адвокати от миналото и днес носят на плещите си бремето на катадневния живот. Принципът е, че никой подсъдим не трябва да остане без защита, но това не значи, че всеки адвокат, като член на адвокатското съсловие и адвокатската колегия, е длъжен да се отзове когато се иска неговата помощ. Практически това се разрешава, разбира се, много по-просто, отколкото става в нашите теоретически построения. За ординерните, тъй наречени вулгарни престъпления, които от гледище на утилитарния морал почти не възбуждат спорове, адвокатското съсловие, като цяло, е на разположението на клиентелата. Но адвокатската колегия не е властна да наложи на адвоката непременно да се яви в защита на една кауза, която по съвест и разбиране той счита за неправда. Действително, съгласно чл. 74 буква „г“ от закона за адв., адвокатският съвет назначава безплатни повереници и защитници на бедните съдищи се страни. Обаче адвокатът има право, като се запознае с делото, което му е възложено да защитава, щом то противоречи основно на неговото разбиране, да иска с мотивирано изложение, въз основа на чл. 42 ал. 2 от зак. за адв., да бъде освободен от тази длъжност. Това право му се гарантира и от чл. 23 от същия закон. И тогава именно ще се прояви конкретно

разбирането на адвокатския съвет, като колективитет, по основния въпрос, който е предмет на тези ми бележки.

Ако адвокатският съвет уважи искането на адвоката, той да бъде заместен с друг адвокат, който да защити подсъдимия, това ще значи, че се признава правото на адвоката за свободен избор. Инак адвокатът се приравнява с автомат, с грамофон, на който, извинете за сравнението, могат да се слагат за свирене всякакви плочи. Адвокатският съвет, според мен, няма право нито безусловно да наложи, нито безусловно да забрани на един колега да участва в защитата на един подсъдим.

Особено ясно става това при тъй наречените политически процеси. По тях безспорно всички адвокати, а най-вече активно участващите в политическия живот колеги, имат право, даже длъжност да поддържат хармония между политическите си убеждения и адвокатската си практика. Не съм съгласен и с г. Чернооков, който като застава на една по-правилна позиция, все пак мисли, че няма право един политически деятел адвокат да вземе принципино отношение към деянията по даден закон, както е например случаят с закона за преследване на виновниците за националната катастрофа или с закона за защита на държавата. Адвокатът, който сам е страдал в войните и който е убеден, че известна категория хора от тила носят вина за народните бедствия, много основателно може да се откаже да се яви пред съда в тяхна защита. Напротив, неморално и осъдително е, когато като политически деятел адвокатът способствува да се създаде такъв закон, гласувал е за него в камарата, а след това като адвокат се явява да защитава привлечените да отговарят по този закон. Имаме случаи. С това, разбира се, не искам да кажа, че в процесите понякога няма и невиновни, които попадат под ударите на закона, било случайно, било по партизанско преследване. Но общо взето, това трябва да се приеме, че са изключения, които в дадения случай не се вземат под съображение. Ако пък адвокатът е убеден, че даден закон е противоконституционен и се създава само за да се преследват политически противници, тогава той трябва да има куража открито да се обяви срещу него и да се бори за премахването му, като смело отбранява жертвите.

Аз отивам още по-нататък и казвам: не само по углавните дела, а и в известни граждански спорове адвокатът гражданин и общественик, който държи за своите политически и социални разбирания при упражняване на професията си, има право да откаже защита на една от спорящите страни. За пример ще наведя тъй наречените помирителни дела между работници и господари, образувани по закона за настаняване на работи и пр. В този закон е прокаран принципът, че всеки работодател или работник дължи на другата страна 15 дни предупреждение при прекратяване на работата. За да се узакони тази норма днес, то значи, че действително господарите твърде често изпъждат работниците си от работа без никаква сериозна причина и без предупреждение. Този закон е един от тъй наречените работнически закони, създадени за покровителстване на работническия труд. Затова и законодателят е вменил в тежест на работодателя да докаже, че е дал на работника следуемото му се предупреждение.

дение при уволнението. При него, мисля, че е неморално един адвокат общественик по убеждение, например, социалдемократ, да се явява в защита на работодателите.

До тука ние разглеждаме адвоката и адвокатската защита само по отношение на клиента. Да, право е, че никой подсъдим не трябва да остане без защита, и най-малко адвокатите ще бъдат пречка за той да я получи. Ако адвокатът Х. се счете неподходящ за пледирането на известна кауза пред съда, ще се яви Y. или Z. – защото поне нашето общество не може да се оплаче от недостиг на граждани, практикуващи адвокатската професия.

Обаче успоредно с адвоката и клиента, които ни интересуват, има още от една страна съд, пред който ще стане двубоят между обвинението и защитата, и от друга страна извън-съдебни фактори, общество и власт, които понякога, уви, се опитват да се намесват в правораздаването.

„Някогашната традиция на нашата интелигенция, казва Владимир в предговора на цитираната вече книга, предписваше да се гнусим винаги от административния произвол. Но на света има и един друг произвол – съдебният, който е толкова по-страшен, че е винаги запазен от критика посредством една непроницаема обвивка – формалната законност. Но законността, която отива против справедливостта и при това в безупречна от гледна точка на буквата форма, съставлява един още потезък гнет, отколкото открития произвол на администрацията. Да брани интересите на личността при всяка власт, пред следствието и пред съда – тази е мисията на защитника, мисия толкова възвишена, колкото и трудна“. Не е нужно да отиваме до инквизиционния съд на средновековието, за да разберем опасенията на именития правник от съдебния произвол. И днес, за щастие по-рядко, съдът се отклонява от своята строго определена функция на спокойно и независимо правораздаване и с това затруднява задачата, а даже понякога лишава подсъдимия от защита. Не всички съдии са проникнати от духа и изричното повеление на чл. 20 от закона за адвокатите, където адвокатът е приравнен с съдията по дължимото ум уважение. Спомняме си мълчаливото толериране на съда насилията на неотговорни фактори върху някои адвокати, целящи да лишат от известна категория подсъдими от адвокатска защита. Формалната законност в случая става схоластика, с която не може да се оправдае бездействието на съда. Още по-печален е случаят, където един защитник, за добра чест не адвокат, назначен д’офис на подсъдимите, в лаконическата си пледоария, като се солидаризирал напълно с обвиненията на прокурора, е апелирал пред съда да произнесе смъртна присъда за доверителите му, но не чрез обесване, а чрез разстрелване! Това не би могло да се случи, ако съдът държеше по-строго на принципа, че всеки подсъдим има право да си избере защита, и ако се погрижеше с всички законни средства да обезпечи на последната изпълнението на благородната ѝ задача.

Извънсъдебните фактори често се опитват да се намесват и да влияят в правораздаването и по този начин компрометират преди всичко съдебния институт. Ние си спомняме, че по делото против Такела за кражбите му в Пловдивската народна

библиотека и музей са били сменени 5 прокурори, безрезултатно. Също тъй преместването на прокурора г. Р. Ненов направи тъжно впечатление на всички юристи. Съгласно чл. 13 от конституцията, съдебната власт е самостоятелна и независима, осветена е несменяемостта на съдиите, но не винаги сред съдийството и защитниците се среща тази устойчивост на характера, както у г. Каблешков, която е необходима, за да не се поддава съдията и адвокатът ако не на непосредствени лични внушения от страна на силни на деня, то поне на настроението на улицата. Против тази напасть трябвало би с еднаква ревност да се борят както съдиите, тъй и адвокатите, защото тя действа като гангрена и бързо може да обхване целия организъм на правораздаването. Съдебната власт в всичката нейна ширина принадлежи на съдебните места и лица, тъй че всеки, който си позволи да упражнява тази власт без да има това качество, върши престъпление. Но когато преди няколко години много хора наши съграждани и при това адвокати, безследно изчезваха без съд и присъда, нито съдийското, нито адвокатското съсловие, като колективитет, не намериха достатъчно кураж за да протестират.

За съдийското съсловие това се обяснява с обстоятелството, че те са служители на държавата и като такива са ограничени в своите проявления. За адвокатското съсловие, обаче, няма никакво оправдание. Ние абдикирахме от своята длъжност да бъдем защитници на правовия ред в страната и своевременно да реагираме срещу всички произволи, вършени от отговорни и неотговорни фактори. В своята сервилност, даже някои адвокатски съвети отидоха до там, че забраниха на адвокати от съответната колегия да вземат участие в известни процеси. . .

По този път на пълна капитулация пред насилието, постепенно се уронва престижът на адвокатското съсловие в съзнанието на гражданите. Види се, за да иронизират нашата печална действителност, преводачите на Владимирова, в предговора към цитираната книга, казват: „Адвокатът е страж на частните и публични права и интереси в тяхната законна борба против попълзновенията и насилията на всеки узурпатор, колкото и високо да стои той, каквато и да е неговата власт. В същото време той е един постоянен и мощен фактор в стремлението на обществото към повече свобода, права, справедливост и човещина“. Хубави приказки, примамлива, насърчителна картина, обаче, в същно работите у нас съвсем не стоят така.

От една страна ние имаме едно привилегировано малцинство адвокати, които не се спират пред нищо в своята алчност за бързо забогатяване. Те си служат с мисити, плащани и неплащани, с органите на властта, които им водят клиенти и се занимават с лихварство и търговия, макар това и да е изрично забранено от член 2 на закона за адвокатите. Но те хитро умеят да прикриват своите афери, а и останалите колеги си правят оглушки, предвид опасността, която може да ги връхлети, ако бъдат погледнати на криво от героите на нашето време.

От друга страна имаме маса колеги изнемогващи в лишения, наред с всички работници на умствения труд. Днес вече адвокатската професия не обезпечава за

болшинството от нас не само тлъсти печалби, но и този екзистенц минимум, който да им даде възможност за едно сносно съществуване. И все пак за забелязване е, че нарушенията на адвокатския морал, не на някакъв отвлечен морал, а тъй както той е санкциониран в закона на адвокатите, се вършат в повечето случаи не от това болшинство адвокати, водящи един честен и скромнен трудов живот, а от привилегированото и разюздано малцинство, което не признава никакви ограничения. Последното, с своето развращаващо въздействие в обществото, компрометира адвокатската професия и я лишава от този морален кредит, който е тъй необходим, за да бъде адвокатът действително фактор в стремлението на обществото към повече свобода, правда, справедливост и човещина.

Г. Алтънков.

Драги колеги,

Ако уважаемият референтчик, колегата г. Каблешков, у имал пред вид непосредствен резултат от своя реферат, този резултат е на лице: всред всички ни е възбудено едно размишление върху проблема за адвокатската дейност и адвокатския морал и ето вече трето заседание на тази трибуна се изреждат мнозина колеги, всички с грижливо обмислени критики и възражения върху изказваните в реферата мисли. Въпросът е толкова академичен, колкото и актуелен: около съдебната зала, на улицата, в обществото, навсякъде адвокатът ежедневно слуша нелестни, строги, дръзки, но струва ми се, рядко справедливи, критики за своята дейност и морал. Неужели само адвокатът се провинява? Не, в всички професии има морални провинения, осъдителни простъпци и престъпления и дори, мисля, другаде повече, отколкото всред адвокатската професия. И ако при все това най-много се говори за последната, то е поради специфичния характер на адвокатската дейност: тя е предимно публична и засяга винаги важни частноправни и обществени интереси – от една страна и от друга – ръководи се от правилата на специфична професионална етика, които не винаги се съвпадат с тези на общата етика.

Недоразуменията и споровете относно адвокатурата и нейния морал се проявяват двояко: 1. В собствената ни среда, като резултат на идейни и нравствени различия и на темперамент и 2) в обществото, като резултат на невежество и политически и социален консерватизъм – (адвокатурата е либерална и демократична институция).

*

* *

За да се разбере същността на адвокатурата и адвокатската етика, трябва предварително да се разбере същността на това, което я предшества и извиква на живот.

Трябва да се разбере:

1. Престъплението и престъпникът.
2. Законът.
3. Задачата на правосъдието.

Върху тези въпроси съществуват теоретически големи различия в възгледите. Напр., до като едни мислят, че законът е израз на правното съзнание на народа въобще, други ще кажат, че той отговаря на правното съзнание, па, ако щете, на интереса само на господствующата част от него. Нито ще бъдем в темата си, нито има възможност сега да се разглеждат различните теории по тези въпроси. Споменавам за тях само, защото са в съществена връзка с разисквания проблем.

По-важно е да се разбере това, което лежи в положителното право. Никога не трябва да се забравя, че адвокатурата не е самоопределяща се и свободноопределяща се институция; тя е институция, създадена от закона; нейната същност и задачи произтичат от закона, тя е част от самия съд, от неговите процесуални функции.

Противниците на адвокатурата, вън от дебелилото си невежество върху теоретическите въпроси, свързани с произхода и същността ѝ, винаги са забравяли че дейността на адвоката, макар и свободна по избор, не е освен обществена функция.

Но колкото и да са големи и разнообразни теоритическите различия по отбелязаните въпроси, по един от тях, струва ми се, е постигнато или почти постигнато единство: че престъплението или по-право, престъпникът е обществен продукт.

Допускайки свободната воля у деца на престъплението, без което наказуемост е немислима – съвременното наказателно право, теоритично и положително, счита престъплението и престъпника за продукт на обществените условия. Дори при допустимостта на теорията за вродена престъпност (*delicvento nato*) за да се развие престъпният инстинкт са необходими благоприятстващи условия.

Ако за грамадното мнозинство юристи, както и за положителното право, това е така, то задачата на правосъдието се определя сама по себе си. Правосъдието днес не се задоволява да констатира резултата и външните белези на престъплението. До колкото е обективно възможно, то търси да вникне дълбоко в сложните, често тъмни и непрозрачни индивидуални преживявания на престъпника, през които се пречупват външните обективни условия, преди да доведат престъпния резултат.

Престъплението е социален факт, но не той интересува днес правосъдието, а престъпника, този който има да понесе санкцията.

Правосъдието търси да разкрие материалната истина върху престъплението, т.е., да разкрие сложния комплекс от причини, които обуславят престъпния резултат, в центъра на които лежи личността на престъпника. Личността на престъпника в всичката нейна сложност – ето главният обект за изследване.

Ако, следователно, процесуалната задача на съда е да разкрие *истината*, то методът за това е определен в самия закон: този метод е *публичната състезателност*. Последната вече определя *мястото* на защитата в процеса, нейната функция и нейния дълг.

Съдът търси истината.

И до като на едната страна прокурорът не е нищо друго, според Кони, освен „говорящ съдия“, то адвокатът – защитник няма това превъзходство; той, според определението на Владимирова, е само „доверено лице на подсъдимия“.

Истината – това е задача на съдиите.

Защитникът е страж на интересите на подсъдимия, борец за справедливост. Той се бори да облекчи съдбата на подсъдимия, който при всички условия е един клетник. В това се състои благородството на неговата мисия.

Пряко, по естеството на своята функция в процеса, защитникът не преследва истината, а успеха на каузата, която защитава. Не с всички средства, а с всички законни средства.

Почти няма престъпление, за което обществото да не е в по-голяма или по-малка степен виновно.

Следва, че няма престъпление, при което принципите на справедливостта и човечността и милосердието да са излишни. Да разкрие всички условия на престъплението и изтъкне всички основания за приложението на тези принципи – ето възвишената роля на защитата.

За защитника няма добри и лоши каузи.

За него съществува само една единствена кауза: на справедливата санкция, на хуманността и човечността.

„Всичките етични въпроси досежно способите на углавната защита трябва да се разрешават на основание съдебната задача на защитника като страна в процесуалното състезание, признато от законодателя като най-добър метод за установяване на материалната истина“ – гласи едно от положенията на проф. Владимирова. „Ето защо, продължава същият, крайната едностранчивост на защитника е логично последствие на неговата позиция в процеса“.

В действителност, едностранчивостта у защитата е била винаги един факт, който, далеч от да вреди на разкриването на истината, спомага на каузата на подсъдимия. „Защитникът трябва да бъде едностранчив, до колкото това позволява здравият смисъл и водите на противника“ (Владимирова).

Това се налага от естеството на неговата процесуална функция до като прокурорът като се е убедил в невинността на подсъдимия може и даже е длъжен да се откаже от обвинението защитникът, свързан под клетва с тайната на престъплението безразлично кога, как и от кого е узната от него, няма това право и е длъжен при всички условия да продължи защитата.

Той е, разбира се, свободен да не приеме дадена защита – *мотивите за такъв отказ могат да бъдат всякакви, освен от правно и процесуално-етично естество*; но еднаж приел защитата, в течение на процеса той няма правото да се откаже да я продължи, под предлог, че узнал истината по някакъв начин и тази истина го поставя в противоречие с личния му вкус.

Наистина, защита против личното мнение на защитника, е в повечето случаи безполезна, защото е мъчно човек да говори против личното си убеждение.

Но, както справедливо отбелязва обяснителната записка на комисията към проекта за нова редакция на руския угл. устав (1900, т. 1, стр. 265) „това изкуствено положение на защитника се значително смекчава в действителност от това, че първо, само в редки случаи защитникът знае самата истина и най често трябва сам да си състави убеждение за виновността на подсъдимия. Добросъвестният защитник не желае да се добере до признание от страна на подсъдимия; той желае да има онова мнение, което сам може да си състави на основание представените към делото доказателства. Второ, в действителност, на защитника рядко се случва да играе ролята на проста машина за фабрикуване на аргументи в полза на подсъдимия; в делото винаги би могло да се намери някакво обстоятелство в полза на подсъдимия. . .“

При всички условия, обаче, защитата има едно главно и важно задължение: *да излага вярно фактите по делото*, да не заблуждава.

И това главно задължение, изпълнено добросъвестно, прави защитата неуязвима за всяка критика и укор. Обективните факти са едно, тяхното разяснение и преценка – друго. При последната, защитата има пълна и неограничена свобода. И колкото един защитник е по-талантлив, образован и културен, толкова повече възможни хипотези той може да представи на съда и да предпази последния от възможни заблуждения и грешки. Съдебната грешка е толкова по-малко възможна, колкото защитата е по-талантлива и всеотрадна.

По политическите процеси. Адвокатът-общественик не може да се жертвува за адвоката-професионалист, тъй като съединени в едно лице, тези две качества не могат да се разделят.

Адвокатът-общественик трябва да се подчини не толкова на партийно-политическите изисквания, колкото на индивидуално-политическите си възгледи, които е манифестирал и с които е обществено ангажиран. На везните на Темида нему не е позволено да хвърли, против своето политическо верую, за ничия кауза, своя политически и обществен престиж, тъй като в действителност Темида не е тъй съпяла и безстрастна както я представляват.

Резюмирам: Макар и защитник на личната кауза на подсъдимия, защитникът по силата на своята процесуална функция, определена му от закон, служи, косвено, на истината; обществено, той е борец за свобода и правда, за хуманност и човечност.

Доказателство: адвокатът е винаги преследван в епохите на обществен упадък, в режимите на тиранията, мракобесието, диктатурите и обскурантизма и уважаван – в епохите на разцвет и обществен напредък, в режимите на свободата, реда и благоденствието.

Стефан Протохристов.

Господа,

Когато идеята за личността, свободата и равенството легнаха в основата на съвременната държава и на съвременното правораздаване, тогава за пръв път се освети правото на адвокатурата да си припише всички ония качества, които я прославиха и прославят, но притежанието на които е спорно, и има още много да се желае, за да ѝ станат присъщи.

Смятам, че за адвокатура може да се приказва само в една правова държава, в едно общежитие, в което правата и задълженията на всички членове на общежитието са известни и равни за всички. Изхождайки от тази предпоставка, аз си позволявам да твърдя, че в древността ние можем да намерим и набележим мнозина блестящи оратори, но нито един адвокат, защото адвокатът е защитник, а да защитаваши някого, предполага се, че той има права, които ще отстояваш, че тези права са такива, каквито са и правата на тия, които ще го съдят. Само личността с права може да бъде, ако мога така да се изразя, обект на адвокатска защита. Робът няма права и той, или неговият защитник могат да искат само милост, а добиването милост не може да бъде цел на адвокатската защита, която има своето оправдание и цел като борба за отстояване на права с средствата и приемите, с които адвокатурата си служи, за да постигне така зададената си цел.

От друга страна, схващайки като цел на адвокатурата отстояването на правата на личността, смятам, че само правовата държава може да създаде институтите, които охраняват тия права и пред които тези права се отстояват от адвоката. Само правовата държава и съвременното правосъзнание са които създадоха тези институти, между които на първо и последно място са съдилищата.

Вековете осветиха и доказаха максимата, че няма адвокатура без съдилища и няма, и не може да има съдилища и правораздаване без адвокатура.

Схващайки така ролята и значението на адвокатурата, преценявайки думите на референчика и изказалите се по въпроса, който ни занимава, колеги, аз чух какъв трябва да бъде адвокатът, аз чух какъв е бил той нейде далече в древността и в наше време, чух обаче само какъв е той далеч, много далеч от нас.

Освен няколко думи, които г. Каблешков каза за законодателството, което у нас създаде адвокатурата, никой не ни каза каква е българската адвокатура, какъв е българският адвокат, как и защо той се роди, неговата дейност и неговото значение.

Без да теоритизирам, защото скъпя времето и вниманието Ви, аз искам да Ви кажа няколко думи за българския адвокат, за неговото рождение, неговия живот, неговата смърт или възкресение, защото само така смятам че ще изясним въпросът, който ни занимава и от нашите приказки ще се получи онзи хубав резултат, който е и който трябва да бъде крайна цел на усилията на всички да изясним занимаващия ни въпрос.

Защото, както казах, само българският адвокат е когото, фотографирайки, ще видим в него себе си, ще се познаем и ще си отговорим на болния въпрос – защо всички грамотни и невежи го клеветят, защо ги е страх от него и защо „ако той не е разбойник, е нещо страшно“.

Искам да Ви разкажа и вие да чуете за адвоката, който всеки ден срещате в канторния дом, в мировите съдилища, в Апелативния съд, в „залата“ на търговското отделение срещу нужника, и когото виждате в коридора на гражданското отделение да се разхожда и трепери при най-голям студ, течение и мръсотия, за да събере вдъхновението, с което да произнесе блестящата си реч в защита на правдата, за която Вие толкова много говорихте.

Искам също да Ви разкажа, как се роди, как живее и работи в защита на правдата адвокатът, кантората на когото се помещава в бараките срещу Окръжния съд и който вече шест месеца не може да плати наема си. Най-после, искам да ви разкажа за колегата, който не само не може да подбира делата и каузите, които ще защитава, но които не може с месеци да види клиент в писалището си.

След като Ви разкажа всичко това, тогава вече трябва да си отговорим на въпросите: като го създадоха, как и какви условия му дадоха за живот, какъв е неговият живот, и етика. И ако Вие намерите, че неговата етика не е достатъчна да удовлетвори правното Ви съзнание, тогава ще Ви отговоря на въпроса, кой е виновен за това, той или Вие, и какво трябва да се прави, за да стане той адвокат, както Вие го разбирате.

Българският адвокат се роди с Журналното постановление от 1879 година на руския генерал-губернатор. Роден се по подражание, както в България се раждаха и още се раждат недоносчета, искайки да стигнат образа, който създава културата, която ние още нямаме. Роден, той започна да упражнява професията си при едни изключителни условия, при липса на съдии, съдилища и законодателство, което да е уредило всички права и правоотношения и той започна да работи така, както той разбираше адвокатурата и нейната цел. Това негово разбиране се свеждаше до разбирането на овца, която борави в аптека. Липса на системно образование, не, никакво образование, невежеството и непознаването най-елементарните правила на закона, правосъдието и ролята му, това е отличителната черта на родоначалника на българската

адвокатура. В негова помощ и като негови учители дойдоха авантюристите, за които Ви помена г. Каблешков и тия негови учители му дадоха примера и урока, които той, след като добре възприе и научи заслужено, получи прозвището, което нашият селянин му даде и което прозвище той ни остави в наследство, без право на отказ от него.

Но времето извърши своето както по отношение на съдилищата, така и по отношение на българската адвокатура и ние сме свидетели и съвременници на добрите постижения в областта на българското правораздаване, постижения, които дадоха още преди войните като пръв и блестящ практически резултат мълчаливото премахване на капитулациите.

Времето донесе уясняването целта на адвокатурата, донесе необходимите познания, опит и етика на българската адвокатура, то обаче не може да донесе уясняването ролята и задачата на адвоката при правораздаването всред широката маса на българския народ. Народът продължи да поддържа и показва на дело онова недоверие към адвоката, който той си създаде отначало и отиваше при него само тогава, когато неотложната нужда го заставляваше.

Българският адвокат, българският съдия, българският лекар и българският чиновник си приличат, те всички са рожба на българския народ и като така те притежават и носят с себе си всякога и всякъде недостатъците и преимуществата на характера на българското племе.

Дотогава, докато българският народ не се възпита и възприеме културата, която ще го постави наред с големите културни народи, дотогава малко или много всички носители на професии и занаяти ще отразяват като огледало всичките му недостатъци.

Понеже нас ни занимава специално битът на нашата професия, аз ще се опитам да Ви кажа няколко думи за нейния специфичен български вид.

Така, може някъде далеч в културна Франция и Англия да съществува „адвокат-общественик“. В България много рядко ще имате щастието да го срещнете. В България съществува един особен български продукт „Адвокат-партизанин“, и този именно продукт, преждеговорившите колеги неправилно идентифицираха с адвоката-общественик. И защото в България всички адвокати, с малки изключения се занимават с партизанство, то налага ни се дълг да разгледаме този чисто български продукт, „адвокатът-партизанин“, който всеки ден и всякъде продължаваме, за нещастие, още да срещаме.

„Адвокатът-партизанин“ е едно зло, това е един екземпляр, който притежавайки познанията необходими за да упражнява занаята, а не професията адвокат, ги е съединил с манталитета на партизанина, който използва облагите на властта, и по този начин, съединявайки знанията и властта като партизанин, той ги е впрегнал и чрез тях работи за преуспяването на Родината като общественик и на джоба си като адвокат. И действително, от както България съществува „адвокатът-партизанин“ се шири из нея и прояснявайки политическите възгледи на партията към която принадлежи,

дочаква властта, когато дейността му като помощник на правосъдието се свежда до извършването на ония похищения и атентати при правораздаването, за които Ви говориха вече, похищения и атентати, които донесоха и донасят за понижение достойнството на честните и безкористни служители на правото, каквито не малко вече има в България и на които се налага дълг с последни сили да се борят да изгоним „адвоката-партизанин“ от нашата среда.

Гаврил Начев.

Драги колеги,

Адвокатският морал не е нещо абстрактно-отвлечено далеч от самите нас, за да чакаме разните теории да го родят, нито е свикнал да го гадаем, а той се създава, развива и завършва в съдебните огради, там където адвокатът проявява своя дълг и професионална дейност. Тази именно дейност на адвоката обществено се преценява и гледа, дали тя е съобразно етичната норма и тогава се определя, до колко е тя морална или не. При създаването на адвокат. морал в голяма степен участвуват съдиите и само те са виновните за вирението и проявлението му противно на етичните норми. Сега както съдиите са несменяеми и независими при оценката на поставения им за разрешаване въпрос, ако бъдат такива и при отношенията си еднакво спрямо всичките адвокати при гледането на делата (в съдеб. заседание), без оглед на лични съображения, тогава ще се създаде постоянен и еднообразен порядък, който ще определи критерия за отношенията на съда към адвоката, и ще бъде основата, върху която ще се изгради адвокатският морал.

Адвокатската защита по углавните дела е процесуална необходимост, тя се налага по закон, тъй че родът на престъплението – характерът и качеството на престъпника, колкото и отвратителни да са, не засягат, нито оронват адвокатския морал и престиж. А начинът на защитата и средствата, с които адвокатът се мъчи да усложни и забърка процеса, в вреда на истината и правосъдието, с оглед за своя реклама и полза, са противоморални и отвратителни за обществото. Съвременното наказателно право, взима и признава престъплението като (социален) обществен продукт. А на съда – гледа не само да даде обществен. възмездие на престъпника, а като институт за борба против престъпността с превантивно и възпитателно значение. Така схванати и разбрани нещата, адвокатът в този обществен културен институт в тази си роля, трябва да бъде истинският жрец на истината и защитник на правото – хирург против престъпността. Адвокатът по субективни и обективни съображения, носейки и качеството на общественик може да се откаже от известен, обществено неудобен нему, процес. Но, само адвокатът не може да стори това, защото законът му налага да

поеме защитата, общественият дълг и професионално задължение не му позволяват да се откаже от процеса и да прави избор по негово лично желание на делата.

Там където адвокатът е още и общественик в голям мащаб при ангажирането и въстъпването му в процес, при който има колизия на личния му интерес с качеството му на общественик, той, адвокатът, трябва да захвърли адвокатската си тога и да запази по-ценното, от гледището на морала, т.е. като се откаже от процеса, а не както става у нас даже и поканени от съда не правят това.

До като не се забрани на адвоката-общественик да парадирва и се афишира с това си качество, дадено му по партийна принадлежност и политически успех.

До като не се отнемат органите на властта да не бъдат в услуга за събиране на клиентела на адвоката-общественик.

До като не се унищожи миситликът – ние скромните работници в областта на адвокатурата, няма да се радваме на адвокат. морал, а само ще мечтаем за професионална етика, и ще скърбим по разбитите ни и отлетели мечти, които са ни въодушевявали и радвали в началото на студентството.

Не си правете илюзии че „адвокатът-партизанин“, или както Вие го наричате „адвокатът-общественик“ размишлява коя теза и какво дело може да защитава за да не наруши адвокатската етика. Не, той размишлява по какъв начин би могъл да настави миситите си в затвора и правителствените учреждения, за да могат тия му достойни помощници да му доставят процесите, които той после в зависимост от хонорара, който ще иска ще защитава или не. Че това е така, Вие всички знаете. Слушате и мълчите, а после се питате, защо на адвоката казвали, че е шарлатанин. Адвокатът-партизанин трябва да изчезне от нашата среда, за да може името адвокат да се носи достойно и с чест от този, който се числи в нашата колегия. Толкова за „адвоката-общественик“.

Втора една категория, която е допринесла за оправдаване прозвищата, с които титулуват адвоката, е категорията на „адвоката невежа“, който недостатъчно подготвен е готов да защитава всяка кауза, която му се повери, колкото сложна и да е тя, и по този начин, неразбирайки и не бидейки подготвен за нея, той не само че я опропастява, но става и смешен в очите на най-големия невежа по правните въпроси. Тази категория е създала донякъде и онова лошо отнасяне и предубеждение от страна на съда спрямо исканията предявявани от адвоката при защитата, което лошо отнасяне понижава достойнството на адвоката и го прави смешен и жалък пред публиката. Това е един от големите жизнени въпроси за професията, който трябва да бъде разгледан в един обстоен реферат, и който време е вече да бъде засегнат, проучен и изнесен в средата на съдийството и адвокатството, за да се избягнат неприятностите на които са изложени всекидневно носителите на правораздаването – съдии и адвокати.

Но най-голямата и съществена грешка, за да не бъде адвокатът достатъчно оценен и да му се приписват титли, които не е заслужил, е грешката, която изхожда от

самото съсловие, – тя е грешката, че никой досега, изключая колегата Каблешков, не се е погрижил откакто България съществува, да уясни на населението ролята, която адвокатът играе при правораздаването, а още по важното, никой досега не е уяснил на населението как се раздава правосъдието.

Какво е правосъдие? Правдата ли търси то? Как я търси и как я прогласява когато я намери, това досега никой никога не е казал на тия, с които всеки ден работи и на които интересите защитава. До ден днешен нашият селянин, а и много културни граждани не знаят, нито подозират, че правосъдието се раздава по известни форми и правила и че не е достатъчно да си прав, за да спечелиш процеса. Ако това бяхме обяснили публично, никой нямаше да се пита, защо е загубил процеса при наличиността на документ установяващ правата му, след като е пропуснал първото заседание и тогава е дошъл при нас да го защитаваме.

Разкрийте на населението в публични беседи, какво е правосъдие и как се раздава то и никой тогава не ще смята, че ние сме защитници на убийци и крадци и че достатъчно е да ни платят, за да откачим всеки престъпник от въжетото. Не сторите ли това, Вие ще продължавате да бъдете смятани, и с право, от масата за защитници на крадци, убийци и мародери. Време е вече да сторим това, крайно време е да разбере народът какво е правосъдие, кой го раздава и как се раздава то, и тогава чак, когато това се разбере, всеки ще може да брани правата си, да ги брани правилно, и да поиска вашата защита навреме в какъвто случай само ние адвокатите можем да бъдем полезни на правосъдието.

Това са едни от съществените причини, за да бъде адвокатът недостатъчно разбран и оценен в България.

Но, излагайки опаката страна на медала, ние не бихме били достатъчно справедливи, ако не отбележим, че въпреки наличиността на много недъзи в средата ни, ние сме и си оставаме едно от съсловията, което е дало много на тази страна, което на всеки случай е дало много повече от всички други наречени благородни професии.

Българският адвокат е, който като законодател създаде законите на страната, той е, който като правник създаде българската правна литература, която по обем и съдържание съперничи с тая на съседите ни. Той е най-после, който установи и създаде адвокатската етика, която вече не е празна дума, и изразител на която е последният закон за адвокатите, който предвиди самоуправлението на колегията, което самоуправление адвокатите доказаха че заслужават, защото в съгласие с г. Балтова всички констатирахме, че в последните години в съсловието има един подем, който ще продължава, и аз съм уверен, че не е далеч денят, когато между нас няма вече да има такива, които петнят съсловието, и този ще е денят, в който ние заслужено ще можем да претендираме да сме наистина носители на правдата и борци за нейното проявление в всички области на живота.

Никола Балтов.

Драги колеги,

Зимам втори път думата, за да отговоря на възраженията, които ми се направиха от колегите г. г. Илия Атанасов, д-р Ал. Пеев и Гочо Димов.

Излишно е да ми се възражава, че адвокатът е един специалист, участието на когото в процеса е да се получи изравняване на страните. Аз казах още в първото мое изложение, че с развитието на обществото и адвокатството, както много други професии и занаяти, се е развило, и обособило в отделна специалност, за практикуването на която са потребни хора с специална подготовка. Казах така също, че чрез участието на адвоката в процеса – граждански или наказателен безразлично – се постига възможното изравняване на страните.

Но аз твърдя и сега, както и по-рано, че произходът на адвокатството се корени в застъпничеството, което от своя страна е израз на чувство на милост и състрадание. Тия чувства са естествено и нормално явление в сяко психически-нормално общество. Ролята на адвоката в наказателния процес, когато защитава подсъдимия, е да стане орган на това чувство на милост и състрадание.

Няма защо да ми се казва, че прокурорът нямал чувство на мъст към престъпника и не се ръководи от това чувство, когато го обвинява. В тия работи не трябва да разсъждаваме конкретно и да съдим индивидуалностите, а да генерализираме и обобщаваме. Не се касае тук за чувствата на тоя или оня прокурор, към тоя или оня подсъдим. Те не съществуват и не трябва да ни интересуват. Касае се да разберем, че прокурорът-обвинител, като иска наказанието на един престъпник, преследва да достигне удовлетворение на онова обществено чувство, което е било силно засегнато от акта на престъплението. Това удовлетворение се получава, когато обществото узнае, че на автора на престъплението е наложено, под формата на наказание, едно страдание и че това страдание му се дава като еквивалент на злото, което той е причинил. Известно е, че наказанието се налага не само с цел да подействува възпитателно, поправително върху престъпника, а още и за да се удовлетвори накърненото обществено чувство на морал и сигурност.

Напразно ми се възражава, че не са чувствата, които водят човечеството. Уви, историята и животът ни показват, че това, което определя човешките действия в пътя на цялото човешко историческо развитие, е $\frac{9}{10}$ чувство и само $\frac{1}{10}$ разум. Тия чувства, страсти и интриги са основата на много борби, на много страдания и са направили и правят още и сега да се пролива изобилно човешка кръв. Достатъчно е да напомним религиозните борби през вековете, националните войни, революциите са техните крайности. И аз си позволявам да ви кажа следното: човечеството, уви, не е стигнало до едно такова съвършенство, че да може да върви спокойно и уверено по правата линия на разума и целесъобразността. Люшкано от чувства, мамено от миражи, то се

е движело само по големите зигзаги на увлеченията и заблужденията и сяка неговата стъпка в пътя на прогреса е покрита с безполезни борби, страдания и кърви.

Да дойдем на въпроса. Дългът на адвоката е да защитава престъпника. Това е неговата обществена функция, това оправдава съществуването на тоя институт. Сяко отстъпление от тая служба е манкиране на дълга, което е нарушение на адвокатската етика.

Нека подчертаем още една мисъл. Обществото е длъжно да *осигури съдебна защита* на всеки подсъдим, на всеки злосторник и престъпник. Защо? Казахме порано, каза го и г. Алтънков. Едно, защото, какъвто и да е престъпникът, той се пак е човек, който може се поправи и издигне. Второ, защото престъпникът е продукт – биологически и социален на това общество.

Може ли един адвокат да откаже защита на един престъпник? Какви причини и съображения може да има той за това? Нека обобщим тия причини и съображения и ги сведем до две категории: *обективни* и *субективни*.

Обективни причини. Това са тия причини, които лежат в качеството на престъпника или естеството на престъплението. Престъпникът е голям злодей, бунтовник или предател неговата личност буди отвращение у г. Ат. и той се отказва да го защитава. Или престъплението е много отвратително и г. Ман. се гнуса и не иска да го защитава. Ами тогава? Тия причини са обективни, т.е. общи за всички адвокати, те са така да речем *erga omnes*. Предполага се, че сички сме еднакво или приблизително еднакво морални и чувствителни и ако г. г. Х. и У. не могат да преодолеят своето възмущение или отвращение, за да поемат защитата на тоя казус, тогава не ще може и А. и Б. и никой от нас не ще го защитава. Ами няма ли да остане тогава това лице без защита? А за какво е адвокатският институт? Ние не сме създадени, за да защитаваме владиците и девиците, а виновните.

Възражението, че се ще се намери някой да защити един такъв злодей, е неоснователно и несериозно. Адвокатството не трябва да остави, щото защитата на такъв гражданин да остане на последния адвокат. Но, което е по-важно, не е позволено на никой адвокат да дели колегите си на морални и неморални, да се удря в гърдите и да казва: аз съм чист и чувствителен в своя морал и затова отказах да защитавам Х., но колегата Titius е неморален, и той прие неговата защита. Има много отвратителни пороци, но по-отвратителна от най-отвратителния порок е *позиращата добродетел*.

Субективни причини. Това са причините и съображенията, които са лични на даден само адвокат. Те могат да бъдат:

1. *Партийни.* Аз казах още в първото си изложение: адвокатът политик-партизанин може да пренебрегне своите адвокатски задължения, за да остане верен на своята партийна дисциплина. Това е негово право. Ние можем да уважим неговите съображения и да го не съдим строго, но то се пак си остава нарушение на адвокатския дълг. Тия съображения могат да бъдат напълно оправдателни, когато е ясно, че

политическите убеждения на адвоката ще му попречат да даде една пълна и добра защита на клиента.

2. Изказано мнение, което ангажирва адвоката да може да даде една пълна и съвършена защита. Тия съображения също така можем и трябва да уважим. Но и тук трябва да съдим спокойно и обективно и да видим кое мнение до къде ангажирва.

Говори г. П., че, който е гласувал един закон в камарата не може после да се яви пред съда в защита на подсъдими по тоя закон. Ами, който е гласувал наказателния закон? Забравя се, че в всеки процес има и фактическа страна и второ, че от гласуването на закона до прилагането му към даден случай има много път да се изходи. И после аз мога да Ви уверя, че гласуването става често пъти така и по такива съображения, които малко обврзват депутата, който го е гласувал да не може да го критикува.

Изказано мнение по даден въпрос в печата или от професорската катедра. То ангажирва и дава основание на един такъв адвокат да се откаже да защитава пред съда противна кауза. Но ние не трябва да съдим много строго един такъв колега, ако го видим да се явява в един такъв процес. В правото има много контроверсни въпроси. И позволете ми, на мен клиента, да поискам от проф. Ф. тъкмо той да защитава моята кауза, макар неговото професорско мнение да е противно. Аз прибягвам до него, защото е вещь в тая материя и искам да изложи сички аргументи и мнения на други автори, които са в полза на моята кауза. Ще наруши ли той адвокатската етика, ако направи едно добросъвестно изложение на аргументите и мненията, които са в моя полза?

Нека не бъдем много строги към другите и нека бъдем строги към самите себе си преди всичко. От това и ние и обществото само ще спечелим.

Н. Д. Каблешков.

Драги колеги, съдии и адвокати,

Считам за приятен дълг да поблагодаря на колегата г. Никола Балтов за това, че той поиска да станат разисквания по моята беседа. С това ми се даде възможност да се доизкажа по някои въпроси, по които не съм бил, види се, достатъчно ясен и изчерпателен. Той стана причина да имаме няколко събрания, да съживим нашия унил дух, да намалим апатията, която ни е обхванала, да разменим мисли, да поспорим – „Там, дето се сблъскват идеите, се намира истината“.

Отдавна мечтая за подобни срещи и събрания, между жреците, които свещенодействуват в храма на Темида, и нас, адвокатите, призовани да бъдем техни сътрудни-

ци за откриване на истината, на правото и на справедливостта. Тия събрания ще ни дадат възможност да се сближим, да се опознаем по-добре, да се уважаваме взаимно.

Предназначени да прекарваме голяма част от нашия живот в сътрудничество, тази почит, това взаимноуважение ни се налагат в интереса на целите, които преследваме, в интереса на общественото благо.

Дължа благодарност и на колегите г-да: *Г. Чернооков, Ив. Манев, Илия Г. Атанасов, Д-р Ал. Пеев, Г. Алтънков, Гочо Димов, Ст. Протохристов, Д-р Дим. Танчев и Гавр. Начев*, които взеха участие в разискванията. Такива разисквания смело можеха да станат публично и пред общество, чуждо на професията ни. Те доказват, че адвокатът е високо издигнат, интелигентен човек, имащ мярка на езика и дисциплина на ума си.

Всички изказаха своите възгледи, по повдигнатите от мене въпроси, спокойно, научно, обективно и искрено. Хвала им.

Зачекнаха се някои важни професионални въпроси, които излизат вън от тесните рамки на беседата ми, та няма да се спирам на тях. Те могат и трябва да бъдат предмет на други беседи, които, вярвам, няма да закъснеят и ще ни дадат възможност да се събираме по-често.

Колегата *г. Пеев* сравнява беседата ми с стар персийски килим, в който няма участие съвременната индустрия и ярките модерни цветове.

Това сравнение иде, прикрито, да представи идеите, които поддържам, за овехтели, несъобразителни с новите, пленителни идеи, що пълнят главите на мнозина съвременни младежи. Аз, обаче, съм доволен, поласкан даже от едно такова сравнение, защото, ако има нещо ценно в персийските килими, то се състои в тяхната трайност и чудно хубавото съчетание на цветовете, които, колкото стареят, по-изящни стават, повече се търсят и по-високо ценят. Когато, напротив, произведените с машина и изпъстрени с ярки, модерни цветове, са променливи, съвсем нетрайни.

Той погрешно схваща, че аз не давам една реална картина на съвременната адвокатура. Беседата ми се стреми, да открие завесата, която забулва картината на печалната наша действителност от създаването на адвокатурата у нас до ден днешен, както и да търси цяр против язвата, която разяжда организма на тъй благородната и тъй необходима за обществото и за отделната личност адвокатска корпорация.

Моята цел е да разсея, до колкото силите ми позволяват, ония злословия, които неотговорната тъпва, неосведомени и заинтересовани хора пръскат в обществото против адвоката; да докажа, че той е човек с здрави принципи в живота, с добродетел, с правдива душа, че неговото призвание е свещено, че той изпълнява твърде важни обществени функции при правораздаването.

Задах си въпроса: на какво се дължат тия злословия, тая омраза към адвокатите, която е съществувала и съществува и до днес, макар че всички, в нужда, прибягват към тях за съвет и защита?...

Между другите причини, подчертах и следните: *алчността, безскрупулността и дизхармонията между речите и делата на малцина наши колеги* възбуждат общественото негодувание против всички ни. Самокритиката и себеопознането, според мене, ще ни подобрят в интелектуално и морално отношение, а това ще повдигне престижа на колегията ни до оная висота, на която тя би требвало да стои, за да заслужи почитта и уважението на всички обществени фактори и да престанат критиките и злословията.

Констатирах, с голяма болка на сърдцето, че почти всички публични обвинения, за жалост, се хвърлят против колеги, които стоят на най-високите стъпала на професионалната, обществена и политическа лестница. Неосведоменото гражданство, обаче, съди за адвокатите и за нашата хубава и благородна професия, не по делата на скромните колеги, които са болшинство, а по делата и живота на тия, които изпъкват на чело – „Рибата от главата се вмирисва“.

Никой от колегите, които взеха думата, не ме опроверга в това отношение.

Подържах, подържам и сега с всичката си енергия, че адвокатът не е обикновен занаятчия, нито търговец, нито спекулант, а човек призван, надарен с'више, да служи на *справедливостта и истината, да защитава преследваните, слабите, онеправданите, подтиснатите*. Адвокатската колегия не е обикновено сдружение, обикновена корпорация, а, както казват французите *un ordre*, един рицарски орден, институт на борци за правото и истината, установен от закона, в интереса на правосъдието, обществото, държавата и гражданина.

Защитата е едно от най-необходимите условия за истинско, безпристрастно правосъдие. Затова именно от адвоката се изисква ценз и морал равни с тия на съдията, по-висок от морала на обикновения гражданин и на всеки друг общественик. Без този висок морал, адвокатът не би могъл да бъде пазител на най-съкровениите тайни на своите доверители, тайни, които той е длъжен да отнесе в гроба.

Адвокатът трябва винаги да помни, че е призван от закона да изпълнява една задача на правосъдието, да помага за откриване на материалната истина, а не да я забулва и затъмнява. Той е длъжен да избягва лъжата в каквато форма и да било, като вредна на интересите на правосъдието и противна на етиката. *Аристотел: „Лъжците са най-строго наказвани, защото не ги вярват и когато казват истината“.* *Молло: „За да заслужите пред съда репутацията на истински адвокат, не навеждайте нито един факт, който не можете да подкрепите с доказателства“.... Тежко на оногова, чиято искреност е подозряна от съдиите“.*

Адвокатът не може да говори пред съда против своето убеждение и против своята съвест, нито да доказва невинността на подсъдимия при дълбокото убеждение в противното. Само по този начин той ще може да изпълни с достойнство и чест своето призвание на земята, ще се ползува с авторитет в съда, колегията и обществото.

„Ако по стила се познава човекът, по честността – адвокатът. Да убеди може само честният човек“ (2) „Достойнството на адвоката е притежание на цялата колегия“ (28) – Молло.

Това са здравите принципи, на които е поставена адвокатурата у всички просветени народи, принципи, осветени от традициите и санкционирани от законите. На същите основи е поставена адвокатурата у нас с новия закон за адвокатите – членове 2, 16, 20, 21, 35, 36, 37, 44 и др., за съблюдаването на които адвокатът полага клетва, а за тяхното нарушение подлежи на наказание дисциплинарно или углавно, според важността на нарушението.

За да уясня по-добре мисълта си, ще ми позволите да ви приведа само няколко решения на Брюкселския адвокатски съвет:

1. Трябва да се изключва от списъка на адвокатите адвокат, който е виновен за неморални действия (3 III 1883 г.).

2. Длъжност на адвоката е да пази честността до скрупулност, даже прекалено да се стреми да съблюдава и най-леките нюанси – това е повелително професионално правило (10 XI 1902).

3. Трябва да се заличи от списъка адвокат, който дава услуги за лихварски операции (29 VI 1882).

4. Не е позволено на един адвокат да пледира за и против в един и същ процес, *да пледира против действия, в които е участвувал* (3 VIII 1882).

5. Подлежи на дисциплинарно наказание адвокат, който лъже адвокатския съвет, като дава лъжливи обяснения (3 VII 1882).

6. Традицията на барото запрещава на адвокатите да изслушват свидетели даже в своите кабинети (13 II 1902).

7. Честта на колегата е заинтересована от всеки нейн член и изисква изключването на тия, поведението на които е лишено от *обществена почит* (26 VII 1882).

Не се съмнявам, че и у нас адвокатските съвети, облечени в голяма власт от закона, държат будна съвестта на колегите, за да се съобразяват напълно с този висок морал.

С радост всеки може да констатира, че новият закон за адвокатите макар да съществува не от дълго време, е дал вече доста задоволителни резултати за повдигане колегията в морално отношение до оная висота, на която тя е поставена в другите цивилизовани страни.

Как ще помирим този висок морал с следните тоже важни и съществени условия за истинско правосъдие?

Всеки престъпник има право на защита пред съда. Колкото страшно, гнусно и отвратително да е едно злодеяние, колкото и низко да е нравственото падение на човека, щото да предизвика възмущението и презрението на цялото общество, висшите интереси на правосъдието изискват да му се даде защита, защото правосъдието е акт на милост, на справедливост, а не на мъст.

Как ще намери защитник един злодей, възбудил негодуванието на цял свят?

Аз не зная до сега някой престъпник да не е намерил защитник, ако е търсил такъв. И надали ще се случи никога подобно нещо, освен ако властта извърши престъпление и не му даде възможност да си наеме адвокат.

Защо? Защото адвокатът, като защитава едно дело, не става нравствен съучастник в престъплението, щом като защитата му се гради на правни основи, както изискват процесуалните и материални закони, общественият морал и обществената съвест.

Всеки подсъдим ще намери един адвокат, който, било по милост и състрадание, било от симпатии, било по убеждение, било по каквито и да било други подбуждения, ще му даде защита. Все ще се намери един *кириниянин*, който да му поеме кръста да му помогне, да го придружи до Голгота, както това направи *Симон* с Христа, въпреки виковете, протестите и крясъците на заблудената и освирепяла тълпа.

Все ще се намери един, който с благост и кротост ще каже на съдиите: „Турете ножа в ножницата“, „блажени милостивите, защото те ще бъдат помилвани“, „Любете тия, които ви правят зло“, „Здравите нямат нужда от лекар, но болните“ и пр. Ако ли пък не се намери адвокат, който доброволно да се нагърби с защитата било, че подсъдимия е беден, било по други причини, адвокатският съвет ще му назначи *служебно* защитник, стига да помоли за това. Този защитник, макар и случайно назначен, ще вложи ревност, преданост, почтеност и амбиция в защитата, защото колегията е съставена от хора, имащи необходимия ценз и морал, положили клетва, че съвестно ще изпълняват служебния си дълг.

По този начин има пълна гаранция, че никой подсъдим, колкото престъплението му да е ужасно и гнусно, няма да остане без защита.

Жената *Вуион*, която убила 7-те си деца, като ги бола с игли; *Елеонора Лучи*, която, след като измъчвала по един гнусен начин своето 18 месечно дете, ударила главата му о стената и го хвърлила полумъртво върху разгорещени въглища; съпрузите *Никола* и *Роза Дефер*, които умъртвили своето момиченце *Аделина*, като го измъчвали с зачервено горещо желязо и разпалени въглища, допирани до тялото му и щом раните започвали да се затварят, изново ги подновявали с огън и окис, и в това положение го затваряли всяка нощ в един сандък, до дето най-после от изтощение и при невъобразими страдания предало Богу дух; *Хаарман*, убиецът на повече от 30 юноши; продавачът на консервирано човешко месо, както и неговият съучастник и сводник *Гранс*, всички тия човеци-зверове, злодеянията на които потресоха целия свят, не са останали без защита. Атенаторите, които разрушиха храма в София, под развалините на който загинаха повече от 150 души видни български граждани, и те не се лишиха от защита.

Осемте убийства на *Тротман* направиха да потреперя цяла Франция. Станало известно, че знаменитият и почитан от всички адвокат *Лаио* ще защитава чудовище-

то. Възмущението било голямо. Ежедневно пощата му носела множество писма, едни заплашителни, други с молба да се откаже от намерението си. „*Как ще защитавате убиец на деца, след като сте вече дядо?*“

Когато почнал защитата си, ръмжени и неприязнени гласове се разнесли в съдебната зала. Лашо веднага смело заявява:

„Г-да Заседатели, Троппман поиска да го защитавам. Ида тука да изпълна един дълг. Тия, които не знаят каква е мисията на адвоката, някои поне от тях, са могли да се смеят; тия, които казват, че има злодеяния тъй отвратителни, щото да не е възможно да се иска за тях и най-малко снизхождение при прилагане на наказанието; тия, които тъй мислят, се мамят и, в тяхното благородно възмущение, те смесват правдата и правосъдието с омразата и отмъщението... Защитата принадлежи мене, и тука аз не съм ехото на подсъдимия, аз съм човек на честта, който говори с достойнство това, що мисли...“ В свирепото лице на този 20 год. момък, на който една идея фикс за печалба е отнела всяко морално чувство, Лашо в сърцето му намира едно кътче, „*останало чисто и светло: Това чудовище обожшава своята майка*“.

Защитникът на Хаарман е поискал да се освидетелствува умственото му състояние, за да се види дали този човешки изверг не е безумен. Подсъдимият е бил подложен три месеца под наблюдение в психиатричeskата клиника на Гьотингенския университет. Наблюдаващите го професори са дали едногласно мнение, че Хаарман е вършил убийствата съзнателно и умишлено. Защитниците по всички изброени процеси са изпълнили своя дълг. Съдът тоже е изпълнил дълга си, като е осъдил на смърт подсъдимите лица.

Горната реч на Лашо може да послужи за отговор на всички ония несведущи хора, които обвиняват адвокатите, че защитавали най-големите злодеи, най-декласираните типове.

*

* *

Чухте как г. *проф. Фаденхехт* поддържа тезата, че никой адвокат няма право, по етични причини, да се откаже от защитата на какъвто и да било подсъдим, който му поиска такава. Помните и моите възражения, та е излишно да ги повтарям.

Колегата г. Балтов, за да опровергае моята теза, ни държа две блестящи, доста дълги, речи, в които казва: „Адвокатът е орган на обществената милост. Той няма право да се възмущава от злодеите, да се взира в общественото благо, нито да го поставя по-горе от интересите на клиента, който се е отнесъл към него да иска защитата му, която той няма право да откаже. *Съображения от адвокатска етика задължават адвоката да защитава всеки, който се обърне към него.* Ще осъдим онзи адвокат, който откаже защитата, без да правим разлика дали той е адвокат общественик, политик и държавник. Всеки адвокат, без разлика на обществена или партийна принадлежност, може да участва, безразлично, в всички процеси, в които би бил

поканен за защитник. Това участие не е негово право, но наложителен, професионален дълг, от който той не може да се откаже, както лекарят не може да се откаже да даде медицинска помощ на всеки болник, който го повика. Адвокатът защитава виновните. Да защитава *невинен* човек е *шарлатанство*, каквото върши лекарят, който цери здрав човек. *Аллу* е постъпил *некоректно*, като е отказал да защитава Людовика XVI. *Малерб* е постъпил съобразно с етиката, като сам е поискал да защитава французкия крал, като му е писал: „Ще се считам злочест, ако не дойда да ви защитавам“.

Колегата г. *Алтърков* поддържа същата теза, с малки изключения по отношение на адвоката общественик и политик. Той в дългата си, цветиста реч ни каза: „Дейността на адвоката, макар свободна по избор, е една *обществена* функция. Престъпникът е обществен продукт. Процесуалната задача на съда е да разкрие истината, по пътя определен от самия закон, през *публичното състезание*. То определя мястото на адвоката в процеса, неговите функции и дела. *Истината* – това е задача на съдиите. Защитникът е страж на интересите на подсъдимия. Защитникът *не преследва истината, а успеха на каузата, която защитава, не с всички средства, а с всички законни средства. Крайната едностранчивост на защитника е логично последствие на неговата позиция в процеса. Адвокатът няма право да се откаже от защитата. Той е длъжен при всички условия да продължи защитата.* Той, обаче, е свободен да не приема дадена защита, но веднъж я приел, в течение на процеса той няма право да се откаже. *В политическия процес и адвокатът-общественик не може да се жертвува за адвоката професионалист и пр.*“

Понеже другите колеги, които взеха думата при разискването на беседата ми, поддържаха предимно моята теза, с малки отклонения, аз се считам задължен да я защита от тия двама уважаеми мои опоненти, макар, че и те помежду си по доста въпроси имат различни схващания.

Поддържах, както помните, поддържам и сега с още по-голяма увереност, че *адвокатът има пълна свобода да приеме или отхвърли защитата по едно дело.* Никой не е властен против неговата воля, против неговата съвест и убеждение, да го застави да защитава някого. Да се поддържа противното от когото и да било, то значи да се приеме, че адвокатът е роб на клиентите си, а не свободен гражданин, член на най-свободната, най-независима и най-благородна професия. Обущарят може да откаже да направи обувки на некая капризна дама; дрехарят да скрои дрехи на клиент – капризен, неизправен. Адвокатът може ли да бъде лишен от това елементарно право – да дава услугите си там дето счита, че може действително да бъде полезен? *Не.* Той не е кукла, нито манекен, каквито виждаме по витрините, стопанинът на които по няколко пъти на ден ги облича с костюми и манта по своя вкус и желание. Адвокатът не е и грамофон, който говори, пее, свири според плочата, която му поставят.

Лекарят е длъжен да даде медицинска помощ, щом като бъде повикан за това. Но кой ще го застави да цери един болен, който не изпълнява неговите съвети, който

се гаври с неговите познания и методи, който, макар и да е богат, не му плаща визитите, или болен, болестта на когото не е от неговата специалност, когато в града има специалист по нея?

Адвокатът е длъжен да се яви при един болен, когато той го покани да му състави завещание, защото инак би станал причина да не може умирающий да изяви своята последна воля.

Има адвокати, които са се специализирали да защитават граждански процеси и не им е по сърдце да защитават углавни дела, считат се за несръчни за подобна защита. Можете ли ги застави да приемат защитата на един подсъдим, който, при съществуването на множество други адвокати, иска да има удоволствието първите да го защитават, а не последните, макар да са специалисти по углавни дела?

Според колегите *Фаденхехт* и *Баттов*, вие сте длъжни да приемете защитата, инак ще нарушите адвокатската етика.

Пълномощието, с което адвокатът се натоварва да води едно дело или да защитава един подсъдим, е акт на доброволно съгласие, а не принудителен акт. То е акт, на който и двете страни могат да прекратят силата, било с оттегляне от упълномощителя, било с отказване на пълномощника.

„Адвокатът – гласи чл. 25 от закона за адвокатите – *може да се откаже от започнатото вече дело или от защитата на доверителите си, но е длъжен да ги уведоми своевременно*“.

При този изричен текст на закона, който дава право на адвоката да се откаже от защитата на едно ангажирано вече дело, може ли сериозно да се поддържа тезата, че той няма право да се откаже още в самото начало? „Званието на адвоката – казва *Малло*, е свободно. Той може без всяко обяснение на причините да се откаже от повереното му дело. Това основно правило всякога е съществувало“.

Повиква ме един подсъдим да го защитавам. Изучавам предварително делото му. Това, според мене, трябва да прави всеки адвокат. Намирам, че доказателствата са съкрушителни, че само едно самопризнание ще бъде в полза на подсъдимия, за да се достигне до едно смекчаване на наказанието му. Той не се съгласява. Настоява да го защитавам с *инкяр*, с оборване, изопачаване на доказателствата, подучване свидетелите и пр. Длъжен ли съм да приема защитата му? Не. Защото аз съм, който ще начертая пътя на защитата, аз съм, който зная кое е необходимото за успеха на делото, а при това етиката не ми позволява да лъжа пред съда, да изопачавам фактите и истината. Поемам защитата на едно дело. Указва се в последствие, че документите са фалшиви, че свидетелите са подкупени и лъжат, че се упражнява терор към добросъвестните свидетели и спрямо съда. Клиентът настоява да подържам истиността на документите, достоверността на очевидно лъжливите свидетели, да търпя упражнявания от него или от неговите близки терор. Длъжен ли съм да се подчиня на неговата воля, или имам право да се откажа от защитата? Имам ли право да му кажа: „*Amicus Plato, sed magis amica Veritas*“; или това, що е казал някога Перикъл на един свой приятел,

който го молил да говори лъжа пред съда: „Amicus usque ad arhas“ (приятел съм ти до жертвеника – до съда).

Законът дава право на лицето, което се съди, да променява своя адвокат или да продължи само делото си (чл. 24). На какво основание ще лишите адвоката от същото това право?

Даже адвокатът, който е назначен служебно, може да се откаже от възложената му мисия, като изложи на адвокатския съвет причините за този отказ (чл. 42).

Ако адвокатът, който се е посветил изключително само на адвокатурата, и стои далеч от обществените борби, има право да се откаже от защитата на един подсъдим, без да е длъжен да дава обяснения за това, с още по-голямо основание трябва да се допусне, че и адвокатът общественик, политик, държавник не се лишава от правото да не приеме защитата на дело, по което той е длъжен да поддържа и защитава *тези и лица*, против които се е борил и се бори като общественик, депутат, водител на партия и пр.

Общоизвестно е, че законът за съдене и наказание виновниците на народната катастрофа бе гласуван по предложение на колегите г. г. *Гр. Чешмеджиев, Кр. Пастухов* и др. и че при разискването му се изказваха в парламента, освен вносителите, *Хр. Мутафов, Т. Тодоров, Петко Стоянов* и др., които поддържаха, че *законът иде да накаже виновниците на живите рани на България* и цитираха *В. Юго*, който казва: „*Войната е онзи страшен полумрак, от който изкачат всички вампири, полуприлети, всички хайдүци*“.

Имат ли право горните колеги да се откажат от защитата на някой обвиняем, напр., по чл. 4 от същия закон? Колегата Балтов ги лишава от това право в името на *свещената адвокатска етика*. Той би ги наказал даже, при смекчаващи вината обстоятелства, ако се откажат.

Аз подържам, че отказването им ще бъде напълно естествено, разумно и почтено. Противното би шокирало обществената съвест.

Не е добър държавник онзи адвокат, който се явява да защити от ударите на един *изключителен, специален закон, създаден само за една група хора*, закон, който сам е създал, нарушителите на същия закон. Подобни закони имат смисъл само поради санкциите, с които застрашават престъпниците. Те изгубват всеки авторитет, ако създателите им сами, срещу злато, спомагат на нарушителите да избягват отговорността.

Такъв адвокат не е и добър защитник. Той не може да даде необходимата критика на закона: дали той е конституционен или не, дали задоволява една обществена нужда или не, дали строгите му санкции и наредби, ако се прилагат, са полезни за общественото благо и пр. Но най-важното е, че той не може да вложи онзи жар, онази убедителност, онази искреност, необходими за една съвестна и добра защита. Самата му реч ще се яви подозрителна. Тя не може и да бъде и убедителна. Съдиите, които са членове на обществото и които следят обществения живот, ще видят в неговото

лице един въжеиграч, способен за пари да играе ловко и да прави всевъзможни фокуси с своя език, с своите познания, дарби и красноречие.

Адвокатът не може да има две лица, две нравствени физиономии, както не може да има и две материални истини. Материалната истина е една. Нея трябва да търси и поддържа адвокатът и в съда, и в парламента, и в обществената си дейност. Той не трябва да компрометира себе си, колегията си и адвокатския морал.

„Пороците, които разяждат адвокатурата – казва Молло – влияят зле върху съдебната дейност и върху самия съд“.

Ако един адвокат, например, вожд или лидер на работническа партия, който целия живот се е борил за правата на работниците, осъждал е безпощадно своеволията на господарите, го заставите да защитава един господар, който се обвинява и за който е доказано, че е наказвал жестоко работниците, че ги е накарвал да работят повече от 15 ч. дневно, че не им е плащал надниците, че е обезчестявал младите, хубави работнички и пр., има ли право и дължен ли е да се откаже от подобна защита? Безспорно е, че има това право. И ако не се съобрази с елементарния човешки морал, той подлежи на обществено презрение.

Колегата г. Балтов счита, че главната задача на адвоката е да защитава виновните. *„Да защитаваши невинен човек – казва той – е шарлатанство“.* Ще ми позволи уважаемият колега да не се съглася с него и по тоя въпрос. Според моето скромно мнение, адвокатът, преди всичко е дължен да защитава неправилно преследваните невинни хора, за да се избягнат съдебните грешки. Няма нищо по-страшно и по-възмутително отколкото осъждането на един невинен човек.

Charles Lucas открива, че само в разстояние на шест месеца, 1826 година, е имало произнесени осем смъртни присъди против невинни лица. *La Rochfoucault* казва: *„Убедих се, че, през един период от 20 години, по шест смъртни присъди годишно, след ревизията им, се е доказала невинността на осъдените“.*

Д-р Швари, знаменит учен, бивш главен прокурор в Саксония, в своя доклад до Райхстага твърди, *„че от 1. X. 1879 до 1. V. 1888 год. в Германия са били издадени 205 присъди, по които отпосле се е открило, че осъдените са невинни! По 45 души годишно стават жертва на съдебни грешки“.* Ако това става в Германия, дето и съдии, и адвокати, и свидетели, и всички, които боравят с правосъдието, са хора на строгия морал, на общественя дълг, на справедливостта, какво ще кажем за у нас, дето люти партизански страсти, злоба, ненавист, поквара могат да изпратят на скамейката на подсъдимите съвсем невинни хора, като се намерят и свидетели, които да подкрепят обвинението!?!...

Славата на *Лабори* се понесе по целия свят с това, че той защити и оправда *Драйфуса*, един невинен човек, който бе осъден с влязла в законна сила присъда за *предателство*.

След тази първа и най-свещена длъжност на адвоката иде и друга – да направи всичко, каквото му позволява съвестта и законът, щото един виновен да

не се накаже по-тежко и по-строго, отколкото в същност заслужава неговото деяние. Това го изисква справедливостта – съществен елемент на правосъдието.

„Ролята на адвоката в наказателния процес е да стане орган на чувството на *милост и състрадание*“ – казва колегата Балтов. Не отричам това, но прибавям и на *чувството на справедливост*.

Колегата г. *Алтънков*: „Защитникът не преследва истината, а успеха на каузата, която защитава. Истината – това е задача на съдиите“. Явно е, че за да изкаже тази мисъл тъй смело, колегата се намира под влиянието на *лорд Брум*, който поддържа: „Защитникът по силата на своята свещена длъжност към клиента, при изпълнение на своя дълг, познава на света само един човек – своя клиент и никой друг... Той не трябва да обръща никакво внимание на страха, страданието, мъките и гибелта, които с своята защита може да причини на другите. Даже нещо повече, като прави разлика между своите длъжности на патриот и на защитник, и като праща първите по дявола, той трябва да продължава своята защита безстрашно и неуклонно, без да се грижи за последствията, излагайки даже самото си отечество на смут“.

Тия съждения се отхвърлят и в самата Англия, дето адвокатурата се счита за занаят, както всички други занаяти, дето на масата на адвоката се поставя *пясъчен часовник*, който показва не само времето, което отнима консултацията, но и хонорара, който следва да се заплати на адвоката (Молло 52). У нас, па и в другите просветени страни, адвокатът е борец за *право, истина и справедливост*. Той трябва да избягва, като вреден за правосъдието успеха, придобит с цена на унижаване противника и вън от обстоятелствата на делото.

Колегата г. *Балтов*, който винаги е спокоен и умерен в своите речи и разисквания, в случая се показва доста нервозен. Той каза, че адвокатът Аллу постъпил *некоректно*, като отказал защитата на маршала Базен, похвали *Малерба*, който сам си предложил услугите да защитава Лудовика XVI.

Възставам против подобна критика спрямо един знаменит колега, който е гордост не само на Франция, който с отказа си да защитава, въпреки силното настояване и въздействие на самия председател на французката република, Базена, ни показва как трябва да се съблюдава адвокатската и човешка етика. Никой няма право да го осъжда. Никой до сега не е го осъждал за тази му кавалерска постъпка.

Базен, защищаван от друг, тоже знаменит адвокат, бе осъден на смърт, като предател на отечеството си, за това, че по егоистични подбуждения, бездарност, тесногърдство и пр. предал Метц и гарнизона на германците, без да спази войнишкия дълг и чест.

Аллу е защищавал срещу клеветите на в. *Figaro* маршала *Трошо*, който предал на германците Париж с чест и достойнство, след като изчерпил всички усилия за спасяване на столицата. *Аллу* е избран на няколко пъти председател на адвокатския съвет в Париж, ползувал се е с голяма почит в колегията и магистратурата, бил е *сенатор*, неговите конференции: 1) *Eloge de Féry*, 2) *La*

profession d'avocat et les études nécessaires pour s'y préparer, 3) Allocution à la cloture de la conférence, държани пред колегите, както и пледоарите му по делата: *Saint Cyr, De la libérié, Irochu, Gambetta, Challemel Lacour* и др. ще останат паметни.

Такъв голям и всеобщопочитан адвокат може и трябва да ни служи за образец, когато ще решаваме въпроса: има ли право адвокатът да откаже защитата по едно главно дело?

Ще нарече ли колегата Балтов некоректна постъпката на адвоката Тарже, който отказал защитата на Людовик XVI, като му съобщил това с писмо, подписано: „Републиканецът Тарже“?

Тоя пример е твърде назидателен. Той ни показва, че адвокатът с възгледи и убеждения политически, противни на убежденията на лицето, което търси неговата защита по едно политическо дело, не може да бъде негов защитник.

Адвокатът *Берри* защитавал *Д-р Кастенг*, обвинен в убийство на един свой приятел, който бил направил завещание в негова полза. По този процес става нещо забележително в съдебните анали. Кастенг, покъртен, пленен и възхитен от красноречието на защитника си, казал: „*Да, аз съм виновен*“. Берри дочул тия думи. Смутил се тъй много, щото едвам можал да каже само няколко думи. Оттеглил се и оставил „*злочастния подсъдим на човеешкото правосъдие*“.

Ще осъди ли някой тази постъпка на Берри?

Берри е тоже един от най-великите и най-почитаните французки адвокати. Той е защитавал *маршал Ней*, заедно с баща си, а сам като млад още адвокат генералите *Камброн* и *Дебел*, *Луи Наполеон*, *Деф* и много други твърде важни процеси. Безкористието на Берри ще остане паметно. Деф бил осъден на два пъти за подпалване. Присъдите му са отменявани по процесуални причини. Третият път натоварил Берри да го защитава. Ораторът доказал неговата невинност и той бил оправдан. Деф продава всичкото си имущество, събира двайсетина хиляди франка. Придружен от сина и дъщеря си, отишъл при адвоката. „*Вие ме избавихте от ешафода – му казва – ето ви моето съкровище, то принадлежи вам*“. Берри взел парите, разделил ги на две равни части, които дал едната на момичето, а другата на сина му, с думите: „*Госпожице, ето вашата зестра, млади момъко, свършете с това вашето образование*“.

Берри защитавал *Луи Наполеон*, който бил осъден на вечен затвор. Той, обаче останал твърде доволен от защитника си и му изпратил 25,000 франка. Берри му ги върнал. „*Този отказ – казва биографът му – бе твърде знаменателен, защото Берри не бе богат човек*“.

Той бил принуден да продаде малкото земя, която имал за да изплати дълговете си. Родшилд, който знаел неговото парично затруднение, за да му помогне предложил да го направи съдружник в някоя финансова сделка. Берри му отговорил с едно „*никога*“ тъй енергическо, щото никой вече не се осмелил да му прави подобно предложение. Един приятел му се чудил, че не иска да стане

богат – „няма освен да се наведете и да вдигнете ръката си пълна с злато“.
„Истина е – отговорил Беррие – но трябва да се наведе“.

Наклеветен, че вдигнал възстание против държавната власт Беррие бил изпратен да го съдят с съдебни заседатели в гр. Блоа, след като го разкарвали от гарнизон в гарнизон. Щом влязъл в съда и се отправил към скамейката на подсъдимите, съпровождан от голяма стража, председателят, барото и цялата публика моментално става на крака. Много адвокати се нареждат до него. Председателят, като видял толкова адвокати насядали на скамейката на подсъдимите, ги поканил да се отстранят. Един от тях веднага отговорил: „Скамейката на подсъдимите е днес тъй удостоена, щото сметохме, че е голяма чест за нас да седнем на нея“. Беррие бил оправдан. Бурни акламации избухнали в съдебната зала, които продължили и из улиците. Целият град, без изключение, направил овации на знаменития адвокат.

„Над мненията, има отечество – казва Беррие – на което всеки гражданин дължи преданост и култ. Силата не унищожавя правото. Когато силата надделява в държавата, частните лица се подчиняват, а добрите граждани са длъжни да посветят на обществото всичките си сили, за да го избавят от това голямо зло“.

Беррие се оттеглил на почивка в селското си имение. Живял скромно и дружил с селяните, които го обичали. Почестите, обаче, дошли да го търсят и в неговото уединение. 1852 година го избират за председател на адвокатите в Париж. Следующата година, Французката академия го приела за свой член. Той доживял да види как колегите му от цяла Франция празнуват 50 годишния юбилей от записването в барото на *leur illustre collugue*, празденство, в което взели участие и чуждестранните адвокати, главно Лондонските, нещо, което е без прецедент в древно и ново време. Ще осъдим ли и него, че напуща защитата на Кастенга?

Лаио, друг знаменит французки адвокат, за когото споменахме, че защищавал Троммона по обвинението му за 8 убийства, тоже се слави с своето безкористие. Той не само защищавал бедните безплатно, но им помагал и парично. Процесите, почти ежедневни, които имал в *Figaro*, той ги защищавал *en ami*, на приятелски начала. Редакторът един ден го запитал за възнаграждението му. Адвокатът с благородна усмивка отговорил: „Да не говорим за това, ти никога няма да станеш толкова богат, щото да си в състояние да ми се издължиш“.

Ще ми позволите да ви разкажа още един негов важен процес. Един ден защищавал отцеубиец. Журите били непоколебими за осъждането му. Това било на 24/ XII. Заседанието продължило до полунощ. . . Внезапно в тишината нощна, една радостна камбана заехтяла и дошла да разведри тъжната зала. Това е коледната камбана, която призовава верующите на полунощна молитва. Лаио спира за миг, след това, възбуден като от някакво религиозно вдъхновение, той изново почва с глас важен, спокоен, убедителен:

„Господа, в тази благословена нощ, в тази тържествена минута, Бог на опрощаването и на милосърдието се е родил. Това е Исус, който, от своята люлка, ни вика милост. Спомнете си, че върховното милосърдие е безкрайно и не бъдете по-неумолими отколкото е самият Бог“; Всички се затрогват, плачат и подсъдимият е спасен ...

Един бронзов бюст на Лашо, издигнат върху пиедестал, недалеч от старата му къща в малкото градче *Треняк*, в ораторска поза, изглежда, че, вдъхновен, той пледира още някое дело на злочестите...

Ще осъдим ли и него, че не е давал защита на всеки, който го покани за това? Колегата г. Балтов хвали *Малерба*, който предложил сам да защитава краля, на кого-то бил министър, съветник и съучастник в управлението. Не можа при този случай да не кажа поне две думи за същинския защитник на Людовика XVI, а именно за младия адвокат *Де Сез*, който с рицарско безстрашие и чудна гражданска доблест, с риск на живота си, изпълни своя свещен дълг. Ето извадки от неговата знаменита и пламенна реч:

„Граждани, аз искам да говоря с вас откровено като свободен човек. *Диря между вас съдиш, а намирам обвинители!* Вие искате да се произнесете върху съдбата на Людовика, а вие сте същите, които го обвинявате!

Вие искате да се произнесете върху съдбата на Людовика, а вие вече сте проявили вашето намерение!

Вие искате да се произнесете върху съдбата на Людовика, а вашите мнения вече обикалят Европа!

Людовик, прочее, е единственият френец, за който не съществува никакъв закон, никаква форма!

Той не се ползува нито с правата на гражданин, нито с предимствата на крал!

Него еднакво не зачитате нито с старото, нито с новото му положение!

Каква странна и непонятна съдба!...

Чуйте предварително историята. Тя ще ви каже: Людовик се възкачи на престола на 20 години; и на този възраст той даде пример на добродетел... Той бе спестовен, справедлив, строг; той се показа постоянен приятел на народа... Народът искаше премахване на робството; той почна унищожението му от своите имения. Народът искаше реформи в наказателните закони; той ги направи... Народът искаше свобода. Той му я даде. (Речта му слушана с внимание до тука, на този пасаж се покрива с недоволство от трибуните).

„При все това, именно в името на този същия народ... Граждани, аз не свършвам... Аз се спирам пред историята. Мислете, че тя ще съди вашата присъда и че нейното решение е решение на вековете“.

*

* *

Драги колеги, когато нашите редове ще се попълнят с повече колеги, като: Аллу, Тарже, Троние, Беррие, Малерб, Лашо, Де Сез, Стоиловци, Ал. Константиновци, Найчо Цановци, Ал. Радевици и други подобни; когато „аргиранхията“^{**} Бсгпсбгчз – „сребровъзпалението“, от която е страдал и най-красноречивият адвокат на древността Демостен, изчезне от нашата среда; когато всички ще се проникнем от съзнанието, че нашето свещено призвание е: да бъдем *смели, неустрашими и безкористни борци за тържеството на истината, правото и справедливостта, защитници на слабите, унизените, онеправданите, утешители на злочестите, изобличители на тираните, на подлостта и лицемерието* – и, когато ще имаме достатъчно морални сили да отстраним от нашата колегия всичко, което я унижава и подкопава, тогава само ще изчезнат хулите и клеветите против нас и ще се ползуваме с всеобща почит и уважение.

Дано съм щастлив да доживея онова хубаво време!

---

* Харпалус, който вършил големи кражби и грабежи, боящ се от гнева на Александър Македонски, като задигнал и от него огромни съкровища, избягал в Атина. Поискал протекцията на града. Някои оратори, смаяни от блясъка на златото му, съветвали народа да го приеме под своята закрила. Демостен, обаче, заявил, че трябва да изпъдят този неканен гост, за да не се предизвика една опасна война за неправа кауза, без никаква необходимост. След няколко деня, когато Демостен отишъл да посети изложените съкровища на Харпалуса, се възхитил от формата и изработката на *една златна купа* (потир) на царя, обкована с скъпоценни камъни. Харпалус забележил това и още същата вечер, щом ношта настъпила, изпратил купата на Демостена, като я напълнил с злато. На другия ден Демостен се явил в събранията, с врат обвит с вълна и превръзка. Народът поискал да чуе неговата тежка дума. Той направил знак, че е загубил гласа си, че страда от упнбгчз, „синанхи“ – ангина, придружена с хрема, кашлица. Няколко души от народа се провикнали подигравателно: „*Ораторът тази нощ е заболял от аргиранхи*“ (сребровъзпаление).

След няколко часа всички вече знаели за подаръка. На следующия ден Демостен поискал да говори за своя защита. Народът отказал да го слуша. Един *шегобиец* се провикнал: „*Атиняни, отказвате ли да изслушате този, който държи купата?*“ Харпалус бил изгонен; Демостен осъден за подкуп на една глоба от 50 таланта (250,000 драхми) и затворен до изплащането на глобата. Той, обаче, избягал от затвора.

Редакционна колегия

Даниела Доковска – главен редактор
Васил Начков, Ели Христова, Ина Лулчева

Редакцията приема материали в обем не по-голям от 20 стандартни машинописни страници (30 реда по 60 знака всеки). Ръкописи не се рецензират и не се връщат.

Изданието се разпространява **безплатно** чрез адвокатските съвети. Хонорари на адвокати не се изплащат.

Адрес на редакцията

София 1000
ул. „Калоян“ 1А
Висш адвокатски съвет
тел. 9875513, 9862861; факс 9876514
e-mail: VASlib@bitex.com; www.vas.bg

Адрес на издателството

София 1000, пл. „Славейков“ 4
тел. 9870141, e-mail: sibi@sibi.bg
<http://www.sibi.bg>

Сибѝ издателство за правна литература